

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
NAZİRLƏR KABİNETİ

Q Ə R A R

№ 573

Bakı şəhəri, 29 dekabr 2018-ci il

“İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartlarının ümumi prinsiplərinə əsasən Qeyri-Hökumət təşkilatları tərəfindən mühasibat uçotunun aparılması Qaydaları”nın təsdiq edilməsi haqqında

“Mühasibat uçotu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2018-ci il 4 may tarixli 1140-VQD nömrəli Qanununun tətbiqi və “Mühasibat uçotu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2005-ci il 7 fevral tarixli 192 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 1 iyun tarixli 105 nömrəli Fərmanının 1.6.1-ci yarımbəndinin icrasını təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti **QƏRARA ALIR:**

“İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartlarının ümumi prinsiplərinə əsasən Qeyri-Hökumət təşkilatları tərəfindən mühasibat uçotunun aparılması Qaydaları” təsdiq edilsin (əlavə olunur).

Azərbaycan Respublikasının
Baş naziri

Novruz Məmmədov

Azərbaycan Respublikası Nazirlər
Kabinetinin 2018-ci il 29 dekabr
tarixli 573 nömrəli Qərarı ilə
təsdiq edilmişdir.

İCTİMAİ SEKTOR ÜÇÜN MÜHASİBAT UÇOTUNUN BEYNƏLXALQ STANDARTLARININ ÜMUMİ PRİNŞİPLƏRİNƏ ƏSASƏN QEYRİ-HÖKUMƏT TƏŞKİLATLARI TƏRƏFİNDƏN MÜHASİBAT UÇOTUNUN APARILMASI QAYDALARI

1. Ümumi müddəalar

1.1. Bu Qaydalar “Mühasibat uçotu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, “Mühasibat uçotu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2005-ci il 7 fevral tarixli 192 nömrəli Fərmanı, İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartlarının (bundan sonra – Beynəlxalq standartlar) ümumi prinsipləri əsasında hazırlanmışdır. Bu Qaydalar qeyri-hökumət təşkilatları, habelə xarici dövlətlərin qeyri-hökumət təşkilatlarının filial və nümayəndəlikləri (bundan sonra – təşkilat və ya təşkilatlar) tərəfindən mühasibat uçotunun aparılmasını tənzimləyir.

1.2. Təşkilatlar Beynəlxalq standartların ümumi prinsiplərinə uyğun tərtib olunan avtomatlaşdırılmış proqramlar əsasında mühasibat uçotunu aparmaq və maliyyə hesabatlarını tərtib etmək hüququna malikdirlər.

2. Əsas anlayışlar

2.1. Bu Qaydalarda istifadə olunan əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:

2.1.1. maliyyə hesabatları – təşkilatın maliyyə-təsərrüfat fəaliyyəti, habelə maliyyə vəziyyəti barədə sistemləşdirilmiş məlumatları özündə əks etdirən hesabatlar;

2.1.2. aktiv - keçmiş hadisələrin nəticəsi kimi təşkilat tərəfindən idarə olunan və ona gələcəkdə iqtisadi səmərə və ya xidmət potensialı gətirə biləcəyi gözlənilən resurslar;

2.1.3. öhdəlik – təşkilatın keçmiş hadisələrdən yaranmış və iqtisadi səmərəni və xidmət potensialını əmələ gətirən resurslarının kənara axını ilə nəticələnən mövcud borcu;

2.1.4. kapital (xalis aktivlər) – bütün öhdəliklər çıxıldıqdan sonra təşkilatın xalis aktivlərinin dəyəri;

2.1.5. gəlir – Nizamnamə Kapitalının (Nizamnamə Fondunun) yaradılması və ya ona əlavə olunması üzrə kapital qoyuluşu ilə əlaqəli olmayan, lakin kapitalda artımla nəticələnən və hesabat dövrü ərzində aktivlərin artması, daxil olması və ya öhdəliklərin azalması şəklində iqtisadi səmərənin və ya xidmət potensialının artımı;

2.1.6. xərc – kapitalın azalması ilə nəticələnən, hesabat dövrü ərzində aktivlərin kənara axını və ya azalması və öhdəliklərin artması hesabına baş verən iqtisadi səmərənin və ya xidmət potensialının azalması;

2.1.7. kommersion əməliyyatları – bir mühasibat uçotu subyektinin aldığı aktiv və ya xidmətlər və ya mövcud öhdəliklərin yerinə yetirilməsi müqabilində digər mühasibat uçotu subyektinə təqribi bərabər dəyəri (əsasən pul vəsaitləri, məhsul, xidmət və ya aktivlərdən istifadə formasında) birbaşa verməsini əhatə edən əməliyyatlar;

2.1.8. qeyri-kommersion əməliyyatları – kommersion əməliyyatlarını əhatə etməyən əməliyyatlardır. Qeyri-kommersion əməliyyatları zamanı bir mühasibat uçotu subyektini digər mühasibat uçotu subyektindən aldığı dəyərin müqabilində ya təqribi bərabər dəyəri birbaşa ödəmir və yaxud təqribi bərabər dəyəri almadan başqa mühasibat uçotu subyektinə dəyər ödəyir;

2.1.9. qiymətləndirmə - maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda və ya maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatda təqdim edilən obyektin pul ifadəsinin müəyyənləşdirilməsi;

2.1.10. aktivin balans dəyəri – yığılmış amortizasiya və qiymətdən düşmə zərərləri çıxıldıqdan sonra aktivin maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda tanınan dəyəri;

2.1.11. likvidlik – təşkilatın aktivlərinin nominal dəyərinin dəyişilməz saxlanılmaqla, onların qısa müddətdə pul vəsaitlərinə çevrilməsi yolu ilə yaranmış öhdəliklərinin yerinə yetirilməsi imkanının olması;

2.1.12. mühasibat uçotu – mühasibat uçotu subyektlərinin aktivləri, öhdəlikləri, kapitalı, gəlir və xərcləri barədə məlumatların yığılması, qeydiyyatı və ümumiləşdirilməsi, habelə maliyyə, vergi və

digər hesabatların tərtib edilməsi məqsədi ilə baş vermiş maliyyə-təsərrüfat əməliyyatları üzrə ilkin uçot sənədləri əsasında məlumatların analitik və sintetik uçotunun aparılması;

2.1.13. ilkin uçot sənədləri – maliyyə-təsərrüfat əməliyyatlarının aparılması üçün mühasibat uçotu subyektinin rəhbərinin göstərişini təsdiq edən və ya bu əməliyyatların baş verməsinə hüquq verən, habelə mühasibat uçotunun aparılmasına əsas verən yazılı və ya elektron daşıyıcılarda olan təsdiqedicə sənədlər;

2.1.14. mühasibat uçotu registrləri – ilkin uçot sənədlərindəki məlumatların mühasibat uçotunda, maliyyə, vergi və digər hesabatlarda əks etdirilməsi məqsədi ilə həmin məlumatların xronoloji ardıcılıqla sistemləşdirilməsi və yığılması üçün nəzərdə tutulan sənədlər;

2.1.15. mühasibat uçotunun Hesablar Planı – uçota alınan obyektlərin və məqsədlərin mühasibat uçotunun müəyyən edilmiş əlamətlərinə görə qruplaşdırılmış və rəqəmlərlə göstərilmiş sintetik hesabları və subhesabları məcmusudur. Hesablar planı maliyyə hesabatlarının göstəriciləri ilə uçot göstəriciləri arasında uyğunluğu təmin edir;

2.1.16. mühasibat uçotu xidməti - mühasibat uçotu subyektlərində öz işçiləri və ya müqavilə əsasında sahibkarlıq subyektləri tərəfindən mühasibat uçotunun aparılması, o cümlədən maliyyə, vergi və digər hesabatların hazırlanması və təqdim edilməsi sahəsində göstərilən xidmətdir.

3. Maliyyə hesabatlarının tərkibi

3.1. İllik maliyyə hesabatlarının komponentləri aşağıdakılardan ibarətdir:

3.1.1. maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat – Forma № 1;

3.1.2. maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat – Forma № 2;

3.1.3. əhəmiyyətli uçot siyasəti və izahlı qeydlər.

4. Beynəlxalq standartların ümumi prinsiplərinə əsaslanan ehtimallar (prinsiplər)

4.1. Mühasibat uçotunun aparılması zamanı Beynəlxalq standartların ümumi prinsiplərinə əsaslanan ehtimallara (prinsiplərə),

maliyyə hesabatlarının keyfiyyət xüsusiyyətləri və maliyyə hesabatları elementlərinin qiymətləndirmə əsaslarına üstünlük verilir. Mühasibat uçotunu tənzimləyən qanunvericilik aktlarında əks olunan tələblərin və ya təşkilatın iş xüsusiyyətinin dəyişdirilməsi ilə əlaqədar, təşkilatın uçot siyasətinin müvafiq müddəalarında düzəlişlər aparılmalı və istifadəçilərin diqqətinə çatdırılmalıdır.

4.2. Təşkilatlar tərəfindən mühasibat uçotu hesablama metodu əsasında aparılır və ona uyğun olaraq maliyyə hesabatları tərtib edilir. Bu metoda əsasən əməliyyatların və digər hadisələrin təsiri onların baş verdiyi (pul vəsaitləri və ya onların ekvivalentlərinin qəbul edildiyi və ya ödənilməsi vaxt deyil) zaman tanınır və uçot registrlərində qeyd edilir, habelə aid olduqları dövr üzrə maliyyə hesabatlarında təqdim edilir.

4.3. Təşkilatın fəaliyyətinin fasiləsizliyi konsepsiyası təşkilatın fəaliyyətinin davam edəcəyini və onun fəaliyyətinin dayandırılması və ya fəaliyyətinin həcmnin əhəmiyyətli dərəcədə ixtisara salınması zərurətinin və ya niyyətinin olmadığını nəzərdə tutur. Maliyyə hesabatlarında aktivlərin və öhdəliklərin qiymətləndirilməsi əsasən ilkin dəyər əsasında təqdim olunur.

4.4. Təşkilatın fəaliyyətinin fasiləsizliyi barədə ehtimal aktivlərin və öhdəliklərin ilkin dəyəri ilə qiymətləndirilməsinin tətbiq edilməsinə zəmin yaradır.

4.5. Təşkilatın ləğv olunacağı ehtimal olunarsa, aktivlərin qiymətləndirilmə əsası kimi bu aktivlərin alınması üçün çəkilmiş məsrəflər deyil, onların ehtimal olunan satış dəyərindən (yəni, satış üzrə xərclər çıxılmaqla, satış qiyməti) istifadəsi daha məqsədəuyğundur. Təşkilatın yaxın gələcəkdə ləğv olunacağı gözlənilərsə, aktivlərin ehtimal olunan satış dəyəri təşkilat tərəfindən onun öhdəliklərinin ödənilməsi üçün tələb olunan pul vəsaitlərinin gözlənilən mədaxili barədə daha etibarlı məlumatı təmin edir.

4.6. Təşkilatın uzunmüddətli aktivlərinin amortizasiyası yalnız onun fəaliyyətində müəyyən sabitlik ehtimal olunduqda, məntiqə və məqsədmüvafiq hesab olunur. Təşkilatın ləğv olunması labüddürsə, aktivlər qısamüddətli (dövriyyə) və uzunmüddətli (dövriyyədən kənar) kimi təsnifləşdirilmir. Bu zaman, bütün aktivlər ləğv olunması gözlənilən qısamüddətli aktivlər hesab olunur. Öhdəliklər kreditrlərə ödənişlərin növbəliyi əsasında təsnifləşdirilir.

5. Maliyyə hesabatlarının keyfiyyət xüsusiyyətləri

5.1. Keyfiyyət xüsusiyyətləri maliyyə hesabatlarında təqdim olunan informasiyanı istifadəçilər üçün daha faydalı edən amillərdir. Münasiblik, etibarlılıq, müqayisəlilik və anlaşılqlılıq əsas keyfiyyət xüsusiyyətləridir:

5.1.1. münasiblik: keçmiş, indiki və gələcək hadisələri qiymətləndirməklə, istifadəçilərin iqtisadi qərarlar qəbul etmələrinə təsir edən informasiya münasib hesab olunur. İnformasiyanın münasibliyi onun xarakterinə və əhəmiyyətliliyinə təsir göstərir:

5.1.1.1. əhəmiyyətlilik: informasiyanın təqdim edilməməsi və ya təhrif edilməsi istifadəçilər tərəfindən maliyyə hesabatları əsasında qəbul edilmiş iqtisadi qərarlara təsir edə bilərsə, informasiya əhəmiyyətli sayılır. Əhəmiyyətlilik təqdim edilməmiş və ya təhrif edilmiş informasiyanın həcmindən asılıdır;

5.1.2. etibarlılıq: faydalı olmaq üçün informasiya etibarlı olmalıdır. Tərkibində əhəmiyyətli səhvlər və qərəzli olmayan informasiya etibarlılıq keyfiyyətinə malikdir:

5.1.2.1. düzgün təqdimat: etibarlı olmaq üçün maliyyə hesabatlarında təqdim edilməli olan və ya təqdim edilməsi gözlənilən əməliyyatlar və digər hadisələr üzrə informasiyalar düzgün təqdim olunmalıdır;

5.1.2.2. mahiyyətin formadan üstünlüyü: maliyyə hesabatlarında əks etdirilən əməliyyatların və digər hadisələrin düzgün olması üçün həmin əməliyyatlar və hadisələr onların iqtisadi mahiyyətinin hüquqi formasından üstünlüyü prinsipi əsasında təqdim olunmalıdır;

5.1.2.3. neytrallıq: maliyyə hesabatlarında təqdim olunan informasiyanın etibarlı olması üçün məlumatlar neytral, yəni qərəzsiz olmalıdır. Maliyyə hesabatlarını hazırlayanlar tərəfindən təqdim olunan informasiya, onların əvvəlcədən müəyyən olunmuş nəticənin əldə edilməsi üçün istifadəçinin qərarına təsir etdikdə, informasiya neytral hesab oluna bilməz;

5.1.2.4. ehtiyatlılıq: qeyri-müəyyən şəraitdə qiymətləndirmə zamanı aktiv və ya gəlirlərin artırılmamasının, öhdəlik və xərclərin azaldılmamasının təmin olunması məqsədi ilə diqqətli yanaşmanın təbiiqidir. Qeyri-müəyyən şəraitdə aktiv və gəlirin mümkün dəyərlərindən ən aşağı, öhdəlik və xərcin isə ən yüksək qiyməti istifadə edilməlidir. Ehtiyatlılıq prinsipinə riayət olunması gizli kapital

ehtiyatlarının və həddən artıq həcmdə hesablanmış qiymətləndirilmiş öhdəliklərin yaradılmasına, habelə aktivlərin və gəlirlərin qəsdən azaldılmasına və ya öhdəliklərin və xərclərin qəsdən artırılmasına əsas vermir;

5.1.2.5. tamlıq: maliyyə hesabatlarında təqdim olunan informasiyanın etibarlı olması üçün bu informasiya, onun əhəmiyyətliliyi və ona çəkilən xərclər nəzərə alınmaqla dolğun olmalıdır;

5.1.3. müqayisəlilik: istifadəçilər üçün maliyyə hesabatları arasında müvafiqliyi və fərqliliyi müəyyən etmək və qiymətləndirmək imkanını yaradan informasiya müqayisəli hesab olunur. İstifadəçilər tərəfindən təşkilatın müxtəlif dövrlərə aid olan maliyyə hesabatlarının və ayrı-ayrı təşkilatların maliyyə hesabatlarının müqayisə edilə bilməsi onlar üçün təşkilatların maliyyə vəziyyətindəki və fəaliyyətlərinin maliyyə nəticələrindəki meyillərini müəyyən etmək imkanı yaradır;

5.1.4. anlaşılıqlıq: maliyyə hesabatlarında təqdim olunan informasiyanın mahiyyəti istifadəçilər tərəfindən anlaşılmalıdır. Eyni zamanda, istifadəçilər kommersiya fəaliyyəti və mühasibat uçotu haqqında zəruri biliklərə malik olmalı və informasiyanı kifayət qədər dərinləndirən öyrənməyə hazır olmalıdırlar. Münasib informasiya onun mürəkkəbliyinə görə istifadəçilər tərəfindən anlaşılmağa səbəbindən maliyyə hesabatlarından çıxarılmamalıdır.

6. Qiymətləndirmə

6.1. Qiymətləndirmə - maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda və ya maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatda təqdim edilən obyektin pul ifadəsinin müəyyənləşdirilməsidir. Onlara aşağıdakılar daxildir:

6.1.1. ilkin dəyər:

6.1.1.1. aktivlərin ilkin dəyər əsasında qiymətləndirilməsi onun əldə edilməsi zamanı pul vəsaitlərinin və ya pul vəsaitlərinin ekvivalentlərinin ödənilmiş məbləği (gömrük idxal rüsumları və alışla bağlı bərpa edilməyən (əvəzləşdirilməyən) vergilər də daxil olmaqla), yaxud verilmiş əvəzləşdirmənin (mübadiləyə verilmiş qeyri-monetar aktivlərin, qəbul edilmiş öhdəliklərin, buraxılmış kapital alətlərinin) ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirilməsini nəzərdə tutur;

6.1.1.2. öhdəliklərin ilkin dəyər əsasında qiymətləndirilməsi

təşkilatın adi iş şəraitində bu öhdəliyin yerinə yetirilməsi məqsədi ilə ödənilməsi gözlənilən pul vəsaitlərinin və ya onların ekvivalentlərinin məbləği, yaxud borc öhdəliyi əvəzinə alınmış pul vəsaitlərinin və ya onların ekvivalentlərinin məbləği, yaxud alınmış digər vəsaitlərin ədalətli dəyəri ilə ölçülməsini nəzərdə tutur;

6.1.2. cari dəyər:

6.1.2.1. aktivlərin cari dəyər əsasında qiymətləndirilməsi hal-hazırda analoji aktivlərin əldə edilməsi üçün ödənilməli olan pul vəsaitlərinin və ya onların ekvivalentlərinin məbləği ilə ölçülməsini nəzərdə tutur;

6.1.2.2. öhdəliklərin cari dəyər əsasında qiymətləndirilməsi onların hal-hazırda yerinə yetirilməsi məqsədi ilə ödənilməli olan pul vəsaitlərinin və ya onların ekvivalentlərinin nominal (diskontlaşdırılmamış) məbləği ilə ölçülməsini nəzərdə tutur;

6.1.3. mümkün satış dəyəri:

6.1.3.1. aktivlərin mümkün satış dəyəri əsasında qiymətləndirilməsi təşkilatın adi iş şəraitində bu aktivin satılması nəticəsində əldə edilə biləcək pul vəsaitlərinin və ya onların ekvivalentlərinin məbləği ilə ölçülməsini nəzərə tutur;

6.1.3.2. öhdəliklərin mümkün ödəniş dəyəri əsasında qiymətləndirilməsi təşkilatın adi iş şəraitində bu öhdəliyin yerinə yetirilməsi məqsədi ilə pul vəsaitlərinin və ya onların ekvivalentlərinin ödənilməli olan nominal (diskontlaşdırılmamış) məbləği ilə qiymətləndirilməsini nəzərdə tutur;

6.1.4. diskontlaşdırılmış dəyər:

6.1.4.1. aktivlərin diskontlaşdırılmış dəyər əsasında qiymətləndirilməsi təşkilatın adi iş şəraitində bu aktivin istifadəsindən gözlənilən gələcək xalis pul vəsaiti daxilolmalarının hal-hazırkı məbləği ilə qiymətləndirilməsini nəzərdə tutur;

6.1.4.2. öhdəliklərin diskontlaşdırılmış dəyər əsasında qiymətləndirilməsi təşkilatının adi iş şəraitində bu öhdəliyin yerinə yetirilməsindən gözlənilən gələcək xalis pul vəsaiti xaricolmalarının hal-hazırkı məbləği ilə qiymətləndirilməsini nəzərdə tutur;

6.1.5. ədalətli dəyər:

6.1.5.1. aktivlərin ədalətli dəyər əsasında qiymətləndirilməsi onun müstəqil, yaxşı məlumatlandırılmış və bu cür əməliyyatı həyata keçirməkdə maraqlı olan tərəflər arasında mübadilə nəticəsində əldə edilə biləcək məbləğlə qiymətləndirilməsini nəzərdə tutur;

6.1.5.2. öhdəliklərin ədalətli dəyər əsasında qiymətləndirilməsi

müstəqil, yaxşı məlumatlandırılmış və bu cür əməliyyatı həyata keçirməkdə maraqlı olan tərəflər arasında əməliyyatın icrası zamanı bu öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün tələb olunan məbləğlə qiymətləndirilməsini nəzərdə tutur.

7. İlkın uçot sənədlərinin və mühasibat uçotu registrlərinin tərtibi qaydası

7.1. Təşkilatlar Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi tərəfindən müəyyən edilmiş ilkin uçot sənədlərinin və uçot registrlərinin formalarından istifadə edir. Maliyyə-təsərrüfat əməliyyatlarının baş verməsi faktını əks etdirən ilkin uçot sənədləri mühasibat uçotu registrlərində yazılışlar üçün əsas hesab olunur.

7.2. İlkın uçot sənədləri özündə sənədin (formanın) adı, nömrəsi, kodu, tərtib edilmə yeri, tarixi, sənədi tərtib edən təşkilatın adı, maliyyə-təsərrüfat əməliyyatlarının məzmunu, məsul şəxslərin vəzifələri, soyadı, adı, atasının adı, şəxsi imzaları kimi zəruri rekvizitləri əks etdirir. Əməliyyatların xarakterindən və təşkilatın xüsusiyyətindən asılı olaraq ilkin uçot sənədlərinə digər əlavə rekvizitlərin daxil edilməsinə yol verilir.

7.3. İlkın uçot sənədləri əməliyyatların baş verdiyi anda, bu mümkün olmadıqda isə əməliyyatlar başa çatdıqdan sonra tərtib edilməlidir.

7.4. Sənədlərin keyfiyyətli tərtibatı, onların vaxtında mühasibat uçotunda əks etdirilməsi üçün müəyyən edilmiş müddətlərdə təqdim edilməsi, sənədlərdəki məlumatların doğruluğu həmin sənədləri tərtib etmiş və imzalamış şəxslər tərəfindən təmin edilir.

7.5. İlkın uçot sənədlərinə əsasən məlumatları işləyib qaydaya salmaq və onlara nəzarət etmək üçün icmal uçot sənədləri hazırlanmalıdır.

7.6. Uçot registrlərində qeydlər üçün əsas sayılan sənədlər qrafiklə müəyyən edilmiş vaxtlarda mühasibatlığa təhvil verilməlidir.

7.7. Pul vəsaitlərinin, material qiymətlərinin və başqa əmlakların qəbul-təhvi ilə əlaqədar əməliyyatlar ilkin uçot sənədləri əsasında həyata keçirilən zaman iştirak edən hüquqi şəxsin nümayəndələrinə və ya fiziki şəxslərə sənədləşmənin bir nüsxəsi verilir. Əməliyyatda iştirak edənləri sənədlərin surəti ilə təmin etmək təşkilatda bu əməliyyatı rəsmiləşdirənin öhdəsinə düşür.

7.8. Mühasibat uçotunda əks etdirilməli olan uçota qəbul edilmiş ilkin uçot sənədlərindəki məlumatlar təşkilat tərəfindən yığılır və sistemləşdirilir. Həmin ilkin uçot sənədləri əsasında mühasibat uçotu registrlərində yazılışlar aparılır.

7.9. İlkin uçot sənədlərində (ciddi hesabat blankları, kassa və bank sənədləri istisna olmaqla) və uçot registrlərində qeydsiz düzəlişlərə yol verilmir. Səhvlərin düzəlişi düzəlişin tarixi göstərilməklə, həmin sənədi imza etmiş şəxslərin imzası ilə təsdiq edilməlidir.

7.10. Təşkilatlar tərəfindən mühasibat uçotunun aparılması memorial-order forması, jurnal-order forması və ya digər formalar əsasında əllə və ya avtomatlaşdırılmış rejimdə həyata keçirilir. Sintetik uçotun memorial order forması müvafiq qanunvericiliyin tələblərinə uyğun həyata keçirilir.

7.11. Elektron məlumat daşıyıcıları vasitəsilə mühasibat uçotu registrlərini tərtib edən təşkilatlar uçot məlumatlarının vaxtında daxil edilməsi, istifadəsi və qorunması üçün mühasibatlıq müasir uçot texnikası və texniki vasitələrlə təmin edir.

7.12. Azərbaycan Respublikasının ərazisində fəaliyyət göstərən təşkilatlar mühasibat uçotu registrlərini Azərbaycan dilində aparır. Xaricdə fəaliyyət göstərən təşkilatın Azərbaycan dilindəki mühasibat uçotu registrləri bu xarici ölkələrin qanunvericiliyi ilə müəyyən olunmuş tələblər əsasında xarici dillərə tərcümə edilə bilər.

7.13. Əllə tərtib olunan mühasibat kitablarında səhifələr nömrələnir. Kitabın son səhifəsində səhifələrin yekun sayı göstərilməklə, təşkilatın baş mühasibi və bu təşkilatın rəhbəri tərəfindən təyin edilmiş digər mühasibatlıq işçisinin imzası ilə təsdiq edilir və möhürlənir. Hər kitabda təşkilatın, mərkəzi mühasibatlığın adı və kitabın açıldığı tarix yazılır. Kitabda açılmış subhesabların adı olmalıdır. Müəyyən bir subhesab üzrə yazılışlar kitabın digər səhifəsinə köçürülərkən, həmin subhesab üzrə başlıqda yeni səhifənin nömrəsi göstərilməklə, yazılışın köçürülməsi haqqında qeyd edilir.

7.14. Hesabat dövrü başa çatdıqda, mühasibat uçotu kitablarında boş səhifələr növbəti hesabat dövrünün əməliyyatlarının yazılışları üçün istifadə oluna bilər. Mühasibat uçotunun registrlərində yazılışlar ilkin uçot sənədlərinə əsasən qələmlə və ya avtomatlaşdırılmış üsulla aparılır. Mühasibat uçotunun registrləri həmçinin kompüterlə və ya müasir hesablama texnikası vasitəsilə

tərtib edilir. Hər ayın sonunda analitik uçot registrlərində dövriyyənin yekunu hesablanır və subhesablar üzrə qalıqlar çıxarılır. İlin əvvəlinə olan dövriyyə balansının məlumatları (qalıqları) hesabat dövründən əvvəlki dövrün sonuna təsdiq edilmiş yekun balansının məlumatlarına uyğun olmalıdır. Hesabat ilinin əvvəlinə dövriyyə balansının məlumatları dəyişilsə, onun səbəbləri aydınlaşdırılmalıdır.

7.15. İlkin sənədlər, uçot registrləri və maliyyə hesabatları arxivə təhvil verilənədək mühasibatlıqda xüsusi yerlərdə və ya baş mühasib tərəfindən məsul edilmiş şəxslərin cavabdehliyi ilə bağlı rəflərdə mühafizə olunur. Mühasibat sənədləri təşkilatların mühasibat arxivində müəyyən olunmuş müddətdə mühafizə olunur. Mühafizə müddəti bitdikdən sonra mühasibat sənədləri müəyyən olunmuş qaydada müvafiq dövlət arxivinə təhvil verilir. Sənədlərin arxivə təhvil verilməsini və ya qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq ləğv edilməsini təsdiq edən aktlar mühasibatlıqda daimi mühafizə edilməlidir. Təşkilatların ilkin uçot sənədləri, uçot registrləri, maliyyə hesabatları istintaq orqanları, prokurorluq və məhkəmə tərəfindən ibtidai istintaq üçün Azərbaycan Respublikasının qüvvədə olan qanunvericiliyinə müvafiq olaraq bu orqanların qərarı əsasında götürülə bilər. Sənədlər götürülən zaman protokol tərtib edilir, protokolun surəti iltizam almaqla təşkilatın müvafiq vəzifəli şəxsinə verilir. Sənədləri götürən orqanların razılığı və nümayəndələrinin iştirakı ilə təşkilatların müvafiq vəzifəli şəxsləri sənədlərin götürülməsi tarixi və əsasını göstərməklə, onların surətini çıxara bilərlər. İlkin uçot sənədlərinin, uçot registrlərinin və maliyyə hesabatlarının itməsi hallarında təşkilatın rəhbərinin əmri ilə bu halların səbəblərini araşdıran komissiya yaradılır. Komissiyanın işinin nəticəsi təşkilatın rəhbəri tərəfindən təsdiq olunan aktla rəsmiləşdirilir. Aktın surəti yuxarı təşkilatlara (mövcud olduqda) göndərilir.

8. Mühasibat uçotu xidməti

8.1. Təşkilatların mühasibat uçotu bu təşkilatlar tərəfindən təşkil edilmiş mühasibatlıqlar, mərkəzi mühasibatlıqlar və ya mühasibat uçotu xidmətini göstərən sahibkarlıq subyektləri tərəfindən həyata keçirilir. Təşkilatların mühasibatlıqları və ya bu təşkilatların aparatlarının tərkibində təşkil edilmiş mərkəzi

mühasibatlıqlar illik maliyyə hesabatlarını tərtib və təqdim etməlidirlər.

8.2. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə əsasən ləğv edilən təşkilatın ləğvi haqqında qərar qəbul olunarkən, müəyyən edilmiş tarixə təşkilat üzrə ləğv komissiyası yekun maliyyə hesabatlarını tərtib edir. Təşkilatın əmlakı ləğv komissiyasının müəyyən olunmuş qaydada təyin etdiyi qiymətlərlə uçota alınır. Ümitsiz borclar və zərərlər yekun maliyyə hesabatlarına daxil edilmir. Ləğv olunan təşkilatın öhdəlikləri dəqiqləşdirilərək, yekun “Maliyyə vəziyyəti haqqında” hesabatda əks etdirilir və “Əhəmiyyətli uçot siyasəti və izahlı qeydlər”də ödəniş günündən başlayaraq öhdəliklərin yerinə yetirilməsi xronoloji ardıcılıqla bölgü üzrə göstərilir.

8.3. Təşkilatlarda təşkil edilmiş mühasibatlıqlar, mərkəzi mühasibatlıqlar və ya mühasibat uçotu xidmətini göstərən sahibkarlıq subyektləri vasitəsilə aşağıdakı işlər (xidmətlər) həyata keçirilir:

8.3.1. mühasibat uçotunun aparılması üzrə Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinin tələblərinə riayət etmək;

8.3.2. mühasibat uçotunun aparılmasını həyata keçirmək;

8.3.3. mühasibat uçotunu ilkin uçot sənədləri əsasında, mühasibat uçotu registrlərini tərtib etməklə fasiləsiz həyata keçirmək;

8.3.4. maliyyə, vergi və digər hesabatların tam və vaxtında təqdim olunmasını təmin etmək;

8.3.5. kommersiya sirri hesab edilən məlumatları məxfi saxlamaq;

8.3.6. müvafiq vəsaitlərin təyinatı üzrə istifadə edilməsini həyata keçirmək;

8.3.7. aktiv, öhdəlik, xalis aktivlər (kapital), gəlir və xərclərin uçotunun həyata keçirilməsini təmin etmək.

8.4. Baş mühasib və ya mühasibat uçotu xidmətinin rəhbərinin hüquqları aşağıdakılardır:

8.4.1. mühasibat uçotunun aparılması və maliyyə hesabatlarının tərtibi zamanı bütün mühasibat sənədlərini (bank sənədləri, kassa mədaxil və məxaric orderləri, ödəniş üçün kassaya təqdim edilən əməkhaqqı üzrə ödəniş cədvəlləri və digər mühasibat sənədləri) ikinci imza etmək hüququna malikdir;

8.4.2. təşkilatın tərkibinə daxil olan bölmələrdən mühasibat uçotu və nəzarət üçün lazımı sənədlərin vaxtında mühasibatlığa (mərkəzi mühasibatlığa) təhvil verilməsini tələb edir.

8.5. Baş mühasibin və ya baş mühasib olmadıqda xüsusi sərəncamla imza etmək səlahiyyəti verilmiş mühasibatlıq işçisinin imzası olmayan sənədlər etibarsız hesab edilir və icra üçün qəbul edilmir. Baş mühasib və ya mühasibat uçotu xidmətinin rəhbəri aşağıdakı vəzifələri həyata keçirir:

8.5.1. mühasibat uçotunun aparılmasına və maliyyə hesabatlarının müəyyən edilmiş müddətlərdə tərtib və təqdim edilməsinə rəhbərlik edir və öz sistemə daxil olan qurumların (idarələrin, şöbələrin) mühasibat uçotu xidmətinin icrasını təmin edir;

8.5.2. hər bir işçinin öz vəzifələrini bilməsi üçün mühasibatlığın işçilərinin xidməti vəzifələrini müəyyən edir;

8.5.3. mühasibatlıqda və mərkəzi mühasibatlıqda işçilər arasında xidməti vəzifələrin bölgüsü zamanı işin həcmindən və funksional əlamətlərindən asılı olaraq müvafiq işçi qruplarının yaradılmasını təşkil edir. Bu işçi qrupları təşkilatın mühasibat uçotunun əməliyyatları üzrə bütün ilkin sənədləşmələrin tərtibini, maddi məsul şəxslərdə olan maddi qiymətlilərin uçotunun aparılmasını və vəzifələrin bölgüsü zamanı nəzərdə tutulmuş digər işlərin yerinə yetirilməsini təmin edir;

8.5.4. inventarizasiyanın aparılmasını təmin edir;

8.5.5. sənədlərlə işləyən dövrdə onların qorunub saxlanılmasının təmin edilməsinə və vaxtında arxivə verilməsinə məsuliyyət daşıyır;

8.5.6. kassa kitabının düzgün tərtib edilməsinə və kassa əməliyyatlarının aparılmasına nəzarət edir.

9. Beynəlxalq standartların ümumi prinsiplərinə uyğun olaraq müəyyən edilmiş mühasibat uçotunun Hesablar Planının konseptual əsasları

9.1. Beynəlxalq standartların ümumi prinsiplərinin tələblərinə cavab verən mühasibat uçotunun Hesablar Planı bu Beynəlxalq standartlara əsaslanan ehtimallar (prinsiplər), maliyyə hesabatlarının keyfiyyət xüsusiyyətləri və maliyyə hesabatları elementlərinin qiymətləndirmə metodlarına uyğun olaraq hazırlanmış və təsdiq edilmişdir. Təşkilatlar tərəfindən tərtib olunan "Maliyyə vəziyyəti

haqqında hesabat”da informasiya Hesablar Planı vasitəsilə dolğun təqdim edilir. Hesablar Planı maliyyə hesabatları elementlərinin qruplaşdırılması və dəyər ifadəsində vəziyyətinin əks etdirilməsi üçün nəzərdə tutulur. Hesablar Planı artan likvidlik dərəcəsi qaydasında düzülür. Hesablar Planında mühasibat uçotunun hesablarının nömrəsi, o cümlədən sintetik hesabların nömrəsi 3 rəqəmdən, subhesabların nömrəsi 4, 5 və ya daha çox rəqəmdən ibarət olmaqla müəyyən edilir. Nömrənin birinci rəqəmi aid olduğu bölməni, ikinci rəqəm aid olduğu maddəni, üçüncü rəqəm aid olduğu sintetik hesabı, dördüncü, beşinci və sonrakı rəqəmlər isə sintetik hesabın müvafiq subhesablarını göstərir. Hesablar Planında təhlilin, nəzarətin aparılması və maliyyə hesabatlarının tərtib olunması tələblərindən asılı olaraq müəyyən olunmuş subhesablardan istifadə edilir. Təşkilat təsdiq olunmuş uçot siyasətinə uyğun olaraq istifadə etdiyi hesablar planına əlavə subhesablar daxil etmək hüququna malikdir.

9.2. Təşkilatlar maliyyə hesabatlarının tərtib olunması üçün mühasibat uçotunun aparılması zamanı bu Qaydalarla müəyyən edilmiş Hesablar Planından istifadə etməlidir.

9.3. “Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat”ın müvafiq maddələrində təşkilat tərəfindən hesabat dövrünün sonuna sintetik hesabların yekunlaşdırılmış qalıqları əks etdirilir.

9.4. Təşkilatın fəaliyyəti ilə bağlı baş vermiş maliyyə-təsərrüfat əməliyyatları vahid Hesablar Planı (sintetik hesabları, subhesabları) vasitəsilə müvafiq maliyyə hesabatlarında əks etdirilir. Sintetik hesablar maliyyə hesabatlarının elementlərinin (aktivlərin, öhdəliklərin və xalis aktivlərin (kapitalın), habelə gəlir və xərclərin) müəyyən edilmiş növlər və əlamətlər üzrə ümumiləşdirilmiş informasiyasının qruplaşdırılmasını təmin edir. Sintetik hesabın bir hissəsini təşkil edən subhesab özündə qruplaşdırılmış analitik uçot məlumatlarını əks etdirməklə, göstərilən sintetik hesabda maliyyə hesabatlarının elementləri barədə ümumiləşdirilmiş informasiyanı açıqlayır.

9.5. Bu Qaydalarla müəyyən edilən Hesablar Planı təşkilatların iş xüsusiyyətlərini özündə əks etdirir. Hesablar Planı aşağıdakı bölmələrdən ibarətdir:

9.5.1. Bölmə 1. “Uzunmüddətli aktivlər”;

9.5.2. Bölmə 2. “Qısamüddətli aktivlər”;

9.5.3. Bölmə 3. “Xalis aktivlər (kapital)”;

- 9.5.4. Bölmə 4. “Uzunmüddətli öhdəliklər”;
 9.5.5. Bölmə 5. “Qısamüddətli öhdəliklər”;
 9.5.6. Bölmə 6. “Gəlirlər”;
 9.5.7. Bölmə 7. “Xərclər”;
 9.5.8. Bölmə 8. “Mənfəət (zərər)”;
 9.5.9. Bölmə 9. “Mənfəət vergisi”.

Təşkilatlar üçün Hesablar Planı

Maliyyə hesabatının bölməsi/maddəsi	Hesabın №-si	Subhesabın №-si	Adı
1	2	3	4
1			Uzunmüddətli aktivlər
10			Qeyri-maddi aktivlər
	101		Qeyri-maddi aktivlərin dəyəri
		101-1	Təcrübə-konstruktor işlərinin dəyəri
		101-2	Ticarət markalarının dəyəri
		101-3	Proqram təminatının dəyəri
		101-4	Patentlərin dəyəri
		101-5	Müəllif hüquqlarının dəyəri
		101-6	Lisensiyaların dəyəri
		101-7	Digər qeyri-maddi aktivlərin dəyəri
	102		Qeyri-maddi aktivlər üzrə yığılmış amortizasiya

1	2	3	4
		102-1	Təcrübə-konstruktor işləri üzrə yığılmış amortizasiya
		102-2	Ticarət markaları üzrə yığılmış amortizasiya
		102-3	Proqram təminatı üzrə yığılmış amortizasiya
		102-4	Patentlər üzrə yığılmış amortizasiya
		102-5	Müəllif hüquqları üzrə yığılmış amortizasiya
		102-6	Lisensiyalar üzrə yığılmış amortizasiya
		102-7	Digər qeyri-maddi aktivlər üzrə yığılmış amortizasiya
	103		Qeyri-maddi aktivlərlə bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması
		103-1	Təcrübə-konstruktor işləri ilə bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması
		103-2	Ticarət markaları ilə bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması
		103-3	Proqram təminatı ilə bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması
		103-4	Patentlərlə bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması

1	2	3	4
		103-5	Müəllif hüquqları ilə bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması
		103-6	Lisenzialarla bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması
		103-7	Digər qeyri-maddi aktivlərlə bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması
11			Torpaq, tikili və avadanlıqlar
	111		Torpaq, tikili və avadanlıqların dəyəri
		111-1	Torpağın dəyəri
		111-2	Tikililərin dəyəri
		111-3	Maşın və avadanlıqların dəyəri
		111-4	Nəqliyyat vasitələrinin dəyəri
		111-5	Digər torpaq, tikili və avadanlıqların dəyəri
	112		Torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə yığılmış amortizasiya
		112-1	Tikililər üzrə yığılmış amortizasiya
		112-2	Maşın və avadanlıqlar üzrə yığılmış amortizasiya
		112-3	Nəqliyyat vasitələri üzrə yığılmış amortizasiya

1	2	3	4
		112-4	Digər torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə yığılmış amortizasiya
	113		Torpaq, tikili və avadanlıqlarla bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması
		113-1	Təyinatı üzrə istismar edilməsi üçün əlavə məsrəflər tələb edən torpaq, tikili və avadanlıqlar
		113-2	Təyinatı üzrə istismara hazır olan torpaq, tikili və avadanlıqlar
		113-3	Tikilməkdə (istehsalatda) olan torpaq, tikili və avadanlıqlar
		113-4	Torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə digər kapitallaşdırılmış məsrəflər
12			İnvestisiya mülkiyyəti
	121		İnvestisiya mülkiyyətinin dəyəri
		121-1	Torpağın dəyəri
		121-2	Tikililərin dəyəri
	122		İnvestisiya mülkiyyəti üzrə yığılmış amortizasiya və qiymətdəndüşmə zərərləri

1	2	3	4
		122-1	İnvestisiya mülkiyyəti üzrə yığılmış amortizasiya
		122-1-1	Tikililər üzrə yığılmış amortizasiya
		122-2	İnvestisiya mülkiyyəti üzrə qiymətdəndüşmə zərərləri
		122-2-1	Torpaq üzrə qiymətdəndüşmə zərərləri
		122-2-2	Tikililər üzrə qiymətdəndüşmə zərərləri
	123		İnvestisiya mülkiyyəti ilə bağlı xərclərin kapitallaşdırılması
		123-1	Torpaqla bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması
		123-2	Tikililərlə bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması
13			Uzunmüddətli debitor borcları
	131		Alicılar və sifarişçilərin uzunmüddətli debitor borcları
	132		Əsas idarəetmə heyətinin uzunmüddətli debitor borcları

1	2	3	4
	133		Üzvlərin və donorların uzunmüddətli debitor borcları
	134		Transferlər üzrə uzunmüddətli debitor borcları
	135		İcarə üzrə uzunmüddətli debitor borcları
		135-1	Maliyyə icarəsi üzrə uzunmüddətli debitor borcları
		135-2	Əməliyyat icarəsi üzrə uzunmüddətli debitor borcları
	136		Faizlər üzrə uzunmüddətli debitor borcları
	137		Digər uzunmüddətli debitor borcları
14			Sair uzunmüddətli maliyyə aktivləri
	141		Uzunmüddətli verilmiş borclar
	142		Uzunmüddətli verilmiş borclardan və digər uzunmüddətli debitor borclardan fərqli olan uzunmüddətli maliyyə aktivləri
15			Sair uzunmüddətli aktivlər
	151		Gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri

1	2	3	4
		151-1	Qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı xərclər üzrə gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri
		151-2	Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı xərclər üzrə gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri
		151-3	Sair xərclər üzrə gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri
		151-4	Maliyyə xərcləri üzrə gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri
	152		Verilmiş uzunmüddətli avanslar
	153		Xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlər
	154		Digər uzunmüddətli aktivlər
2			Qısamüddətli aktivlər
20			Ehtiyatlar
	201		Material ehtiyatları
		201-1	Xammal
		201-2	Materiallar
		201-3	Qablaşdırılma materialları

1	2	3	4
	202		Bitməmiş istehsal
		202-1	İstehsalatda istifadə olunmuş xammal və materiallar
		202-2	İstehsalatla məşğul olan işçi heyəti ilə bağlı məsrəflər
		202-3	İstehsalatla məşğul olan işçi heyəti ilə bağlı məsrəflərə görə hesablanılan sosial sığorta ayırmaları
		202-4	İstehsalatda istifadə olunan aktivlərin amortizasiya məsrəfləri
		202-5	İstehsalatla bağlı sair məsrəflər
	203		Hazır məhsul
	204		Mallar
	205		Satış məqsədi ilə saxlanılan və silinən uzunmüddətli aktivlər
	206		Digər ehtiyatlar
	207		Ehtiyatların dəyərinin azalmasına görə düzəlişlər
21			Qısamüddətli debitor borcları
	211		Alicıların və sifarişçilərin qısamüddətli debitor borcları

1	2	3	4
	212		Əsas idarəetmə heyətinin qısamüddətli debitor borcları
	213		Üzvlər və donorlar üzrə qısamüddətli debitor borcları
	214		Qısamüddətli transferlər üzrə qısamüddətli debitor borcları
	215		İcarə üzrə qısamüddətli debitor borcları
		215-1	Maliyyə icarəsi üzrə qısamüddətli debitor borcları
		215-2	Əməliyyat icarəsi üzrə qısamüddətli debitor borcları
	216		Faizlər üzrə qısamüddətli debitor borcları
	217		Digər qısamüddətli debitor borcları
	218		Şübhəli borclar üzrə düzəlişlər
22			Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri
	221		Kassa
	222		Yolda olan pul köçürmələri
	223		Bankda olan hesablaşma hesabları

1	2	3	4
	224		Tələblərə əsasən açılan digər bank hesabları
	225		Pul vəsaitlərinin ekvivalentləri
23			Sair qısamüddətli maliyyə aktivləri
	231		Qısamüddətli verilmiş borclar
	232		Qısamüddətli verilmiş borclardan və digər qısamüddətli debitor borclardan fərqli olan qısamüddətli maliyyə aktivləri
24			Sair qısamüddətli aktivlər
	241		Gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri
		241-1	Qeyri-kommersiya əməliyyatları üzrə gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri
		241-2	Kommersiya əməliyyatları üzrə gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri
		241-3	Sair xərclər üzrə gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri
		241-4	Maliyyə xərcləri üzrə gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri
	242		Verilmiş qısamüddətli avanslar

1	2	3	4
	243		Xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan qısamüddətli vəsaitlər
	244		Təhtəlhesab məbləğlər
	245		Əvəzləşdirilən vergilər
		245-1	Əvəzləşdirilən əlavə dəyər vergisi
		245-2	Əvəzləşdirilən aksiz vergisi
	246		Digər qısamüddətli aktivlər
3			Kapital
30			Nizamnamə kapitalı
	301		Nizamnamə (nominal) kapitalı
	302		Nizamnamə (nominal) kapitalının ödənilməmiş hissəsi
31			Ehtiyat fondları (kapital ehtiyatları)
	311		Qanunvericilik üzrə yaradılan ehtiyat fondları
	312		Nizamnamə üzrə yaradılan ehtiyat fondları
	313		Yaradılan digər ehtiyat fondları
32			Bölüşdürülməmiş mənfəət (ödənilməmiş zərər)

1	2	3	4
	321		Hesabat dövrünün mənfəəti (zərəri)
	322		Uçot siyasətində dəyişikliklər və səhvlərlə bağlı bölüşdürülməmiş mənfəət (ödənilməmiş zərər) üzrə düzəlişlər
	323		Keçmiş illər üzrə bölüşdürülməmiş mənfəət (ödənilməmiş zərər)
4			Uzunmüddətli öhdəliklər
40			Uzunmüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər
	401		Uzunmüddətli bank kreditləri
	402		İşçilər üçün uzunmüddətli bank kreditləri
	403		Uzunmüddətli borclar
	404		Digər uzunmüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər
41			Uzunmüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər
	411		Uzunmüddətli zəmanət öhdəlikləri
	412		Uzunmüddətli hüquqi öhdəliklər

1	2	3	4
	413		Digər uzunmüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər
42			Uzunmüddətli kreditor borcları
	421		Malsatan və podratçılar üzrə uzunmüddətli kreditor borcları
	422		Faizlər üzrə uzunmüddətli kreditor borcları
	423		Digər uzunmüddətli kreditor borcları
43			Sair uzunmüddətli öhdəliklər
	431		Gələcək hesabat dövrlərinin gəlirləri
	432		Alınmış uzunmüddətli avanslar
	433		Uzunmüddətli məqsədli maliyyələşmələr və daxilolmalar
	434		Digər uzunmüddətli öhdəliklər
5			Qısamüddətli öhdəliklər
50			Qısamüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər
	501		Qısamüddətli bank kreditləri
	502		İşçilər üçün qısamüddətli bank kreditləri

1	2	3	4
	503		Qısamüddətli borclar
	504		Digər qısamüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər
51			Qısamüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər
	511		Qısamüddətli zəmanət öhdəlikləri
	512		Qısamüddətli hüquqi öhdəliklər
	513		Digər qısamüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər
52			Vergi və sair məcburi ödənişlər üzrə öhdəliklər
	521		Vergi öhdəlikləri
	522		Sosial sığorta və təminat üzrə öhdəliklər
	523		Digər məcburi ödənişlər üzrə öhdəliklər
53			Qısamüddətli kreditör borcları
	531		Malsatan və podratçılar üzrə qısamüddətli kreditör borcları
	532		İşçi heyəti üzrə qısamüddətli kreditör borcları
	533		İcarə üzrə qısamüddətli kreditör borcları

1	2	3	4
		533-1	Maliyyə icarəsi üzrə qısamüddətli kreditor borcları
		533-2	Əməliyyat icarəsi üzrə qısamüddətli kreditor borcları
	534		Faizlər üzrə qısamüddətli kreditor borcları
	535		Digər qısamüddətli kreditor borcları
54			Sair qısamüddətli öhdəliklər
	541		Gələcək hesabat dövrünün gəlirləri
		541-1	Qeyri-kommersiya əməliyyatları üzrə gələcək hesabat dövrünün gəlirləri
		541-2	Kommersiya əməliyyatları üzrə gələcək hesabat dövrünün gəlirləri
	542		Alınmış qısamüddətli avanslar
	543		Qısamüddətli məqsədli maliyyələşmələr və daxilolmalar
	544		Digər qısamüddətli öhdəliklər
6			Gəlirlər
60			Qeyri-kommersiya əməliyyatlarından gəlirlər
	601		Giriş və üzvlük haqları

1	2	3	4
	602		İanələr
	603		Hökumət subsidiyaları
	604		Qrantlar
	605		Xarici qeyri-hökumət təşkilatlarının filial və nümayəndəliklərinin əsas qurumdan aldıqları məbləğlər
	606		Əvəzsiz alınmış aktivlər və alınmış hədiyyələr
	607		Üzv olduğu assosiasiyalardan və federasiyalardan alınan məbləğlər
	608		Təqvim haqları
	609		Qeyri-kommersiya əməliyyatları üzrə digər gəlirlər
61			Kommersiya əməliyyatlarından gəlirlər
	611		Malların satışı, işlərin görülməsi və xidmətlərin göstərilməsi üzrə gəlirlər
	612		İcarə müqavilələri üzrə gəlirlər
	613		Kommersiya əməliyyatları üzrə digər gəlirlər
	614		Satılmış malların qaytarılması və ucuzlaşdırılması

1	2	3	4
	615		Verilmiş güzəştlər
62			Sair gəlirlər
	621		Uzunmüddətli aktivlərin satışından gəlir
	622		Ədalətli dəyərlə ölçülən aktivlərin dəyərini artırmasından yaranan gəlir
	623		Digər gəlirlər
63			Maliyyə gəlirləri
	631		Alınmış dividend gəliri
	632		Faiz gəliri
	633		Digər maliyyə gəlirləri
7			Xərclər
70			Qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı xərclər
	701		Pul formasında verilmiş yardımlar
	702		Natural formada verilmiş yardımlar
	703		Qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı əməyin ödənişi üzrə xərclər
	704		Qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı istifadə edilən aktivlər üzrə amortizasiya xərcləri

1	2	3	4
	705		Qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı xammal və istifadə olunmuş materiallar
	706		Qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı digər xərclər
71			Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı xərclər
	711		Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı xammal və istifadə olunmuş materiallar
	712		Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı əməyin ödənişi üzrə xərclər
	713		Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı istifadə olunan aktivlər üzrə amortizasiya xərcləri
	714		Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı hazır məhsul və mallar üzrə xərclər
	715		Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı digər xərclər
72			Sair xərclər
	721		Uzunmüddətli aktivlərin xaric olmasından xərclər

1	2	3	4
	722		Ədalətli dəyərlə ölçülən aktivlərin dəyərini azalmasından yaranan xərclər
	723		Digər xərclər
73			Maliyyə xərcləri
	731		Maliyyə xərcləri
8			Mənfəət (zərər)
80			Hesabat ili üzrə mənfəət (zərər)
	801		Qeyri-kommersiya əməliyyatları üzrə mənfəət (zərər)
	802		Kommersiya əməliyyatları üzrə mənfəət (zərər)
9			Mənfəət vergisi
90			Mənfəət vergisi
	901		Mənfəət vergisi üzrə xərclər

10. Uzunmüddətli aktivlər

10.1. “Uzunmüddətli aktivlər” bölməsi təşkilat tərəfindən nəzarət edilən və gələcəkdə iqtisadi səmərənin əldə edilməsi və ya xidmət potensialı gözlənilən istehsal, iş və xidmət prosesində bir ildən artıq müddətə istifadəsi müəyyən olunan aktivlər barədə məlumatların ümumiləşdirilməsi üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bu bölmə aşağıdakı maddələrdən ibarətdir:

- 10.1.1. 10 - “Qeyri-maddi aktivlər”;
- 10.1.2. 11 - “Torpaq, tikili və avadanlıqlar”;
- 10.1.3. 12 - “İnvestisiya mülkiyyəti”;
- 10.1.4. 13 - “Uzunmüddətli debitor borcları”;
- 10.1.5. 14 - “Sair uzunmüddətli maliyyə aktivləri”;
- 10.1.6. 15 - “Sair uzunmüddətli aktivlər”.

11. Qeyri-maddi aktivlərin uçotu

11.1. Qeyri-maddi aktivlərin uçotu Hesablar Planının 10-cu maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə fiziki formaya malik olmayan və tanına bilən qeyri-monetar aktivlərlə bağlı ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim olunur. Tanınma meyarına uyğun olaraq, qeyri-maddi aktivlər kimi tanınan aktivlər ilkin olaraq ilkin dəyəri əsasında uçota alınır. Bu maddə aşağıdakı hesablardan ibarətdir:

11.1.1. 101 Nəli “Qeyri-maddi aktivlərin dəyəri”;

11.1.2. 102 Nəli “Qeyri-maddi aktivlər üzrə yığılmış amortizasiya”;

11.1.3. 103 Nəli “Qeyri-maddi aktivlərlə bağlı məsrəflərin kapitalaşdırılması”.

11.2. 101 Nəli “Qeyri-maddi aktivlərin dəyəri” hesabında təşkilatın fəaliyyətinin həyata keçirilməsi üzrə uzun müddət istifadə edilən təcrübə-konstruktor işləri, proqram təminatı, patentlər, müəllif hüquqları, lisenziyalar, ticarət markaları və digər qeyri-maddi aktivlərin hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Qeyri-maddi aktivlərin ilkin olaraq qiymətləndirilməsi onun ilkin dəyəri əsasında aparılır.

11.3. 101 Nəli “Qeyri-maddi aktivlərin dəyəri” hesabı üzrə aşağıdakı subhesablar açılır:

11.3.1. 101-1 “Təcrübə-konstruktor işlərinin dəyəri”;

11.3.2. 101-2 “Ticarət markalarının dəyəri”;

11.3.3. 101-3 “Proqram təminatının dəyəri”;

11.3.4. 101-4 “Patentlərin dəyəri”;

11.3.5. 101-5 “Müəllif hüquqlarının dəyəri”;

11.3.6. 101-6 “Lisenziyaların dəyəri”;

11.3.7. 101-7 “Digər qeyri-maddi aktivlərin dəyəri”.

11.4. 101-1 Nəli “Təcrübə-konstruktor işlərinin dəyəri” subhesabında təcrübə-konstruktor işləri üzrə yaradılmış qeyri-maddi aktivlərin dəyəri əks etdirilir.

11.5. 101-2 Nəli “Ticarət markalarının dəyəri” subhesabında təşkilatın malik olduğu ticarət markalarının dəyəri əks etdirilir.

11.6. 101-3 Nəli “Proqram təminatının dəyəri” subhesabında təşkilatın mülkiyyətində olan əldə edilmiş və ya yaradılmış proqram təminatlarının dəyəri əks etdirilir.

11.7. 101-4 Nəli “Patentlərin dəyəri” subhesabında təşkilatın sahib olduğu patentlərin dəyəri əks etdirilir.

11.8. 101-5 Nəli "Müəllif hüquqlarının dəyəri" subhesabında təşkilatın malik olduğu müəllif hüquqlarının dəyəri uçota alınır.

11.9. 101-6 Nəli "Lisenziaların dəyəri" subhesabında təşkilatın əldə etdiyi lisenziaların dəyəri əks etdirilir.

11.10. 101-7 Nəli "Digər qeyri-maddi aktivlərin dəyəri" subhesabında 101-1-ci-101- 6-cı subhesablarda göstərilməyən digər qeyri-maddi aktivlərin dəyəri uçota alınır.

11.11. 102 Nəli "Qeyri-maddi aktivlər üzrə yığılmış amortizasiya" hesabında təşkilatın mülkiyyətində olan qeyri-maddi aktivlər üzrə yığılmış amortizasiya məbləğlərinin hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatların uçotu aparılır.

11.12. 102 Nəli "Qeyri-maddi aktivlər üzrə yığılmış amortizasiya" hesabı üzrə aşağıdakı subhesablar açılır:

11.12.1. 102-1 Nəli "Təcrübə-konstruktor işləri üzrə yığılmış amortizasiya";

11.12.2. 102-2 Nəli "Ticarət markaları üzrə yığılmış amortizasiya";

11.12.3. 102-3 Nəli "Proqram təminatı üzrə yığılmış amortizasiya";

11.12.4. 102-4 Nəli "Patentlər üzrə yığılmış amortizasiya";

11.12.5. 102-5 Nəli "Müəllif hüquqları üzrə yığılmış amortizasiya";

11.12.6. 102-6 Nəli "Lisenzialar üzrə yığılmış amortizasiya";

11.12.7. 102-7 Nəli "Digər qeyri-maddi aktivlər üzrə yığılmış amortizasiya".

11.13. 103 Nəli "Qeyri-maddi aktivlərlə bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması" hesabında qeyri-maddi aktivlər üzrə kapitallaşdırılmış məsrəflərin hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatların uçotu aparılır.

11.14. 103 Nəli "Qeyri-maddi aktivlərlə bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması" hesabı üzrə aşağıdakı subhesablar açılır:

11.14.1. 103-1 Nəli "Təcrübə-konstruktor işləri ilə bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması";

11.14.2. 103-2 Nəli "Ticarət markaları ilə bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması";

11.14.3. 103-3 Nəli "Proqram təminatı ilə bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması";

11.14.4. 103-4 Nəli "Patentlərlə bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması";

11.14.5. 103-5 Nəli "Müəllif hüquqları ilə bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması";

11.14.6. 103-6 Nəli "Lisensiyalarla bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması";

11.14.7. 103-7 Nəli "Digər qeyri-maddi aktivlərlə bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması".

11.15. Qeyri-maddi aktivlər aşağıda göstərilən maliyyə-təsərrüfat əməliyyatları nəticəsində aktiv kimi tanınır:

11.15.1. ayrıca əldə edildikdə (alındıqda);

11.15.2. təşkilatların fəaliyyətlərinin birləşdirilməsi nəticəsində əldə edildikdə;

11.15.3. hökumət subsidiyası hesabına əldə edildikdə;

11.15.4. aktivlərin mübadiləsi nəticəsində əldə edildikdə;

11.15.5. daxili imkanlar hesabına yaradıldıqda.

11.16. Ayrıca əldə edilmiş (alınmış) qeyri-maddi aktivlərin ilkin dəyəri onun alış qiymətindən satış endirimləri çıxıldıqdan sonra gömrük idxal rüsumları və alışla bağlı bərpa edilməyən (əvəzləşdirilməyən) vergilər də daxil olmaqla, aktivdən məqsədyönlü istifadə edilməsi üçün lazımı vəziyyətə gətirilməsinə çəkilən birbaşa məsrəflərdən ibarətdir. Bu zaman aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

11.16.1. alış nəticəsində əldə edilmiş qeyri-maddi aktivlərin dəyərində 103 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 421, 422, 423, 434, 521, 523, 531, 534, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.16.2. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş qeyri-maddi aktivlərlə əlaqədar əlavə dəyər vergisinin hesablanması üzrə 245-1 Nəli subhesabın debeti və 421, 423, 434, 531, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.16.3. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş qeyri-maddi aktivlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə, 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə;

11.16.4. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə qeyri-maddi aktivlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 103 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə.

11.17. Qeyri-maddi aktivlər təşkilatların fəaliyyətlərinin birləşdirilməsi nəticəsində əldə edilmişdirsə, əldə edilmə tarixində

həmin qeyri-maddi aktivin ilkin dəyəri onun ədalətli dəyərini əks etdirir.

11.18. Qeyri-maddi aktiv hökumət subsidiyası hesabına əvəzsiz və ya nominal ödənişlə əldə olunduqda, o zaman təşkilat həm aktivi, həm də qrantı əldə edilmiş aktivin ədalətli dəyəri ilə tanıyır. Bununla belə, əldə edilmiş aktivin ədalətli dəyəri əlavə məsrəflər olmadan etibarlı ölçülə bilmədikdə, təşkilat aktivi ilkin olaraq həmin aktivin istifadəsi ilə bağlı hazır vəziyyətə gətirilməsi üçün bilavasitə çəkilən hər hansı məsrəflər daxil olmaqla nominal dəyərlə tanıyır.

11.19. Bir və ya bir neçə adda qeyri-maddi aktivlər qeyri-monetar aktivin və ya aktivlərin və ya monetar və qeyri-monetar aktivlərdən ibarət olan aktivlərin mübadiləsi hesabına alındıqda, aşağıdakı hallar istisna olmaqla belə qeyri-maddi aktivlərin ilkin dəyəri ədalətli dəyərlə qiymətləndirilir:

11.19.1. qeyri-maddi aktivlər oxşar xüsusiyyətə və dəyərə malik digər qeyri-maddi aktivlərlə dəyişdirildikə və ya əvəz edildikdə;

11.19.2. alınmış (və ya verilmiş) aktivin və ya aktivlərin ədalətli dəyərinin etibarlı əsasda müəyyənləşdirilməsi mümkün olmadıqda.

11.20. Mübadilə nəticəsində əldə edilmiş aktivin (aktivlərin) ədalətli dəyərini müəyyən etmək mümkün olmadıqda, həmin aktiv (aktivlər) mübadilə nəticəsində təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirilir. Təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) ədalətli dəyərini müəyyən etmək mümkün deyildirsə, bu halda alınmış aktiv mübadilə nəticəsində təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) balans dəyəri ilə qiymətləndirilir.

11.21. Mübadilə nəticəsində əldə edilmiş qeyri-maddi aktivlərlə əlaqədar aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

11.21.1. mübadilə nəticəsində əldə edilmiş qeyri-maddi aktivlərin mühasibat uçotunda əks etdirilməsi üçün 103 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 421, 423, 434, 531, 533, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.21.2. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə mübadilə nəticəsində əldə edilmiş qeyri-maddi aktivlərlə əlaqədar əlavə dəyər vergisinin hesablanması üzrə 245-1 Nöli subhesabın debeti və 421, 423, 434, 531, 533, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.21.3. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə mübadilə nəticəsində əldə edilmiş qeyri-maddi aktivlər üzrə əlavə

dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə, 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə;

11.21.4. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə mübadilə edilmiş aktivlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 103 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə;

11.21.5. əldə edilmiş qeyri-maddi aktivlərin mübadiləsi məqsədi ilə təqdim edilən aktivlərin, görülən işlərin, göstərilən xidmətlərin və yaranan faizlərin dəyərində 131, 132, 133, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 215, 216, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 611, 621 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.21.6. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş qeyri-maddi aktivlərin mübadiləsi zamanı təqdim edilən aktivlərə, görülən işlərə və göstərilən xidmətlərə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 131, 132, 133, 135, 137, 211, 212, 213, 215, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.21.7. mübadilə nəticəsində əldə edilmiş qeyri-maddi aktivlər üzrə yaranmış kreditor borc məbləğləri mübadilə məqsədi ilə təqdim edilmiş aktivlərin dəyərində görə yaranan debitor borc məbləğləri ilə əvəzləşdirildikdə, 421, 423, 434, 531, 533, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 133, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 215, 216, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

11.22. Mübadilə üçün verilmiş aktivlər üzrə yığılmış amortizasiya məbləği olduğu hallarda həmin amortizasiya məbləği mübadilə üçün verilmiş aktivin ilkin dəyərindən çıxılır.

11.23. Təşkilatın daxili imkanları hesabına yaradılmış qeyri-maddi aktivlərin tanınma meyarlarına cavab verdiklərini qiymətləndirmək məqsədi ilə təşkilat aktivin yaradılmasını tədqiqat və təcrübə-konstruktor işləri mərhələlərinə bölür. Əgər təşkilat qeyri-maddi aktivi yaratmaq üçün daxili layihənin tədqiqat mərhələsini təcrübə-konstruktor işləri mərhələsindən fərqləndirə bilmirsə, bu zaman təşkilat bu layihə üzrə məsrəfləri yalnız tədqiqat mərhələsi zamanı yaranmış məsrəflər kimi uçota alır.

11.24. Tədqiqat üzrə məsrəflər (və yaxud daxili layihənin tədqiqat fazası zamanı yaranmış məsrəflər) qeyri-maddi aktiv kimi tanınmamalı və yarandığı andan etibarən xərc kimi uçota alınmalıdır. Bu zaman aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

11.24.1. xərc kimi tanınmaqla 706, 715 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 102, 112, 201, 203, 206, 422, 423, 434, 521, 522, 523, 532, 534, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.24.2. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə tədqiqat üzrə məsrəflərə görə əlavə dəyər vergisinin hesablanmasına 245-1 Nöli subhesabın debeti və 423, 434, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.24.3. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə tədqiqat üzrə məsrəflərə görə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə, 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nöli subhesabın krediti üzrə;

11.24.4. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə tədqiqat üzrə məsrəflərə görə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 715 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nöli subhesabın krediti üzrə.

11.25. Təcrübə-konstruktor işləri zamanı yaranmış qeyri-maddi aktivlər (və yaxud daxili layihənin təcrübə-konstruktor işləri mərhələsi çərçivəsində yaranmış qeyri-maddi aktivlər) üzrə məsrəflər qeyri-maddi aktivlərin kapitallaşdırılması kimi uçotda əks etdirilir. Bu zaman aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

11.25.1. kapitallaşdırılma məbləğlərinə 103 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 102, 112, 201, 203, 206, 422, 423, 434, 521, 522, 523, 532, 533, 534, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.25.2. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə qeyri-maddi aktivin yaranması ilə əlaqədar çəkilmiş məsrəflər üzrə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 245-1 Nöli subhesabın debeti və 423, 434, 533, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.25.3. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə qeyri-maddi aktivin yaranması ilə əlaqədar çəkilmiş məsrəflər üzrə hesablanmış əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə, 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nöli subhesabın krediti üzrə;

11.25.4. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə qeyri-maddi aktivin yaranması üçün çəkilmiş məsrəflər üzrə hesablanmış əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 103 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə.

11.26. Əldə edilmiş qeyri-maddi aktivlər istifadəyə verildikdə, 101 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 103 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

11.27. Qeyri-maddi aktivlər əvəzsiz olaraq alındıqda, 101 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 606 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində göstərilir.

11.28. Aktiv kimi tanındıqdan sonra qeyri-maddi aktivlər üzrə təşkilat tərəfindən ilkin dəyər modeli tətbiq edilir və ilkin dəyərlə uçota alınmış qeyri-maddi aktivlər üzrə amortizasiya düz xətt, azalan balans və istehsal vahidi metodlarından biri tətbiq edilməklə hesablanır. Bu zaman qeyri-maddi aktivlər üzrə hesablanmış amortizasiya məbləğləri 103, 113, 202, 203, 704, 713 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 102 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Hesablanmış amortizasiya məsrəfləri hazır məhsulun maya dəyərinə aid edildikdə, 204 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 202, 203 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Hesablanmış amortizasiya xərcləri mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 704, 713 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

11.29. Qeyri-maddi aktivlər faydalı istifadə müddətinə əsasən müəyyən və ya qeyri-müəyyən faydalı istifadə müddətinə malik olurlar.

11.30. Qeyri-müəyyən faydalı istifadə müddətinə malik olan qeyri-maddi aktivlərə amortizasiya hesablanılmır.

11.31. Amortizasiya olunmayan qeyri-maddi aktivin faydalı istifadə müddətini, onun hələ də qeyri-müəyyən müddətli kimi müəyyən edilməsinə zəruri olan hadisələr və vəziyyətlərin mövcud olmasını sübut etmək üçün həmin qeyri-maddi aktiv təşkilat tərəfindən hər bir dövrdə nəzərdən keçirilməlidir. Belə hadisə və vəziyyətlər artıq mövcud olmadıqda, qeyri-maddi aktivin faydalı istifadə müddəti qeyri-müəyyəndən məhdud müddətə dəyişdirilməklə, həmin dövrdən başlayaraq bu qeyri-maddi aktivlərə amortizasiya hesablanır.

11.32. İcarəyə götürülmüş qeyri-maddi aktivlər üzrə icarə ödənişləri icarə müddəti ərzində düz xətt üsulu ilə xərc kimi tanınır. Hər hansı digər sistemə uyğun üsul istifadəsinin aktivdən əldə etdiyi səmərənin zaman sxemini daha aydın şəkildə təqdim etmək imkanını verirsə, o zaman həmin digər üsul istifadə olunur. Bu zaman icarə haqqının xərc kimi tanınması üzrə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

11.32.1. 202, 241, 706 Növlü hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 533 Növlü hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.32.2. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə icarəyə götürülmüş qeyri-maddi aktivlərin icarə haqları ilə əlaqədar çəkilmiş məsrəflər üzrə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 245-1 Növlü subhesabın debeti və 533 Növlü hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.32.3. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə icarəyə götürülmüş qeyri-maddi aktivlərin icarə haqları ilə əlaqədar çəkilmiş məsrəflər üzrə hesablanmış əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə, 521 Növlü hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Növlü subhesabın krediti üzrə;

11.32.4. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə icarəyə götürülmüş qeyri-maddi aktivlərin icarə haqları ilə əlaqədar çəkilmiş məsrəflər üzrə hesablanmış əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 202, 241, 706, 715 Növlü hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Növlü subhesabın krediti üzrə.

11.33. Qeyri-maddi aktivin xaric olması (silinməsi, satılması və əvəzsiz verilməsi) zamanı və ya onun istifadəsindən, habelə xaric olmasından hər hansı gələcək iqtisadi səmərənin daxil olması gözlənilmədikdə, həmin aktivin tanınması dayandırılır. Bu zaman yaranan gəlirlər, yaxud zərərlər xaric olmadan yaranan xalis daxilolmalar (əgər mövcuddursa) ilə aktivin balans dəyəri arasındakı fərq kimi müəyyən edilir və Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatda təqdim olunur. Qeyri-maddi aktivin xaric olması zamanı aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

11.33.1. qeyri-maddi aktivlərin ilkin dəyərinə 205 Növlü hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 101, 103 Növlü hesabların müvafiq subhesablarının krediti, həmin qeyri-maddi aktivlərin yığılmış amortizasiya məbləğləri və qiymətdəndüşmə zərərləri mövcud

olduqda, 102 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.33.2. bu xaricəmələr üzrə balans dəyəri təşkilatın xərcinə aid edildikdə, 721 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.33.3. xaricəmələr zamanı yaranan xərcələr mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 801, 802 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 721 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.33.4. kommərsiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş qeyri-maddi aktivlərin xaricəməsi zamanı həmin qeyri-maddi aktivlərin balans dəyəri üzrə onların əldə edilməsi zamanı hesablanmış əlavə dəyər vergisi məbləğinə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

11.33.4.1. əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 723 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nöli subhesabın krediti üzrə;

11.33.4.2. əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilən hallarda 723 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.33.4.3. bu yaranmış xərcələr mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 802 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 723 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

11.34. Təşkilatın qeyri-maddi aktivlərinin əskik gəlməsi zamanı əskikgəlmələrin səbəbləri və təqsirkar şəxslər müəyyənləşdirilməklə, onların məbləğləri (əskikgəlmələr müəyyən edildiyi vaxtda bazar qiymətləri ilə) təqsirkar şəxslərin hesabına aid edilməklə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

11.34.1. bazar qiyməti məbləğinə 217 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 621 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.34.2. kommərsiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş həmin qeyri-maddi aktivlərin bazar qiyməti məbləğinə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə, bədcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.34.3. qeyri-maddi aktivlərin ilkin dəyərinə 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 101, 103 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə, onların yığılmış amortizasiya məbləğləri və qiymətdəndüşmə zərərləri mövcud olduqda, 102 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.34.4. əskikgəlmələr zamanı yaranan xərclərə 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.34.5. kommertiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş qeyri-maddi aktivlərin balans dəyəri bazar qiymətindən yuxarı olduqda, balans dəyəri ilə bazar qiyməti arasındakı fərq məbləğinə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.34.6. yaranan gəlirlər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 621 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 801, 802 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.34.7. yaranan xərclər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 801, 802 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 721, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

11.35. Təşkilatın qeyri-maddi aktivlərinin əskik gəlməsi zamanı müvafiq təqsirkar şəxslərin müəyyən edilməsi mümkün olmayan hallarda aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

11.35.1. qeyri-maddi aktivlərin ilkin dəyərinə 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 101, 103 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti, həmin qeyri-maddi aktivlərin yığılmış amortizasiya məbləğləri və qiymətdəndüşmə zərərləri mövcud olduqda, 102 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.35.2. bu əskikgəlmələr təşkilatın xərcinə aid edildikdə, 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.35.3. əskikgəlmələr zamanı yaranan xərclər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 801, 802 Nəli hesabların müvafiq

subhesablarının debeti və 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

11.36. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş qeyri-maddi aktivlərin əskik gəlməsi zamanı həmin qeyri-maddi aktivlərin balans dəyəri üzrə onların əldə edilməsi zamanı hesablanmış əlavə dəyər vergisi məbləğinə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

11.36.1. əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə;

11.36.2. əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilən hallarda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.36.3. bu xərclər mənfəətə (zərəmə) aid edildikdə, 802 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

11.37. Təşkilatın qeyri-maddi aktivləri üzrə artıqgəlmələr istismarda olduğu yerdə maddi məsul şəxsin hesabına mədaxil edilir və onların məbləğləri təşkilatın gəlirinə aid edilməklə, 101, 103 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

11.38. Qeyri-maddi aktivlər maliyyə icarəsi ilə əldə edildikdə, onun ədalətli dəyərində bərabər olan məbləği, yaxud əgər bu məbləğ aşağıdırsa, minimal icarə ödənişlərinin hər birinin icarə şərtlərinin qəbul edilməsi tarixində müəyyən edilmiş diskontlaşdırılmış dəyəri 101 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 404, 533 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində, bu aktivlərlə bağlı hər hansı dolayı xərclər 101 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 423, 434, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

11.39. Qeyri-maddi aktivlər tanındıqdan sonra ona əlavə edilməsi, müəyyən hissəsinin dəyişdirilməsi və ya onun lazımı işlək vəziyyətə gətirilməsi ilə bağlı xidmətlərə görə yaranan məsrəflər üzrə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

11.39.1. qeyri-kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar məsrəflərin dəyərində 103 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 302, 421, 423, 521, 523, 531, 534, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.39.2. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar:

11.39.2.1. məsrəflərin dəyərində 103 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 302, 421, 423, 521, 523, 531, 534, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.39.2.2. həmin məsrəflərlə bağlı əlavə dəyər vergisinin hesablanması üzrə 245-1 Nəli subhesabın debeti və 421, 423, 531, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.39.2.3. bu məsrəflər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə, 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə;

11.39.2.4. əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 103 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə.

11.40. Nizamnamə kapitalı kimi qeyri-maddi aktivlərin pay şəklində qoyulmasına aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir.

11.40.1. nizamnamə kapitalına 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 301 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

11.40.2. qeyri-maddi aktivlərin pay kimi qoyulmasına 101, 103 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

12. Torpaq, tikili və avadanlıqların uçotu

12.1. Torpaq, tikili və avadanlıqların uçotu Hesablar Planının 11-ci maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə istifadə müddəti 1 (bir) ildən artıq olan və istehsalda və ya mal-materialların çatdırılmasında, xidmətlərin göstərilməsində, habelə inzibati məqsədlər üçün istifadə edilməsi, digər tərəflərə icarəyə verilməsi üçün nəzərdə tutulan və bir hesabat dövründən artıq istifadə edilməsi gözlənilən maddi aktivlərlə bağlı ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim olunur. Torpaq, tikili və avadanlıqların tanınma meyarına cavab verən aktivlər ilkin dəyəri ilə uçota alınır. Bu maddə aşağıdakı hesablardan ibarətdir:

12.1.1. 111 Nəli "Torpaq, tikili və avadanlıqların dəyəri";

12.1.2. 112 Nəli "Torpaq, tikili və avadanlıqlar yığılmış amortizasiya";

12.1.3. 113 Nəli "Torpaq, tikili və avadanlıqlarla bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması".

12.2. 111 Nöli "Torpaq, tikili və avadanlıqların dəyəri" hesabında təşkilatın fəaliyyətinin həyata keçirilməsi üzrə istifadə edilən torpaq, tikili və avadanlıqların hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

12.3. 111 Nöli "Torpaq, tikili və avadanlıqların dəyəri" hesabına aşağıdakı subhesablar açılır:

12.3.1. 111-1 Nöli "Torpağın dəyəri";

12.3.2. 111-2 Nöli "Tikililərin dəyəri";

12.3.3. 111-3 Nöli "Maşın və avadanlıqların dəyəri";

12.3.4. 111-4 Nöli "Nəqliyyat vasitələrinin dəyəri";

12.3.5. 111-5 Nöli "Digər torpaq, tikili və avadanlıqların dəyəri".

12.4. 111-1 Nöli "Torpağın dəyəri" subhesabında təşkilatın mülkiyyətində olan torpaq sahələrinin dəyəri əks etdirilir.

12.5. 111-2 Nöli "Tikililərin dəyəri" subhesabında təşkilatın mülkiyyətində olan tikililərin (binalar və onların struktur komponentləri, qurğular (tikililər) və onların struktur komponentləri, ötürücü qurğular və onların struktur komponentləri) dəyəri əks etdirilir.

12.6. 111-3 Nöli "Maşın və avadanlıqların dəyəri" subhesabında təşkilatın sahib olduğu, habelə istehsal və xidmət prosesində iştirak edən bütün növ maşın və avadanlıqların dəyəri əks etdirilir.

12.7. 111-4 Nöli "Nəqliyyat vasitələrinin dəyəri" subhesabında təşkilatın fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar əldə edilmiş hava nəqliyyatı vasitələrinin, dəmiryol nəqliyyatı vasitələrinin, su nəqliyyatı vasitələrinin, xidmət nəqliyyatlarının, istehsalat nəqliyyatlarının, avtomobil nəqliyyatlarının və idman nəqliyyatlarının dəyəri uçota alınır.

12.8. 111-5 Nöli "Digər torpaq, tikili və avadanlıqlarının dəyəri" subhesabında təşkilatın sahib olduğu, habelə istehsal və xidmət prosesində iştirak edən digər torpaq, tikili və avadanlıqların dəyəri əks etdirilir.

12.9. 112 Nöli "Torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə yığılmış amortizasiya" hesabında təşkilatın mülkiyyətində olan torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə amortizasiya məbləğlərinin hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatların uçotu aparılır.

12.10. 112 Nöli "Torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə yığılmış amortizasiya" hesabına aşağıdakı subhesablar açılır:

12.10.1. 112-1 Nöli "Tikililər üzrə yığılmış amortizasiya";

12.10.2. 112-2 Nəli “Maşın və avadanlıqlar üzrə yığılmış amortizasiya”;

12.10.3. 112-3 Nəli “Nəqliyyat vasitələri üzrə yığılmış amortizasiya”;

12.10.4. 112-4 Nəli “Digər torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə yığılmış amortizasiya”.

12.11. 113 Nəli “Torpaq, tikili və avadanlıqlarla bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması” hesabında torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə kapitallaşdırılmış məsrəflərin hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatların uçotu aparılır.

12.12. 113 Nəli “Torpaq, tikili və avadanlıqlarla bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması” hesabı üzrə aşağıdakı subhesablar açılır:

12.12.1. 113-1 Nəli “Təyinatı üzrə istismar edilməsi üçün əlavə məsrəflər tələb edən torpaq, tikili və avadanlıqlar”;

12.12.2. 113-2 Nəli “Təyinatı üzrə istismara hazır olan torpaq, tikili və avadanlıqlar”;

12.12.3. 113-3 Nəli “Tikilməkdə (istehsalatda) olan torpaq, tikili və avadanlıqlar”;

12.12.4. 113-4 Nəli “Torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə digər kapitallaşdırılmış məsrəflər”.

12.13. Torpaq, tikili və avadanlıqların ilkin dəyəri onun alış qiymətindən satış endirimləri çıxıldıqdan sonra gömrük idxal rüsumları və alışla bağlı bərpa edilməyən (əvəzləşdirilməyən) vergilər də daxil olmaqla, ümumi sərf edilən məsrəflərdən, aktivdən təşkilatın rəhbərliyi tərəfindən müəyyən edilmiş tərzdə istifadə edilməsi üçün onun lazımı istismar yerinə və vəziyyətə gətirilməsinə çəkilən bütün birbaşa məsrəflərdən, obyektin alınması zamanı və ya onun ehtiyatlar yaratmaq məqsədi ilə deyil, digər məqsədlər üçün müəyyən müddətdə istifadə edilməsi nəticəsində demontajı və ləğvi, habelə onun yerləşdiyi sahənin bərpası kimi işlərin görülməsi üzrə təşkilatın öz üzərinə götürdüyü öhdəliklə əlaqədar çəkiləcək məsrəflərin ilkin smeta həcmindən ibarətdir.

12.14. Torpaq, tikili və avadanlıqlar alış nəticəsində və ya podrat üsulu ilə əldə edildikdə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

12.14.1. torpaq, tikili və avadanlıqların dəyərinə 113 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 421, 422, 423, 434, 521, 523, 531, 534, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.14.2. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş torpaq, tikili və avadanlıqlarla əlaqədar əlavə dəyər vergisinin hesablanması üzrə 245-1 Nəli subhesabın debeti və 421, 423, 434, 531, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.14.3. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə, 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə;

12.14.4. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 113 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə.

12.15. Torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə birbaşa məsrəflərə torpaq, tikili və avadanlıqlara aid obyektlərin ilkin alınması və ya yaradılması üçün çəkilən və sonralar həmin obyektlərə əlavə edilməsi, müəyyən hissəsinin dəyişdirilməsi və ya onlara xidmətin göstərilməsi üçün çəkilən məsrəfləri özündə əks etdirir.

12.16. Torpaq, tikili və avadanlıqlar qeyri-kommersiya əməliyyatları vasitəsilə əldə edildikdə, onun dəyəri əldəetmə tarixi üzrə ədalətli dəyərle ölçülməlidir.

12.17. Bir və ya bir neçə adda torpaq, tikili və avadanlıqlar qeyri-monetar aktivin və ya aktivlərin və ya monetar və qeyri-monetar aktivlərdən ibarət olan aktivlərin mübadiləsi hesabına alındıqda, aşağıdakı hallar istisna olmaqla, belə torpaq, tikili və avadanlıqların ilkin dəyəri ədalətli dəyərle qiymətləndirilir:

12.17.1. torpaq, tikili və avadanlıqlar maddələri oxşar xüsusiyyətə və dəyərə malik digər torpaq, tikili və avadanlıqlar maddələri ilə dəyişdirildikdə və ya əvəz edildikdə;

12.17.2. alınmış və ya verilmiş aktiv və ya aktivlərin ədalətli dəyərinin etibarlı əsasda müəyyənləşdirilməsi mümkün olmadıqda.

12.18. Mübadilə nəticəsində əldə edilmiş torpaq, tikili və avadanlığın ədalətli dəyərini müəyyən etmək mümkün olmadığı hallarda, onun dəyəri təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirilir. Təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) də ədalətli dəyərini müəyyən etmək mümkün deyildirsə, bu halda alınmış aktiv mübadilə nəticəsində təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) balans dəyəri ilə qiymətləndirilməlidir.

12.19. Mübadilə nəticəsində əldə edilmiş torpaq, tikili və avadanlıqlarla əlaqədar aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

12.19.1. mübadilə nəticəsində əldə edilmiş torpaq, tikili və avadanlıqların mühasibat uçotunda əks etdirilməsi üçün 113 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 421, 423, 434, 521, 523, 531, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.19.2. kommertiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə mübadilə nəticəsində əldə edilmiş torpaq, tikili və avadanlıqlarla əlaqədar əlavə dəyər vergisinin hesablanması üzrə 245-1 Nəli subhesabın debeti və 421, 423, 434, 521, 523, 531, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.19.3. kommertiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə mübadilə nəticəsində əldə edilmiş torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə, 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə;

12.19.4. kommertiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə mübadilə edilmiş aktivlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 113 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə;

12.19.5. mübadilə nəticəsində əldə edilmiş torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə digər məsrəflər yarandıqda, 113 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 423, 434, 521, 523, 535, 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.19.6. əldə edilmiş torpaq, tikili və avadanlıqların mübadiləsi məqsədi ilə təqdim edilən aktivlərin, görülən işlərin və göstərilən xidmətlərin dəyərində 131, 132, 133, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 215, 216, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 611, 612, 613 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.19.7. kommertiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş torpaq, tikili və avadanlıqların mübadiləsi məqsədi ilə təqdim edilən aktivlərə, görülən işlərə və göstərilən xidmətlərə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 131, 132, 133, 135, 137, 211, 212, 213, 215, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.19.8. mübadilə nəticəsində əldə edilmiş torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə yaranmış kreditor borc məbləğləri mübadilə

məqsədi ilə təqdim edilmiş aktivlərin dəyərinə görə yaranan debitor borc məbləğləri ilə əvəzləşdirildikdə, 421, 423, 434, 521, 523, 531, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti 131, 132, 133, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 215, 216, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

12.20. Mübadilə üçün verilmiş aktivlər üzrə yığılmış amortizasiya məbləği olduğu hallarda həmin məbləğ mübadilə üçün verilmiş aktivin ilkin dəyərindən çıxılır.

12.21. Torpaq, tikili və avadanlıqların təsərrüfat üsulu ilə yaradılması zamanı 113 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 102, 112, 201, 203, 204, 206, 245-1, 521, 522, 523, 532 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışları verilir.

12.22. Torpaq, tikili və avadanlıqlar maliyyə icarəsi ilə əldə edildikdə, onun ədalətli dəyərinə bərabər olan məbləği, yaxud əgər bu məbləğ aşağıdırsa, minimal icarə ödənişlərinin hər birinin icarə şərtlərinin qəbul edilməsi tarixində müəyyən edilmiş diskontlaşdırılmış dəyəri 111 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 404, 533 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində, bu aktivlərlə bağlı hər hansı dolayı xərclər 111 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 423, 434, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

12.23. Torpaq, tikili və avadanlıqların alınması, inşası və ya istehsalı ilə birbaşa əlaqəli olan borclara görə tikinti dövrünün faiz xərclərinə 113 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 422, 534 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Sonrakı dövrlərə aid olan faiz xərcləri isə təşkilatın xərclərinə aid edilir.

12.24. Torpaq, tikili və avadanlıqlardan müəyyən müddətdə istifadə edilməsi nəticəsində onların demontajı və ləğvi, habelə onun yerləşdiyi sahənin bərpası kimi işlərin görülməsi üzrə təşkilatın öz üzərinə götürdüyü öhdəlik ilə əlaqədar çəkiləcək məsrəflərin ilkin smeta həcminə 113 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 412, 413, 434, 512, 513, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

12.25. Torpaq, tikili və avadanlıqlar əvəzsiz olaraq alındıqda, 111, 113 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 606 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində göstərilir.

12.26. Torpaq, tikili və avadanlıqların tanınmasının dayandırılması zamanı aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

12.26.1. tam amortizasiya olunmuş torpaq, tikili və avadanlıqların silinməsi zamanı 112 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 111 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.26.2. tam amortizasiya olunmamış torpaq, tikili və avadanlıqların silinməsi zamanı:

12.26.2.1. ilkin dəyərində 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 111 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, eyni zamanda amortizasiyasına 112 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.26.2.2. silinmə zamanı yaranan xərc məbləğinə 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.26.2.3. silinmə zamanı yaranan xərclər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 801, 802 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.26.3. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş və tam amortizasiya olunmamış torpaq, tikili və avadanlıqların silinməsi zamanı həmin torpaq, tikili və avadanlıqlara görə hesablanmış əlavə dəyər vergisi məbləğinə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

12.26.3.1. əvəzləşdirilməyən hallarda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə;

12.26.3.2. əvəzləşdirilən hallarda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.26.3.3. yaranan xərclər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 801, 802 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

12.27. Satış məqsədi ilə saxlanılan torpaq, tikili və avadanlıqların satılması və ya əvəzsiz verilməsi zamanı:

12.27.1. ilkin dəyərində 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 111 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, eyni zamanda amortizasiyasına 112 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.27.2. yaranan xərc məbləğinə 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.27.3. yaranan xərclər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 801, 802 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.27.4. satılmış torpaq, tikili və avadanlıqlar üçün hesablanmış gəlirlər 131, 132, 137, 211, 212, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 621 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.27.5. təqdim edilmiş aktivlərə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 131, 132, 137, 211, 212, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.27.6. yaranan gəlir mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 621 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 802 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

12.28. Əvəzsiz əldə edilmiş və ya satılmış torpaq, tikili və avadanlıqlara görə gəlirlər 606, 621 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Əvəzsiz verilmiş, satılmış və silinmiş torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə hesablanmış xərclərə 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

12.29. Aktiv kimi tanındıqdan sonra torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə amortizasiya hesablanır. Bu zaman torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə hesablanmış amortizasiya məbləğləri 103, 113, 202, 704, 713 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 112 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Hesablanmış amortizasiya məsrəfləri xərcə aid edildikdə, 704, 713 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 202 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində, hazır məhsulun maya dəyərinə aid edildikdə isə 204 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 202 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Hesablanmış amortizasiya xərcləri üzrə 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 704, 713 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

12.30. Torpaq, tikili və avadanlıqların amortizasiya olunan dəyəri onun istifadə müddəti üzrə sistemətik bölüşdürülür. Torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə tətbiq edilən amortizasiya metodu təşkilat tərəfindən aktivdən gözlənilən gələcək iqtisadi səmərənin və ya xidmət potensialının istehlak sxemini əks etdirməlidir. Aktivin amortizasiya edilmiş dəyərinin onun faydalı istismar müddəti üzrə ardıcıl olaraq bölüşdürülməsi üçün müxtəlif amortizasiya metodlarından istifadə edilə bilər. Belə metodlara düz xətt metodu, azalan qalıq metodu və istehsal vahidi metodu aiddir. Düz xətt metodu, aktivin son qalıq dəyərinin dəyişmədiyi təqdirdə, onun faydalı istismar dövrü ərzində daimi ayırmaların həyata keçirilməsi ilə nəticələnir. Azalan qalıq metodu aktivin faydalı istismar dövrü ərzində ayırmaların azalması ilə nəticələnir. İstehsal vahidi metodu isə aktivin istehsal gücü və ya ehtimal olunan istifadəsinə əsaslanan ayırmalar ilə nəticələnir. Təşkilat aktivlə bağlı gələcək iqtisadi səmərənin və ya xidmət potensialının istifadəsi üzrə ehtimal olunan istehlak sxemini daha dəqiq əks etdirən metodu seçir. Bu metod gələcək iqtisadi səmərələrin və ya xidmət potensiallarının istifadəsi üzrə ehtimal olunan istehlak sxemi dəyişməyənədək dövrdən-dövrə müntəzəm olaraq tətbiq edilir. Daş karxanası və tullantılar üçün ayrılmış torpaq sahələri kimi bəzi istisnalardan başqa torpaq sahələri məhdud olmayan faydalı istifadə müddətinə malikdirlər və bu səbəbdən də amortizasiya olunmurlar. Hər dövr üzrə amortizasiya məsrəfləri aşağıdakı qaydada uçotda əks etdirilir:

12.30.1. digər aktivin balans dəyərində daxil edilmədiyi halda, Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatda tanınır. Bu zaman 202, 704, 713 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 112 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir;

12.30.2. aktivdə ifadə olunmuş gələcək iqtisadi səmərələr və ya xidmət potensialları digər aktivin istehsalına yönəldilmiş olduqda, amortizasiya məsrəfləri digər aktivin dəyərinin bir hissəsini təşkil edir və onun balans dəyərində əlavə olunur. Bu zaman 103, 113, 202 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 112 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

12.31. Torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə tətbiq edilən amortizasiya metodu ən azı hər maliyyə ilinin sonunda yenidən nəzərdən keçirilməlidir. Əgər aktivdə təcəssüm olunmuş gələcək iqtisadi səmərənin və ya xidmət potensialının gözlənilən istehlak

sxemində əhəmiyyətli dəyişikliklər baş verərsə, tətbiq edilən amortizasiya metodu həmin dəyişiklikləri əks etdirmək üçün dəyişdirilməlidir.

12.32. Torpaq, tikili və avadanlıqlar maliyyə icarəsinə verildikdə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

12.32.1. maliyyə icarəsinə verilmiş aktivin ilkin dəyərinə 135, 215 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 111 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.32.2. maliyyə icarəsinə verilmiş aktivə hesablanmış amortizasiya məbləğinə, habelə qiymətdəndüşmə zərərinə 112 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 135, 215 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

12.33. Torpaq, tikili və avadanlıqların qiymətdən düşməsi, itməsi və ya qaytarılmasından imtina olunması hallarında həmin torpaq, tikili və avadanlıqlar üzrə üçüncü tərəfdən alınan kompensasiyalar onların daxil olması ehtimalı yarandıqda, Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatə daxil edilir. Bu zaman 217 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

12.34. Təşkilatın torpaq, tikili və avadanlıqlarının əskik gəlməsi zamanı əskikgəlmələrin səbəbləri və təqsirkar şəxslər müəyyənləşdirilməklə, onların məbləğləri (əskikgəlmələr müəyyən edildiyi vaxtda bazar qiymətləri ilə) təqsirkar şəxslərin hesabına aid edilməklə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

12.34.1. bazar qiyməti məbləğinə 217 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.34.2. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş torpaq, tikili və avadanlıqların bazar qiyməti məbləğinə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 217 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.34.3. torpaq, tikili və avadanlıqların ilkin dəyərinə 205 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 111, 113 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə, onların yığılmış amortizasiya məbləğləri və qiymətdəndüşmə zərərləri mövcud olduqda, 112 Nöli

hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.34.4. yaranan xərc məbləğinə 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.34.5. kommertiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş torpaq, tikili və avadanlıqların balans dəyəri bazar qiymətindən yuxarı olduqda, balans dəyəri ilə bazar qiyməti arasındakı fərq məbləğinə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.34.6. yaranan xərclər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 801, 802 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 721, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

12.35. Təşkilatın torpaq, tikili və avadanlıqlarının əskik gəlməsi zamanı müvafiq təqsirkar şəxslərin müəyyən edilməsi mümkün olmayan hallarda aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

12.35.1. torpaq, tikili və avadanlıqların ilkin dəyərində 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 111, 113 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti, həmin qeyri-maddi aktivlərin yığılmış amortizasiya məbləğləri və qiymətdəndüşmə zərərləri mövcud olduqda, 112 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.35.2. bu əskikgəlmələr təşkilatın xərcinə aid edildikdə, 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.35.3. əskikgəlmələr zamanı yaranan xərclər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 801, 802 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

12.36. Kommertiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş torpaq, tikili və avadanlıqların əskik gəlməsi zamanı həmin torpaq, tikili və avadanlıqların balans dəyəri üzrə onların əldə edilməsi zamanı hesablanmış əlavə dəyər vergisi məbləğinə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

12.36.1. əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə;

12.36.2. əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilən hallarda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.36.3. bu xərclər mənfəətə (zərəərə) aid edildikdə, 802 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

12.37. Təşkilatın torpaq, tikili və avadanlıqları üzrə artıqgəlmələr istismarda olduğu yerdə maddi məsul şəxsin hesabına mədaxil edilir və onların məbləğləri təşkilatın gəlirinə aid edilməklə 111, 113 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

12.38. Nizamnamə kapitalı kimi torpaq, tikili və avadanlıqların mədaxil edilməsinə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

12.38.1. nizamnamə kapitalının uçotda əks etdirilməsinə 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 301 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

12.38.2. torpaq, tikili və avadanlıqların mədaxil edilməsinə 111, 113 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

12.39. Torpaq, tikili və avadanlıqların təmirinə çəkilən məsrəflərin uçotu müvafiq qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq aparılır.

13. Investisiya mülkiyyətinin uçotu

13.1. Investisiya mülkiyyətinin uçotu Hesablar Planının 12-ci maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə icarə ödənişlərinin əldə edilməsi və ya kapitalın artırılması məqsədi ilə və ya hər iki məqsəd üçün saxlanılan əmlakla (torpaq və ya tikili - və ya tikilinin bir hissəsi - və ya hər ikisi) bağlı ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim olunur. Lakin malların istehsalı və ya təchizatı, yaxud xidmətlərin göstərilməsi üçün istifadə edilən və ya inzibati məqsədlər üçün saxlanılan, habelə təşkilatın adi fəaliyyəti zamanı satış məqsədi ilə saxlanılan daşınmaz əmlaklar investisiya mülkiyyəti kimi təsnifləşdirilən daşınmaz əmlaklara aid edilmir. Investisiya

mülkiyyətinin tanınma meyarına cavab verən aktivlər ilkin olaraq ilkin dəyəri ilə uçota alınır. Bu maddə aşağıdakı hesablardan ibarətdir:

13.1.1. 121 Nəli “İnvestisiya mülkiyyətinin dəyəri”;

13.1.2. 122 Nəli “İnvestisiya mülkiyyəti üzrə yığılmış amortizasiya və qiymətdəndüşmə zərərləri”;

13.1.3. 123 Nəli “İnvestisiya mülkiyyəti ilə bağlı məsrəflərin kapitalaşdırılması”.

13.2. 121 Nəli “İnvestisiya mülkiyyətinin dəyəri” hesabında təşkilatın icarə ödənişlərinin əldə edilməsi və ya kapitalının artırılması məqsədi ilə və ya hər iki məqsəd üçün saxlanılan əmlaklarının (torpaq və ya tikili - və ya tikilinin bir hissəsi -və ya hər ikisi) hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

13.3. 121 Nəli “İnvestisiya mülkiyyətinin dəyəri” hesabına aşağıdakı subhesablar açılır:

13.3.1. 121-1 Nəli “Torpağın dəyəri”;

13.3.2. 121-2 Nəli “Tikililərin dəyəri”.

13.4. 121-1 Nəli “Torpağın dəyəri” subhesabında təşkilatın mülkiyyətində olan və investisiya mülkiyyəti kimi təsnifləşdirilən torpaq sahələrinin dəyəri əks etdirilir.

13.5. 121-2 Nəli “Tikililərin dəyəri” subhesabında təşkilatın mülkiyyətində olan və investisiya mülkiyyəti kimi təsnifləşdirilən binalar, tikililər və onların struktur komponentlərinin dəyəri əks etdirilir.

13.6. 122 Nəli “İnvestisiya mülkiyyəti üzrə yığılmış amortizasiya və qiymətdəndüşmə zərərləri” hesabında təşkilatın mülkiyyətində olan investisiya mülkiyyəti üzrə amortizasiya məbləğlərinin və qiymətdəndüşmə zərərlərinin hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatların uçotu aparılır.

13.7. 122 Nəli “İnvestisiya mülkiyyəti üzrə yığılmış amortizasiya və qiymətdəndüşmə zərərləri” hesabına aşağıdakı subhesablar açılır:

13.7.1. 122-1 Nəli “İnvestisiya mülkiyyəti üzrə yığılmış amortizasiya”:

13.7.1.1. 122-1-1 Nəli “Tikililər üzrə yığılmış amortizasiya”;

13.7.2. 122-2 Nəli “İnvestisiya mülkiyyəti üzrə qiymətdəndüşmə zərərləri”:

13.7.2.1. 122-2-1 Nəli “Torpaq üzrə qiymətdəndüşmə zərərləri”;

13.7.2.2. 122-2-2 Nəli “Tikililər üzrə qiymətdəndüşmə zərərləri”.

13.8. 123 Nəli “İnvestisiya mülkiyyəti ilə bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması” hesabında investisiya mülkiyyəti üzrə kapitallaşdırılmış məsrəflərin hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatların uçotu aparılır.

13.9. 123 Nəli “İnvestisiya mülkiyyəti ilə bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması” hesabı üzrə aşağıdakı subhesablar açılır:

13.9.1. 123-1 Nəli “Torpaqla bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması”;

13.9.2. 123-2 Nəli “Tikililərlə bağlı məsrəflərin kapitallaşdırılması”.

13.10. Alınmış investisiya mülkiyyətinin ilkin dəyəri onun əldə olunması üçün ödənilmiş pul vəsaitləri və ya onların ekvivalentlərinin məbləği, yaxud bu aktivin əldə olunması və ya tikilməsi zamanı edilmiş digər ödəmənin ədalətli dəyəri və bu investisiya mülkiyyətinə birbaşa aidiyyəti olan məsrəflərdən ibarətdir.

13.11. İnvestisiya mülkiyyəti alış nəticəsində və ya podrat üsulu ilə əldə edildikdə, aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

13.11.1. investisiya mülkiyyətinin dəyərində 123 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 421, 422, 423, 434, 521, 523, 531, 534, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.11.2. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş investisiya mülkiyyəti ilə əlaqədar əlavə dəyər vergisinin hesablanması üzrə 245-1 Nəli subhesabın debeti və 421, 423, 434, 531, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.11.3. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş investisiya mülkiyyəti üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə, 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə;

13.11.4. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş investisiya mülkiyyəti üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 123 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə.

13.12. İnvestisiya mülkiyyəti üzrə birbaşa məsrəflərə aşağıdakılar aiddir:

13.12.1. hüquqi xidmətlərin göstərilməsi ilə bağlı peşəkar mütəxəssisin haqqı;

13.12.2. investisiya mülkiyyətinin təhvil verilməsi ilə bağlı vergilər və digər birbaşa məsrəflər.

13.13. Bir və ya bir neçə adda investisiya mülkiyyəti qeyri-monetar aktivin və ya aktivlərin və ya monetar və qeyri-monetar aktivlərdən ibarət olan aktivlərin mübadiləsi hesabına alınə bilər. Aşağıdakı hallar istisna olmaqla, belə investisiya mülkiyyətinin ilkin dəyəri ədalətli dəyərlə qiymətləndirilir:

13.13.1. mübadilə əməliyyatı kommersiya məzmunlu olmadıqda;

13.13.2. alınmış (və ya verilmiş) aktivin və ya aktivlərin ədalətli dəyərinin etibarlı əsasda müəyyənləşdirilməsi mümkün olmadıqda.

13.14. Mübadilə nəticəsində əldə edilmiş investisiya mülkiyyətinin ədalətli dəyərini müəyyən etmək mümkün olmadığı hallarda, onun dəyəri təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirilir. Təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) ədalətli dəyərini müəyyən etmək mümkün olmadığı hallarda əldə edilmiş investisiya mülkiyyətinin dəyəri təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) balans dəyəri ilə qiymətləndirilir.

13.15. Mübadilə nəticəsində əldə edilmiş investisiya mülkiyyəti ilə əlaqədar aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

13.15.1. mübadilə nəticəsində əldə edilmiş investisiya mülkiyyətinin mühasibat uçotunda əks etdirilməsi üçün 123 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 421, 423, 434, 521, 523, 531, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.15.2. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə mübadilə nəticəsində əldə edilmiş investisiya mülkiyyəti ilə əlaqədar əlavə dəyər vergisinin hesablanması üzrə 245-1 Nəli subhesabın debeti və 421, 423, 434, 521, 523, 531, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.15.3. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə mübadilə nəticəsində əldə edilmiş investisiya mülkiyyəti üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə, 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə;

13.15.4. mübadilə nəticəsində əldə edilmiş investisiya mülkiyyəti üzrə digər məsrəflər yarandıqda, 123 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 423, 434, 521, 523, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.15.5. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə nəzərdə tutulmuş investisiya mülkiyyətinə görə həmin məsrəflər

üzrə əlavə dəyər vergisi hesablandıqda, 245-1 Nəli subhesabın debeti və 423, 434, 521, 523, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.15.6. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə mübadilə edilmiş aktivlər, habelə digər məsrəflər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 123 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə;

13.15.7. əldə edilmiş investisiya mülkiyyətinin mübadiləsi məqsədi ilə təqdim edilən aktivlərin, görülən işlərin və göstərilən xidmətlərin dəyərində 131, 132, 133, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 215, 216, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 611, 612, 613, 621, 622 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.15.8. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş investisiya mülkiyyətinin mübadiləsi məqsədi ilə təqdim edilən aktivlərə, görülən işlərə və göstərilən xidmətlərə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 131, 132, 133, 135, 137, 211, 212, 213, 215, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.15.9. mübadilə nəticəsində əldə edilmiş investisiya mülkiyyəti üzrə yaranmış kreditor borc məbləğləri və öhdəliklər mübadilə məqsədi ilə təqdim edilmiş aktivlərin dəyərində görə yaranan debitor borc məbləğləri ilə əvəzləşdirildikdə, 421, 423, 434, 521, 523, 531, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 133, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 215, 216, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

13.16. Mübadilə üçün verilmiş aktivlər üzrə yığılmış amortizasiya məbləği olduğu hallarda həmin amortizasiya məbləği mübadilə üçün verilmiş aktivin ilkin dəyərindən çıxılır.

13.17. İntestisiya mülkiyyətinin təsərrüfat üsulu ilə yaradılması zamanı 123 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 102, 112, 201, 203, 204, 206, 245-1, 521, 522, 523, 532 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışları verilir.

13.18. İntestisiya mülkiyyəti maliyyə icarəsi ilə əldə edildikdə, onların ədalətli dəyərində bərabər olan məbləği, yaxud əgər bu məbləğ aşağıdırsa, minimal icarə ödənişlərinin hər birinin icarə

şərtlərinin qəbul edilməsi tarixində müəyyən edilmiş diskontlaşdırılmış dəyəri 121 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 404, 533 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində, bu aktivlərlə bağlı hər hansı dolayı xərclər 121 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 423, 434, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

13.19. İnvestisiya mülkiyyətinin alınması, inşası və ya istehsalı ilə birbaşa əlaqəli olan borclara görə tikinti dövrünün faiz xərclərinə 123 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 422, 534 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Sonrakı dövrlərə aid olan faiz xərcləri isə təşkilatın xərclərinə aid edilir.

13.20. İnvestisiya mülkiyyətindən müəyyən müddətdə istifadə edilməsi nəticəsində onların demontajı və ləğvi, habelə onun yerləşdiyi sahənin bərpası kimi işlərin görülməsi üzrə təşkilatın öz üzərinə götürdüyü öhdəlik ilə əlaqədar çəkiləcək məsrəflərin ilkin smeta həcminə 123 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 412, 413, 434, 512, 513, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

13.21. İnvestisiya mülkiyyəti ilə bağlı kapitallaşdırılmış məsrəflər investisiya mülkiyyəti kimi tanındıqda, 121 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 123 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

13.22. İnvestisiya mülkiyyəti əvəzsiz olaraq alındıqda, 121, 123 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 606 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışları verilir.

13.23. İnvestisiya mülkiyyətinin tanınmasının dayandırılması zamanı aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

13.23.1. tam amortizasiya olunmuş investisiya mülkiyyətinin silinməsi zamanı 122 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 121 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.23.2. tam amortizasiya olunmamış investisiya mülkiyyətinin silinməsi zamanı 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 121 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, eyni zamanda 122 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.23.3. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş və tam amortizasiya olunmamış investisiya mülkiyyətinin silinməsi zamanı həmin investisiya mülkiyyətinə görə

hesablanmış əlavə dəyər vergisi məbləğinə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

13.23.3.1. əvəzləşdirilməyən hallarda 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə;

13.23.3.2. əvəzləşdirilən hallarda 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.23.4. maliyyə icarəsinə verildikdə 135, 215 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 121 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə, həmin aktivə hesablanmış amortizasiya məbləğinə, habelə qiymətdəndüşmə zərərinə 122 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 135, 215 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

13.24. Satış məqsədi ilə saxlanılan investisiya mülkiyyətinin satılması və ya əvəzsiz verilməsi zamanı:

13.24.1. ilkin dəyərinə 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 121 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, eyni zamanda amortizasiyasına 122 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.24.2. yaranan xərc məbləğinə 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.24.3. yaranan xərclər mənfəətə (zərəərə) aid edildikdə 801, 802 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.24.4. satılmış investisiya mülkiyyəti üçün hesablanmış gəlirlər 131, 132, 137, 211, 212, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 621 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.24.5. təqdim edilmiş aktivlərə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 131, 132, 137, 211, 212, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.24.6. yaranan gəlir mənfəətə (zərəərə) aid edildikdə 621 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 802 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

13.25. Əvəzsiz əldə edilmiş investisiya mülkiyyətinə görə:

13.25.1. yaranan gəlirlər 121, 123 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 606, 613 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.25.2. yaranan gəlirlər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə 606, 613 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

13.26. Aktiv kimi tanındıqdan sonra investisiya mülkiyyəti üzrə təşkilat tərəfindən ilkin dəyər metodu tətbiq edilir və ilkin dəyərə uçota alınmış investisiya mülkiyyəti üzrə amortizasiya hesablanır. Bu zaman investisiya mülkiyyəti üzrə hesablanmış amortizasiya məbləğləri 704, 713 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 122 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Hər bir hesabat dövrünün sonunda onların qiymətdən düşə biləcək hər hansı göstəricisinin olub-olmaması qiymətləndirilir. Əgər belə göstərici mövcuddursa, qiymətdəndüşmə zərərləri hesablanır. Hesabat dövrünün qiymətdəndüşmə zərərinə 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 122 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışları verilir. Hesablanmış amortizasiya və qiymətdəndüşmə zərərləri üzrə xərclərə 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 704, 713, 721 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

13.27. İntestisiya mülkiyyəti təşkilat tərəfindən malların istehsalı və ya təchizatı, yaxud xidmətlərin göstərilməsi və ya inzibati məqsədlər üçün istifadə edildikdə, həmin investisiya mülkiyyəti torpaq, tikili və avadanlıqlara aid edilməklə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

13.27.1. investisiya mülkiyyətinin dəyəri üzrə 111 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 121 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti;

13.27.2. investisiya mülkiyyətinin amortizasiyası üzrə 122 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 112 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti.

13.28. 111 Nəli "Torpaq, tikili və avadanlıqlar" hesabında uçota alınmış daşınmaz əmlak investisiya mülkiyyətinə aid edildikdə, aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

13.28.1. torpaq və binaların dəyəri üzrə 121 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 111 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti;

13.28.2. torpaq və binaların amortizasiyası üzrə 112 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 122 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti.

13.29. Maliyyə icarəsi nəticəsində investisiya mülkiyyətinin xaric olmasından yaranan mənfəət və ya zərər bu investisiya mülkiyyətinin balans dəyəri ilə xalis mədaxil məbləği arasındakı fərq kimi müəyyənləşdirilir və xaricolma dövründə Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatda tanınır. Bu zaman aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

13.29.1. mədaxil məbləği balans dəyərindən artıq olduqda:

13.29.1.1. əsas borc məbləği həddində 215 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 135 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.29.1.2. fərq məbləği həddində 215 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 621 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, 621 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.29.1.3. mədaxil məbləği həddində 223 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 215 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.29.2. mədaxil məbləği balans dəyərindən aşağı olduqda:

13.29.2.1. əsas borc məbləği həddində 215 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 175 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.29.2.2. fərq məbləği həddində 731 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 215 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 731 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.29.2.3. mədaxil məbləği həddində 223 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 215 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

13.30. İnvestisiya mülkiyyəti üzrə dəymiş zərərlə əlaqədar üçüncü tərəfdən təzminatın alınması ehtimalı yarandıqda, həmin təzminatlar Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatda tanınır. Bu zaman 217 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, həmçinin 623

Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

13.31. Təşkilatın investisiya mülkiyyətinin əskik gəlməsi zamanı əskikgəlmələrin səbəbləri və təqsirkar şəxslər müəyyənləşdirilməklə onların məbləği (əskikgəlmələr müəyyən edildiyi vaxtda bazar qiymətləri ilə) təqsirkar şəxslərin hesabına aid edilməklə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

13.31.1. bazar qiyməti məbləğinə 217 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.31.2. investisiya mülkiyyətinin bazar qiyməti məbləğinə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 217 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.31.3. investisiya mülkiyyətinin ilkin dəyərinə 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 121, 123 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə, onların yığılmış amortizasiya məbləği və qiymətdəndüşmə zərərləri mövcud olduqda 122 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.31.4. yaranan xərc məbləğinə 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.31.5. investisiya mülkiyyətinin balans dəyəri bazar qiymətindən yuxarı olduqda, balans dəyəri ilə bazar qiyməti arasındakı fərq məbləğinə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.31.6. yaranan xərclər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə 801, 802 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 721, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

13.32. Təşkilatın investisiya mülkiyyətinin əskik gəlməsi zamanı müvafiq təqsirkar şəxslərin müəyyən edilməsi mümkün olmayan hallarda aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

13.32.1. investisiya mülkiyyətinin ilkin dəyərinə 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 121, 123 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti, həmin investisiya mülkiyyətinin yığılmış amortizasiya məbləğləri və qiymətdəndüşmə zərərləri mövcud olduqda 122 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.32.2. bu əskikgəlmələr təşkilatın xərcinə aid edildikdə 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.32.3. əskikgəlmələr zamanı yaranan xərclər mənfəətə (zərəre) aid edildikdə 801, 802 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

13.33. Investisiya mülkiyyətinin əskik gəlməsi zamanı həmin investisiya mülkiyyətinin balans dəyəri üzrə onların əldə edilməsi zamanı hesablanmış əlavə dəyər vergisi məbləğinə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

13.33.1. əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə;

13.33.2. əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilən hallarda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.33.3. bu xərclər mənfəətə (zərəre) aid edildikdə 802 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

13.34. Təşkilatın investisiya mülkiyyəti üzrə artıqgəlmələr istismarda olduğu yerdə maddi məsul şəxsin hesabına mədaxil edilir və onların məbləğləri təşkilatın gəlirinə aid edilməklə 121, 123 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

13.35. Nizamnamə kapitalı kimi investisiya mülkiyyətinin mədaxil edilməsinə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

13.35.1. nizamnamə kapitalının uçotda əks etdirilməsinə 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 301 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

13.35.2. investisiya mülkiyyətinin mədaxil edilməsinə 121, 123 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

14. Uzunmüddətli debitor borclarının uçotu

14.1. Uzunmüddətli debitor borclarının uçotu Hesablar Planının 13-cü maddəsində əks etdirilir. “Uzunmüddətli debitor borcları” maddəsi hesabat tarixindən sonra 12 aydan artıq müddətdə ödənilməsi gözlənilən debitor borclar barədə məlumatları ümumiləşdirmək üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bu maddə aşağıdakı hesablardan ibarətdir:

14.1.1. 131 Nöli “Alicılar və sifarişçilərin uzunmüddətli debitor borcları”;

14.1.2. 132 Nöli “Əsas idarəetmə heyətinin uzunmüddətli debitor borcları”;

14.1.3. 133 Nöli “Üzvlərin və donorların uzunmüddətli debitor borcları”;

14.1.4. 134 Nöli “Transferlər üzrə uzunmüddətli debitor borcları”;

14.1.5. 135 Nöli “İcarə üzrə uzunmüddətli debitor borcları”;

14.1.6. 136 Nöli “Faizlər üzrə uzunmüddətli debitor borcları”;

14.1.7. 137 Nöli “Digər uzunmüddətli debitor borcları”.

14.2. 131 Nöli “Alicılar və sifarişçilərin uzunmüddətli debitor borcları” hesabında təşkilatın fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar malların (işlərin, xidmətlərin) satışı prosesində alıcılar və sifarişçilər tərəfindən ödənilməli olan uzunmüddətli debitor borcların hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

14.3. 132 Nöli “Əsas idarəetmə heyətinin uzunmüddətli debitor borcları” hesabında təşkilatın fəaliyyəti ilə əlaqədar qeyri-kommersiya və kommersiya əməliyyatlarının həyata keçirilməsi prosesində əsas idarəetmə heyəti tərəfindən ödənilməli olan uzunmüddətli debitor borcların hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

14.4. 133 Nöli “Üzvlərin və donorların uzunmüddətli debitor borcları” hesabında təşkilatın fəaliyyəti ilə əlaqədar qeyri-kommersiya və kommersiya əməliyyatlarının həyata keçirilməsi prosesində üzvlər və donorlar tərəfindən ödənilməli olan uzunmüddətli debitor borcların hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

14.5. 134 Nöli “Transferlər üzrə uzunmüddətli debitor borcları” hesabında təşkilatın fəaliyyəti ilə əlaqədar qeyri-kommersiya əməliyyatları kimi transferlərin alınması prosesində ödənilməli olan

uzunmüddətli debitor borcların hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

14.6. 135 Nəli "İcarə üzrə uzunmüddətli debitor borcları" hesabında təşkilatın fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar onun aktivlərindən istifadə etmə hüququnu təmin edən müqavilələrə əsasən icarəçi tərəfindən ödənilməli olan, habelə maliyyə icarəsində olan aktivlərə qoyulmuş xalis investisiya dəyərində bərabər məbləğdə uzunmüddətli debitor borcların hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

14.7. 135 Nəli "İcarə üzrə uzunmüddətli debitor borcları" hesabı üzrə aşağıdakı subhesablar açılır:

14.7.1. 135-1 Nəli "Maliyyə icarəsi üzrə uzunmüddətli debitor borcları";

14.7.2. 135-2 Nəli "Əməliyyat icarəsi üzrə uzunmüddətli debitor borcları".

14.8. 136 Nəli "Faizlər üzrə uzunmüddətli debitor borcları" hesabında təşkilat tərəfindən verilmiş borclara, kreditlərə görə hesablanmış faizlər üzrə borcalanların ödəməli olduqları uzunmüddətli debitor borcların hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

14.9. 137 Nəli "Digər uzunmüddətli debitor borcları" hesabında təşkilatın fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar 131-136 Nəli hesablarda əks etdirilməyən uzunmüddətli debitor borcların hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

14.10. Hesabat dövrü ərzində təşkilat tərəfindən malların (işlərin, xidmətlərin) satışı, verilmiş borclara, kreditlərə görə hesablanmış faizlər, təşkilatın aktivlərinin istifadə etmə hüququnu təmin edən müqavilələrə əsasən icarəçi tərəfindən ödənilməli olan icarə haqları, giriş və üzvlük haqları, ianələr, hökumət subsidiyaları, qrantlar, xarici qeyri-hökumət təşkilatlarının filial və nümayəndəliklərinin əsas qurumdan aldığı məbləğlər, habelə qeyri-kommersiya əməliyyatlarından digər gəlirlər üzrə gəlirin tanınma meyarlarına uyğun olaraq hesablanmış uzunmüddətli debitor borcları 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137 Nəli hesablarda müvafiq subhesablarının debeti və 601, 602, 603, 604, 605, 609, 611, 612, 613, 621, 622, 623, 631, 632, 633 Nəli hesablarda müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

14.11. Təşkilat tərəfindən aksiz vergisinə cəlb edilən malların satışı zamanı aksiz vergisi məbləğinə 131, 132, 133 Nəli hesablarda

müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

14.12. Hesabat dövrü ərzində təşkilat tərəfindən malların (işlərin, xidmətlərin) satışı, təşkilatın aktivlərinin istifadə etmə hüququnu təmin edən müqavilələrə əsasən icarəçi tərəfindən ödənilməli olan icarə haqları üzrə əlavə dəyər vergisinin hesablanması 131, 132, 133, 135 və 137 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

14.13. Təşkilatın maliyyə icarəsində olan aktivlərə qoyulmuş xalis investisiya dəyərində bərabər məbləğdə uzunmüddətli debitor borcları 135-1 Nəli subhesabın debeti və 101, 111, 121 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Həmin aktivə hesablanmış amortizasiya məbləğinə, habelə qiymətdəndüşmə zərərinə 102, 112, 122 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 135 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Maliyyə icarəsinə verilmiş aktivlərin ədalətli dəyəri onların balans dəyərindən artıq olduqda, həmin aktivin ədalətli dəyəri ilə balans dəyəri arasında olan fərq məbləğinə 135 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 633 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Maliyyə icarəsinə verilmiş aktivlərin ədalətli dəyəri onların balans dəyərindən az olduqda, həmin aktivin ədalətli dəyəri ilə balans dəyəri arasında olan fərq məbləğinə 731 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 135 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

14.14. Uzunmüddətli debitor borclarının hesabat dövrü ərzində ödənilməsi gözlənilən hissəsi qısamüddətli debitor borclarına aid edilməklə, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

14.15. Təşkilatın əvvəllər ümitsiz borc kimi silinmiş debitorlar tərəfindən borclarının qaytarılması zamanı, həmin borcların əlavə dəyər vergisiz məbləğinə 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

14.16. Silinmiş debitor borcun bərpası ilə əlaqədar hesablanmış aksiz vergisi məbləğinə 131, 132, 137 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə, əlavə dəyər vergisi məbləğinə 131, 132, 135, 137 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

14.17. Təşkilatın şübhəli və ümitsiz borcları silindikdə, həmin debitor borcun əlavə dəyər vergisiz məbləği 706 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

14.18. Silinmiş debitor borcla əlaqədar hesablanmış aksiz vergisinə 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

14.19. Silinmiş debitor borcla əlaqədar hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 135, 137 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə, büdcəyə hesablanmış vergi öhdəliyinə isə 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

14.20. Uzunmüddətli debitor borclar üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Uzunmüddətli debitor borclar üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

15. Sair uzunmüddətli maliyyə aktivlərinin uçotu

15.1. Sair uzunmüddətli maliyyə aktivlərinin uçotu Hesablar Planının 14-cü maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə uzunmüddətli verilmiş borclar, uzunmüddətli verilmiş borclardan və digər uzunmüddətli debitor borclardan fərqli olan uzunmüddətli maliyyə

aktivləri ilə bağlı ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim olunur. Bu maddə aşağıdakı hesablardan ibarətdir:

15.1.1. 141 Nəli “Uzunmüddətli verilmiş borclar”;

15.1.2. 142 Nəli “Uzunmüddətli verilmiş borclardan və digər uzunmüddətli debitor borclardan fərqli olan uzunmüddətli maliyyə aktivləri”.

15.2. 141 Nəli “Uzunmüddətli verilmiş borclar” hesabında təşkilat tərəfindən verilmiş uzunmüddətli borcların hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Verilmiş uzunmüddətli borclar 141 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

15.3. Təşkilatın debitor borcları verilmiş uzunmüddətli borclar kimi təsnifləşdirildikdə 141 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

15.4. 142 Nəli “Uzunmüddətli verilmiş borclardan və digər uzunmüddətli debitor borclardan fərqli olan uzunmüddətli maliyyə aktivləri” hesabında təşkilatın ədalətli dəyəri Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatda tanınan və uzunmüddətli verilmiş borclardan və digər uzunmüddətli debitor borclardan fərqli olan uzunmüddətli maliyyə aktivlərinin hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Uzunmüddətli verilmiş borclardan və digər uzunmüddətli debitor borclardan fərqli olan uzunmüddətli maliyyə aktivlərinin əldə edilməsi zamanı 142 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 423, 434, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

15.5. Uzunmüddətli verilmiş borclardan və digər uzunmüddətli debitor borclardan fərqli olan uzunmüddətli maliyyə aktivlərinin ədalətli dəyərində artım olduqda, artım məbləğinə 142 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

15.6. Uzunmüddətli verilmiş borclardan və digər uzunmüddətli debitor borclardan fərqli olan uzunmüddətli maliyyə aktivlərinin ədalətli dəyərində azalma olduqda, azalma məbləğinə 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 142 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

15.7. Uzunmüddətli verilmiş borclardan və digər uzunmüddətli debitor borclardan fərqli olan uzunmüddətli maliyyə aktivləri sair qısamüddətli maliyyə aktivləri kimi təsnifləşdirildikdə 232 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 142 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

15.8. Uzunmüddətli verilmiş borclardan və digər uzunmüddətli debitor borclardan fərqli olan uzunmüddətli maliyyə aktivləri satıldıqda 217 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 142 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

16. Sair uzunmüddətli aktivlərin uçotu

16.1. Sair uzunmüddətli aktivlərin uçotu Hesablar Planının 15-ci maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri, verilmiş uzunmüddətli avanslar və digər uzunmüddətli aktivlərlə bağlı ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim olunur. Bu maddə aşağıdakı hesablardan ibarətdir:

16.1.1. 151 Nəli “Gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri”;

16.1.2. 152 Nəli “Verilmiş uzunmüddətli avanslar”;

16.1.3. 153 Nəli “Xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlər”;

16.1.4. 154 Nəli “Digər uzunmüddətli aktivlər”.

16.2. 151 Nəli “Gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri” hesabında təşkilatın gələcək hesabat dövrlərində tanınacaq xərclərinin hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri cari hesabat dövründə çəkilmiş, lakin gələcək dövrün gəlirlərinin əldə edilməsi üzrə çəkilən xərclərdir. Bu çəkilmiş xərclər üzrə iqtisadi səmərənin və xidmət potensialının gələcək hesabat dövrlərində əldə edilməsi gözlənilir. Bu zaman 151 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 412, 413, 422, 423, 434, 512, 521, 522, 523, 532, 533, 534, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

16.3. 151 Nəli “Gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri” hesabına aşağıdakı subhesablar açılır:

16.3.1. 151-1 Nəli “Qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı xərclər üzrə gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri”;

16.3.2. 151-2 Nəli “Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı xərclər üzrə gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri”;

16.3.3. 151-3 Nəli “Sair xərclər üzrə gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri”;

16.3.4. 151-4 Nəli “Maliyyə xərcləri üzrə gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri”.

16.4. Gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri növbəti hesabat dövründə xərc kimi tanınacağı təqdirdə 241 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 151 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

16.5. 152 Nəli “Verilmiş uzunmüddətli avanslar” hesabında təşkilatın fəaliyyəti ilə əlaqədar alınacaq əsas fondlar, qeyri-maddi aktivlər, ehtiyatlar, iş və xidmətlərə görə əvvəlcədən ödənilmiş vəsaitlərin hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Bu zaman 152 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Eyni zamanda, xarici valyuta ilə olan və ilkin dəyəri ilə qiymətləndirilən qeyri-monetar maddə hesab edilən verilmiş uzunmüddətli avanslar əməliyyatın həyata keçirildiyi tarixdə Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının müəyyənləşdirdiyi məzənnə ilə çevrilməlidirlər.

16.6. Verilmiş uzunmüddətli avanslar verilmiş qısamüddətli avanslar kimi təsnifləşdirildikdə 242 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 152 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

16.7. Verilmiş qısamüddətli avanslar kimi təsnifləşdirilmədən verilmiş uzunmüddətli avanslara görə əsas fondlar, qeyri-maddi aktivlər, ehtiyatlar, iş və xidmətlər əldə edildikdə 101, 103, 111, 113, 121, 123, 201, 202, 204, 206, 706, 715 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 531, 535, 536, 538, 545 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə, eyni zamanda 531, 533, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 152 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

16.8. Qiymətləri xarici valyuta ilə göstərilən əsas fondlar, qeyri-maddi aktivlər, ehtiyatlar, iş və xidmətlərin alışı zamanı onların ilkin dəyəri əməliyyatın həyata keçirildiyi tarixdə Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının müəyyənləşdirdiyi məzənnəyə uyğun tanınmasına, habelə verilmiş uzunmüddətli avanslarla kreditor borc məbləğlərinin əvəzləşdirilməsinə və bu zaman yaranan məzənnə fərqinə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

16.8.1. əldə edilmiş əsas fondlar, qeyri-maddi aktivlər, ehtiyatlar, iş və xidmətlərin ilkin dəyərində 101, 103, 111, 113, 121, 123, 201, 202, 204, 206, 706, 715 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 531, 533, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

16.8.2. eyni zamanda verilmiş uzunmüddətli avansla kreditor borc məbləğindən ən aşağı olanının məbləği həddində 531, 533, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 152 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

16.8.3. yaranmış kreditor borc məbləği verilmiş uzunmüddətli avans məbləğindən artıq olduqda, artıq olan məbləğ həddində 531, 533, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

16.8.4. verilmiş uzunmüddətli avans məbləği yaranmış kreditor borc məbləğindən artıq olduqda, artıq olan məbləğ həddində 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 152 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

16.9. 153 Nəli "Xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlər" hesabında təşkilatın xeyriyyə məqsədləri üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlərinin hərəkəti barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim olunur. Xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlər əldə edildikdə 153 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 421, 422, 423, 434, 531, 534, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

16.10. Xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlər qeyri-monetar aktivin və ya aktivlərin və ya monetar və qeyri-monetar aktivlərdən ibarət olan aktivlərin mübadiləsi hesabına alınə bilər. Aşağıdakı hallar istisna olmaqla, mübadilə hesabına alınmış xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlərin ilkin dəyəri ədalətli dəyərlə qiymətləndirilir:

16.10.1. mübadilə əməliyyatı kommersiona məzmunlu olmadıqda;

16.10.2. alınmış (və ya verilmiş) aktivin və ya aktivlərin ədalətli dəyərinin etibarlı əsasda müəyyənləşdirilməsi mümkün olmadıqda.

16.11. Mübadilə nəticəsində əldə edilmiş xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlərin ədalətli dəyərini müəyyən etmək mümkün olmadığı hallarda, onun dəyəri təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirilir. Təhvil verilmiş aktivin

(aktivlərin) ədalətli dəyərini müəyyən etmək mümkün olmadığı hallarda əldə edilmiş xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlərin dəyəri təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) balans dəyəri ilə qiymətləndirilir.

16.12. Mübadilə nəticəsində əldə edilmiş xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlərlə əlaqədar aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

16.12.1. mübadilə nəticəsində əldə edilmiş xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlərin mühasibat uçotunda əks etdirilməsi üçün 153 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 421, 422, 423, 434, 531, 534, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

16.12.2. əldə edilmiş xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlərin mübadiləsi məqsədi ilə təqdim edilən aktivlərin dəyərində 131, 132, 137, 211, 212, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 611, 613, 621, 622, 623 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

16.12.3. mübadilə nəticəsində əldə edilmiş xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlər üzrə yaranmış kreditor borc məbləğləri mübadilə məqsədi ilə təqdim edilmiş aktivlərin dəyərində görə yaranan debitor borc məbləğləri ilə əvəzləşdirildikdə 421, 422, 423, 434, 531, 534, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 137, 211, 212, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

16.13. Mübadilə üçün verilmiş aktivlər üzrə yığılmış amortizasiya məbləği olduğu hallarda həmin amortizasiya məbləği mübadilə üçün verilmiş aktivin ilkin dəyərindən çıxılır.

16.14. Xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlər həmin məqsədlər üçün istifadə edildikdə, onlar üzrə yaranmış xərclərə 702 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 153 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

16.15. Xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlər əvəzsiz olaraq alındıqda 153 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 606 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində göstərilir.

16.16. Xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlərin silinməsi zamanı 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının

debeti və 153 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

16.17. Xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlər təşkilatın özünün ehtiyacı üçün istifadə edilməsi məqsədi ilə nəzərdə tutulmuş aktivlərə aid edildikdə, 101, 103, 111, 113, 121, 123, 154, 201, 202, 203, 204, 206 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 153 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

16.18. Əvəzsiz əldə edilmiş xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlərə görə gəlirlər 606 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Əvəzsiz verilmiş xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlər üzrə hesablanmış xərclər 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 702 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

16.19. 154 Nəli “Digər uzunmüddətli aktivlər” hesabında 151-153 Nəli hesablarda əks etdirilməyən, habelə təşkilatın fəaliyyəti ilə əlaqədar bir ildən artıq istifadəsi nəzərdə tutulan uzunmüddətli aktivlərinin hərəkəti barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim olunur. Digər uzunmüddətli aktivlər əldə edildikdə 154 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 421, 422, 423, 434, 531, 534, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

16.20. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş digər uzunmüddətli aktivlərlə əlaqədar əlavə dəyər vergisinin hesablanması üzrə 245-1 Nəli subhesabın debeti və 421, 422, 423, 434, 531, 534, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

16.21. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş digər uzunmüddətli aktivlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

16.22. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə digər uzunmüddətli aktivlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda, 154 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

16.23. Digər uzunmüddətli aktivlər qeyri-monetar aktivin və ya aktivlərin və ya monetar və qeyri-monetar aktivlərdən ibarət olan aktivlərin mübadiləsi hesabına alına bilər. Aşağıdakı hallar istisna olmaqla, mübadilə hesabına alınmış digər uzunmüddətli aktivlərin ilkin dəyəri ədalətli dəyərlə qiymətləndirilir:

16.23.1. mübadilə əməliyyatı kommersiya məzmunlu olmadıqda;

16.23.2. alınmış (və ya verilmiş) aktivin və ya aktivlərin ədalətli dəyərinin etibarlı əsasda müəyyənləşdirilməsi mümkün olmadıqda.

16.24. Mübadilə nəticəsində əldə edilmiş digər uzunmüddətli aktivlərin ədalətli dəyərini müəyyən etmək mümkün olmadığı hallarda, onun dəyəri təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirilir. Təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) ədalətli dəyərini müəyyən etmək mümkün olmadığı hallarda əldə edilmiş digər uzunmüddətli aktivlərin dəyəri təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) balans dəyəri ilə qiymətləndirilir.

16.25. Mübadilə nəticəsində əldə edilmiş digər uzunmüddətli aktivlərlə əlaqədar aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

16.25.1. mübadilə nəticəsində əldə edilmiş digər uzunmüddətli aktivlərin mühasibat uçotunda əks etdirilməsi üçün 154 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 421, 422, 423, 434, 531, 534, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

16.25.2. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə mübadilə nəticəsində əldə edilmiş digər uzunmüddətli aktivlərlə əlaqədar əlavə dəyər vergisinin hesablanması üzrə 245-1 Nöli subhesabın debeti və 421, 422, 423, 434, 531, 534, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

16.25.3. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə mübadilə nəticəsində əldə edilmiş digər uzunmüddətli aktivlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nöli subhesabın krediti üzrə;

16.25.4. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə mübadilə edilmiş aktivlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda, 154 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nöli subhesabın krediti üzrə;

16.25.5. əldə edilmiş digər uzunmüddətli aktivlərin mübadiləsi məqsədi ilə təqdim edilən aktivlərin dəyərinə 131, 132, 137, 211, 212, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 611,

613, 621, 622, 623 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

16.25.6. kommertiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş digər uzunmüddətli aktivlərin mübadiləsi məqsədi ilə təqdim edilən aktivlərə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 131, 132, 137, 211, 212, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

16.25.7. mübadilə nəticəsində əldə edilmiş digər uzunmüddətli aktivlər üzrə yaranmış kreditor borc məbləğləri mübadilə məqsədi ilə təqdim edilmiş aktivlərin dəyərində görə yaranan debitor borc məbləğləri ilə əvəzləşdirildikdə 421, 422, 423, 434, 531, 534, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 137, 211, 212, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

16.26. Mübadilə üçün verilmiş aktivlər üzrə yığılmış amortizasiya məbləği olduğu hallarda həmin amortizasiya məbləği mübadilə üçün verilmiş aktivin ilkin dəyərindən çıxılır.

16.27. Digər uzunmüddətli aktivlərin təsərrüfat üsulu ilə yaradılması zamanı 154 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 102, 112, 201, 203, 204, 206, 245-1, 521, 522, 523, 532 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışları verilir.

16.28. Digər uzunmüddətli aktivlər maliyyə icarəsi ilə əldə edildikdə, onların ilkin dəyəri 154 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 404, 533 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

16.29. Digər uzunmüddətli aktivlərin alınması və ya istehsalı ilə birbaşa əlaqəli olan borclara görə həmin aktivlərin yaranma dövrünün faiz xərclərinə 154 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 422, 534 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Sonrakı dövrlərə aid olan faiz xərcləri isə təşkilatın xərclərinə aid edilir.

16.30. Digər uzunmüddətli aktivlər əvəzsiz olaraq alındıqda, 154 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 606 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində göstərilir.

16.31. Digər uzunmüddətli aktivlərin silinməsi zamanı:

16.31.1. ilkin dəyərinə 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 154 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

16.31.2. silinmə zamanı yaranan xərcə 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışları verilir.

16.32. Satış məqsədi ilə saxlanılan digər uzunmüddətli aktivlərin satılması və ya əvəzsiz verilməsi zamanı:

16.32.1. ilkin dəyərinə 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 154 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti;

16.32.2. yaranan xərc məbləğinə 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 154 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

16.32.3. yaranan xərclər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə 801, 802 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 154 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

16.32.4. satılmış digər uzunmüddətli aktivlər üçün hesablanmış gəlirlər 131, 132, 137, 211, 212, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 621 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

16.32.5. təqdim edilmiş digər uzunmüddətli aktivlərə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 131, 132, 137, 211, 212, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

16.32.6. yaranan gəlir mənfəətə (zərərə) aid edildikdə 621 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 802 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

16.33. Əvəzsiz əldə edilmiş digər uzunmüddətli aktivlərə görə:

16.33.1. yaranan gəlirlər 154 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 606, 613 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

16.33.2. yaranan gəlirlər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə 606, 613 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışları verilir.

16.34. Digər uzunmüddətli aktivlər hesabında əks etdirilmiş aktivlər digər qısamüddətli aktivlər kimi təsnifləşdirildikdə 246 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 154 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

16.35. Uzunmüddətli aktivlərin qiymətdən düşməsi, itirilməsi və ya qaytarılmasından imtina olunması hallarında həmin uzunmüddətli aktivlər üzrə üçüncü tərəflərdən alınan kompensasiyalar onların daxil olması ehtimalı yarandıqda, Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatda daxil edilir. Bu zaman 217 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

16.36. Təşkilatın uzunmüddətli aktivlərinin əskik gəlməsi zamanı əskikgəlmələrin səbəbləri və təqsirkar şəxslər müəyyənləşdirilməklə onların məbləğləri (əskikgəlmələr müəyyən edildiyi vaxtda bazar qiymətləri ilə) təqsirkar şəxslərin hesabına aid edilməklə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

16.36.1. bazar qiyməti məbləğinə 217 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

16.36.2. investisiya mülkiyyətinin bazar qiyməti məbləğinə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 217 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

16.36.3. uzunmüddətli aktivlərinin ilkin dəyərinə 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 154 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

16.36.4. yaranan xərc məbləğinə 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

16.36.5. uzunmüddətli aktivlərinin balans dəyəri bazar qiymətindən yuxarı olduqda, balans dəyəri ilə bazar qiyməti arasındakı fərq məbləğinə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

16.36.6. yaranan xərclər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə 801, 802 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 721, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

16.37. Təşkilatın uzunmüddətli aktivlərinin əskik gəlməsi zamanı müvafiq təqsirkar şəxslərin müəyyən edilməsi mümkün olmayan hallarda aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

16.37.1. uzunmüddətli aktivlərin ilkin dəyərində 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 154 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti;

16.37.2. bu əskikgəlmələr təşkilatın xərcinə aid edildikdə 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

16.37.3. əskikgəlmələr zamanı yaranan xərclər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə 801, 802 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

16.38. uzunmüddətli aktivlərin əskik gəlməsi zamanı həmin investisiya mülkiyyətinin balans dəyəri üzrə onların əldə edilməsi zamanı hesablanmış əlavə dəyər vergisi məbləğinə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

16.38.1. əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə;

16.38.2. əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilən hallarda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

16.38.3. bu xərclər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə 802 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

16.39. Təşkilatın digər uzunmüddətli aktivləri üzrə artıqgəlmələr istismarda olduğu yerdə maddi məsul şəxsin hesabına mədaxil edilir və onların məbləğləri təşkilatın gəlirinə aid edilməklə 154 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

17. Qısamüddətli aktivlər

17.1. "Qısamüddətli aktivlər" bölməsi təşkilat tərəfindən nəzarət edilən və gələcəkdə iqtisadi səmərənin və xidmət

potensialının əldə edilməsi gözlənilən istehsal, iş və xidmət prosesində 12 aydan aşağı müddətə istifadəsi müəyyən olunan aktivlər barədə məlumatların ümumiləşdirilməsi üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bu bölmə aşağıdakı maddələrdən ibarətdir:

- 17.1.1. 20 - "Ehtiyatlar";
- 17.1.2. 21 - "Qısamüddətli debitor borcları";
- 17.1.3. 22 - "Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri";
- 17.1.4. 23 - "Sair qısamüddətli maliyyə aktivləri";
- 17.1.5. 24 - "Sair qısamüddətli aktivlər".

18. Ehtiyatların uçotu

18.1. Ehtiyatların uçotu Hesablar Planının 20-ci maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə material ehtiyatları, bitməmiş istehsal, hazır məhsul, mallar, digər ehtiyatlar və ehtiyatların dəyərinin azalmasına görə düzəlişlərlə bağlı ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim olunur. Bu maddə aşağıdakı hesablardan ibarətdir:

- 18.1.1. 201 Nöli "Material ehtiyatları";
- 18.1.2. 202 Nöli "Bitməmiş istehsal";
- 18.1.3. 203 Nöli "Hazır məhsul";
- 18.1.4. 204 Nöli "Mallar";
- 18.1.5. 205 Nöli "Satış məqsədi ilə saxlanılan və silinən uzunmüddətli aktivlər";
- 18.1.6. 206 Nöli "Digər ehtiyatlar";
- 18.1.7. 207 Nöli "Ehtiyatların dəyərinin azalmasına görə düzəlişlər".

18.2. 201 Nöli "Material ehtiyatları" hesabında təşkilatın istehsal və xidmətlərin göstərilməsi prosesində istifadə edilməsi üçün nəzərdə tutulan material ehtiyatlarının hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

18.3. 201 Nöli "Material ehtiyatları" hesabına aşağıdakı subhesablar açılır:

- 18.3.1. 201-1 "Xammal";
- 18.3.2. 201-2 "Materiallar";
- 18.3.3. 201-3 "Qablaşdırma materialları".

18.4. 201-1 "Xammal" subhesabında təşkilatın istehsal prosesində, işlərin görülməsi və xitmətlərin göstərilməsində istifadə edilməsi üçün nəzərdə tutulan xammalın dəyəri əks etdirilir.

18.5. 201-2 “Materiallar” subhesabında təşkilatın istehsal prosesində, işlərin görülməsi və xidmətlərin göstərilməsində istifadə edilməsi üçün nəzərdə tutulan materialların dəyəri əks etdirilir.

18.6. 201-3 “Qablaşdırma materialları” subhesabında təşkilatın istehsal prosesində, işlərin görülməsi və xidmətlərin göstərilməsində istifadə edilməsi üçün nəzərdə tutulan qablaşdırma materiallarının dəyəri əks etdirilir.

18.7. 202 Nəli “Bitməmiş istehsal” hesabında təşkilatın istehsalın həyata keçirilməsi prosesində məsrəflərin hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatların uçotu aparılır.

18.8. 202 Nəli “Bitməmiş istehsal” hesabına aşağıdakı subhesablar açılır:

18.8.1. 202-1 Nəli “İstehsalatda istifadə olunmuş xammal və materiallar”;

18.8.2. 202-2 Nəli “İstehsalatla məşğul olan işçi heyəti ilə bağlı məsrəflər”;

18.8.3. 202-3 Nəli “İstehsalatla məşğul olan işçi heyəti ilə bağlı məsrəflərə görə hesabalanılan sosial sığorta ayırmaları”;

18.8.4. 202-4 Nəli “İstehsalatda istifadə olunan aktivlərin amortizasiya məsrəfləri”;

18.8.5. 202-5 Nəli “İstehsalatla bağlı sair məsrəflər”.

18.9. 202-1 Nəli “İstehsalatda istifadə olunmuş xammal və materiallar” subhesabında təşkilatın istehsal prosesində istifadə edilmiş xammal və materialların dəyəri əks etdirilir.

18.10. 202-2 Nəli “İstehsalatla məşğul olan işçi heyəti ilə bağlı məsrəflər” subhesabında təşkilatın istehsal prosesi ilə məşğul olan işçi heyəti ilə bağlı məsrəflərinin dəyəri əks etdirilir.

18.11. 202-3 Nəli “İstehsalatla məşğul olan işçi heyəti ilə bağlı məsrəflərə görə hesabalanılan sosial sığorta ayırmaları” subhesabında təşkilatın istehsal prosesi ilə məşğul olan işçi heyəti ilə bağlı məsrəflərə görə hesabalanılan sosial sığorta ayırmalarının dəyəri əks etdirilir.

18.12. 202-4 Nəli “İstehsalatda istifadə olunan aktivlərin amortizasiya məsrəfləri” subhesabında təşkilatın istehsal prosesində istifadə olunmuş aktivləri üzrə amortizasiya məsrəflərinin dəyəri əks etdirilir.

18.13. 202-5 Nəli “İstehsalatla bağlı sair məsrəflər” subhesabında təşkilatın istehsal prosesi ilə əlaqədar 202-1 - 202-4

Nöli subhesablarda əhatə olunmayan sair məsrəflərinin dəyəri əks etdirilir.

18.14. 203 Nöli “Hazır məhsul” hesabında təşkilatın istehsal prosesinin nəticəsi olaraq yaranan hazır məhsullarının hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatların uçotu aparılır.

18.15. 203 Nöli “Hazır məhsul” hesabında təşkilatın istehsal etdiyi hazır məhsullarının dəyəri əks etdirilir.

18.16. 204 Nöli “Mallar” hesabında təşkilatın satış məqsədi ilə əldə etdiyi malların hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatların uçotu aparılır.

18.17. 205 Nöli “Satış məqsədi ilə saxlanılan və silinən uzunmüddətli aktivlər” hesabında təşkilatın satış məqsədi ilə saxlanılan və silinən uzunmüddətli aktivlərin hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatların uçotu aparılır.

18.18. 206 Nöli “Digər ehtiyatlar” hesabında təşkilatın istehsal prosesində, işlərin görülməsində və xidmətlərin göstərilməsində istifadə edilməsi üçün nəzərdə tutulan digər ehtiyatlarının hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

18.19. 207 Nöli “Ehtiyatların dəyərinin azalmasına görə düzəlişlər” hesabında təşkilatın ehtiyatlarının dəyərinin azalmasına görə düzəlişlərin hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

18.20. Ehtiyatlar əldə edilən zaman ilkin dəyəri ilə qiymətləndirilir. Ehtiyatların ilkin dəyərinə alışı qiyməti, gömrük idxal rüsumları və digər vergilər (vergi orqanları tərəfindən müəssisəyə sonradan əvəzləşdirilən vergilər istisna olmaqla), daşınma, boşaldılma və hazır məhsulların, xammal-materialların və xidmətlərin əldə edilməsi ilə birbaşa bağlı olan digər məsrəflər daxildir.

18.21. Material ehtiyatları, bitməmiş istehsal, mallar və digər ehtiyatlar əldə olunan zaman aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

18.21.1. material ehtiyatları, bitməmiş istehsal, mallar və digər ehtiyatların dəyərinə 201, 202, 204, 206 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 245, 421, 422, 423, 434, 531, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

18.21.2. aksiz vergisi tətbiq edilən məhsul istehsalında istifadə olunan aksiz vergili xammal və materiallar əldə edilən zaman həmin xammal və materiallar üzrə hesablanılan aksiz vergisinə 245-2 Nöli subhesabın debeti və 245, 421, 422, 423, 434, 531, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

18.21.3. əldə edilmiş xammal və materiallar üzrə ödənilmiş aksiz vergisi əvəzləşdirildikdə 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-2 Nəli subhesabın krediti üzrə;

18.21.4. əldə edilmiş xammal və materiallar üzrə ödənilmiş aksiz vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 201 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-2 Nəli subhesabın krediti üzrə;

18.21.5. kommertiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş material ehtiyatları, bitməmiş istehsal, mallar və digər ehtiyatlarla əlaqədar əlavə dəyər vergisinin hesablanması üzrə 245-1 Nəli subhesabın debeti və 245, 421, 422, 423, 434, 531, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

18.21.6. kommertiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş material ehtiyatları, bitməmiş istehsal, mallar və digər ehtiyatlar üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə;

18.21.7. əldə edilmiş material ehtiyatları, bitməmiş istehsal, mallar və digər ehtiyatlar üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 201, 202, 204, 206 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə.

18.22. 205 Nəli "Satış məqsədi ilə saxlanılan və silinən uzunmüddətli aktivlər" hesabında aktivlərin yaranmasına 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 101, 103, 111, 113, 121, 123, 154 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti, eyni zamanda amortizasiya məbləğinə 102, 112, 122 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesabların krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

18.23. Satış məqsədi ilə saxlanılan və silinən uzunmüddətli aktivlərin istifadəsinə 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

18.24. Material ehtiyatları, mallar və digər ehtiyatların alınması ilə əlaqəli olan öhdəliklərə görə yaranmış faiz xərcləri 731 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 422, 534 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

18.25. Təşkilat əldə etdiyi material ehtiyatlarını, malları və digər ehtiyatları ilkin dəyəri ilə uçota alır. Ehtiyatların balans dəyərinin mümkün xalis satış dəyərində hər hansı azalma məbləği və ehtiyatlar üzrə bütün itkilər bu azalmanın və ya itkinin baş verdiyi

dövrədə xərc kimi tanınmaqla 722 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 207 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

18.26. Təşkilatın istifadə edilməmiş ehtiyatlarının sonrakı dövrlərdə mümkün xalis satış dəyəri onların ilkin dəyərindən artıq olduqda, əvvəlki dövrlərdə ehtiyatların xərc kimi tanınmış azalma məbləğinə 207 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

18.27. Material ehtiyatları, bitməmiş istehsal, mallar və digər ehtiyatlar hökumət subsidiyaları hesabına əvəzsiz və ya nominal ödənişlə alındıqda, təşkilat həmin material ehtiyatlarını, bitməmiş istehsalı, malları və digər ehtiyatları ilkin dəyəri ilə tanıyır.

18.28. Bir və ya bir neçə adda material ehtiyatları, bitməmiş istehsal, mallar və digər ehtiyatlar qeyri-monetar aktivin və ya aktivlərin və ya monetar və qeyri-monetar aktivlərdən ibarət olan aktivlərin mübadiləsi hesabına alınma bilər. Aşağıdakı hallar istisna olmaqla belə material ehtiyatları, bitməmiş istehsal, mallar və digər ehtiyatların ilkin dəyəri ədalətli dəyərlə qiymətləndirilir:

18.28.1. mübadilə əməliyyatı kommersiya məzmunlu olmadıqda;

18.28.2. alınmış (və ya verilmiş) aktivin və ya aktivlərin ədalətli dəyərini etibarlı əsasda müəyyənləşdirilməsi mümkün olmadıqda.

18.29. Mübadilə nəticəsində əldə edilmiş material ehtiyatları, bitməmiş istehsal, mallar və digər ehtiyatların ədalətli dəyərini müəyyən etmək mümkün olmadığı hallarda, onun dəyəri təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirilir. Təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) ədalətli dəyərini müəyyən etmək mümkün olmadığı hallarda əldə edilmiş material ehtiyatları, bitməmiş istehsal, mallar və digər ehtiyatların dəyəri təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) balans dəyəri ilə qiymətləndirilir.

18.30. Mübadilə nəticəsində əldə edilmiş material ehtiyatları, bitməmiş istehsal, mallar və digər ehtiyatlarla əlaqədar aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

18.30.1. mübadilə nəticəsində yaranan dəyərə 201, 202, 204, 206 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 421, 422, 423, 434, 531, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

18.30.2. aksiz vergisi tətbiq edilən məhsul istehsalında istifadə olunan aksiz vergili xammal və materiallar mübadilə nəticəsində əldə edilən zaman həmin xammal və materiallar üzrə hesablanılan aksiz vergisinə 245-2 Nöli subhesabın debeti və 421, 422, 423, 434, 531, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

18.30.3. kommertiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş xammal və materiallar üzrə ödənilmiş aksiz vergisi əvəzləşdirildikdə 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-2 Nöli subhesabın krediti üzrə;

18.30.4. aksiz vergisi tətbiq edilən məhsul istehsalında istifadə olunan aksiz vergili xammal və materiallar üzrə aksiz vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 201 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-2 Nöli subhesabın krediti üzrə;

18.30.5. kommertiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əlavə dəyər vergisinin hesablanması üzrə 245-1 Nöli subhesabın debeti və 421, 422, 423, 434, 531, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

18.30.6. kommertiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nöli subhesabın krediti üzrə;

18.30.7. əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 201, 202, 204, 206 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nöli subhesabın krediti üzrə;

18.30.8. mübadilə məqsədi ilə təqdim edilən aktivlərin dəyərinə 131, 132, 133, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 215, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 611, 613, 622 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

18.30.9. kommertiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı mübadilə məqsədi ilə təqdim edilən aktivlərə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 131, 132, 133, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 215, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

18.30.10. yaranmış kreditor borc məbləğləri mübadilə məqsədi ilə təqdim edilmiş aktivlərin dəyərinə görə yaranan debitor borc məbləğləri ilə əvəzləşdirildikdə 421, 422, 423, 434, 531, 534, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132,

137, 211, 212, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

18.31. Material ehtiyatları, bitməmiş istehsal, mallar və digər ehtiyatlar əvəzsiz olaraq alındıqda 201, 202, 204, 206 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində göstərilir.

18.32. Bir-birini əvəz edə bilməyən ayrı-ayrı maddələr üzrə ehtiyatlar, habelə xüsusi layihələr üçün istehsal edilmiş və nəzərdə tutulmuş mallar istisna olmaqla, ehtiyatların ilkin dəyəri "ilk mədaxil - ilk məxaric" (FİFO) və ya orta çəkili dəyər düsturu əsasında hesablanır. Təşkilat ehtiyatların ilkin dəyərinin hesablanması təbiiq etdiyi eyni düsturu xüsusiyyəti və istifadə edilməsi baxımından eyni olan bütün ehtiyatlara təbiiq etməlidir. Təşkilat müxtəlif xüsusiyyətlərə malik olan və müəssisə tərəfindən müxtəlif şəkildə istifadə edilən ehtiyatların ilkin dəyərini hesablamaq məqsədi ilə müxtəlif üsullardan istifadə etmək hüququna malikdir.

18.33. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı aksiz vergisi təbiiq edilən məhsul istehsalında istifadə olunan aksiz vergili xammal və materiallar üzrə aksiz vergisi əvəzləşdirildiyi halda 201 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə, əvəzləşdirilmədiyi halda 201 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-2 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

18.34. Material ehtiyatları, hazır məhsul, mallar, satış məqsədi ilə saxlanılan digər aktivlər və digər ehtiyatlar torpaq, tikili və avadanlıqlar kimi təsnifləşdirildikdə 111, 113 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 201, 203, 204, 206 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə, onların dəyərinin azalmasına görə düzəlişlər mövcud olduqda isə 207 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 112 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

18.35. İstifadə olunmuş material ehtiyatlarının və digər ehtiyatların silinməsi zamanı onların dəyərinin azalmasına görə düzəlişlərə (mövcud olduqda) 207 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 201, 206 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə, material ehtiyatlarının və digər ehtiyatların ilkin dəyərinə və ya mümkün xalis satış dəyərinə 103, 113, 123, 202, 702, 705, 711 Nəli hesabların müvafiq

subhesablarının debeti və 201, 206 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

18.36. Hazır məhsulun və malların dəyərinin azalmasına görə düzəlişlər (mövcud olduqda) 207 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 203, 204 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində, hazır məhsulun və malların ilkin dəyəri və ya mümkün xalis satış dəyəri 702, 705, 711 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 203, 204 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində uçota alınır. Satılmış hazır məhsul və mallar üçün hesablanmış gəlirlər 131, 132, 137, 211, 212, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 611, 613, 622, 623 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində uçota alınır. Təqdim edilmiş hazır məhsullar və mallar aksiz vergisi tətbiq edilən məhsullar olduqda, hesablanmış aksiz vergisi məbləği 131, 132, 137, 211, 212, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə təqdim edilmiş məhsullara, mallara və satış məqsədi ilə saxlanılan digər aktivlərə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 131, 132, 137, 211, 212, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

18.37. Əvəzsiz əldə edilmiş və ya satılmış material ehtiyatları, bitməmiş istehsal, hazır məhsul, mallar və digər ehtiyatlara görə gəlirlər 606, 611, 622, 623 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 801, 802 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Satılmış, əvəzsiz verilmiş və silinmiş material ehtiyatları, istehsalat (iş və xidmət) məsrəfləri, hazır məhsul, mallar, satış məqsədi ilə saxlanılan digər aktivlər və digər ehtiyatlar üzrə hesablanmış xərclər 801, 802 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 702, 705, 711 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

18.38. Bitməmiş istehsala onlarla birbaşa bağlı olan məsrəflər daxildir. Bu zaman bitməmiş istehsal 202 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 102, 112, 151, 201, 206, 223, 224, 241, 245, 246, 411, 412, 413, 422, 423, 511, 512, 513, 521, 522, 532, 534, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının

kreditində əks etdirilir. İstehsalat (xidmət) məsrəflərinə silinən material ehtiyatlarının və digər ehtiyatların dəyərinin azalmasına görə düzəlişlər mövcud olduğu hallarda 207 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 201, 206 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Bu zaman istehsalat (xidmət) məsrəflərinə həmin material ehtiyatları və digər ehtiyatlar mümkün xalis satış dəyəri ilə silinir.

18.39. İstehsal prosesi başa çatdıqda istehsalat məsrəfləri aktiv kimi tanınan zaman 203 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 202 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışları verilir.

18.40. Hazır məhsul təşkilatın öz ehtiyacları üçün material ehtiyatı kimi istifadə edildiyi halda, hazır məhsul material ehtiyatları kimi təsnifləşdirilməklə 201 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 203 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Təşkilatın öz ehtiyacları üçün material ehtiyatı kimi istifadə etdiyi aksiz vergisinin obyektə olan və onların istehsalı prosesində aksiz vergili xammal istifadə edilmişdirsə, bu xammallar üzrə aksiz vergisi məbləğinə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

18.40.1. kommertiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə aksiz vergisi əvəzləşdirildiyi halda 201 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

18.40.2. aksiz vergisi əvəzləşdirilmədiyi halda 201 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

18.41. Təşkilatın 203 Nəli "Hazır məhsul" hesabında uçota alınan məhsulları satıldıqda, onların dəyərinin azalmasına görə düzəlişlər mövcud olduğu hallarda 207 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 203 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə, hazır məhsulun ilkin dəyəri və ya mümkün xalis satış dəyəri məbləği isə 714 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 203 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

18.42. Təşkilatın ehtiyatlarının əskik gəlməsi zamanı əskikgəlmələr və itkilərin (habelə təbii itki normalarından artıq xarabələr, əskikgəlmələr və itkilər də daxil olmaqla) səbəbləri və təqsirkar şəxslər müəyyənləşdirilməklə onların məbləğləri (əskikgəlmələr və itkilər müəyyən edildiyi vaxtda bazar qiymətləri ilə)

təqsirkar şəxslərin hesabına aid edilməklə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

18.42.1. bazar qiyməti məbləğinə 217 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

18.42.2. həmin ehtiyatlar aksiz vergisinin obyektı olan material ehtiyatları və hazır məhsullar olduqda, həmin aktivlər üzrə aksiz vergisinin məbləğinə 217 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

18.42.3. həmin ehtiyatların bazar qiyməti məbləğinə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 217 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

18.42.4. ehtiyatların dəyərinin azalmasına görə düzəlişlər üzrə məbləğlər mövcud olduqda 207 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 201, 203, 204, 206 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə, onların ilkin dəyərinə və ya mümkün xalis satış dəyərinə 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 201, 203, 204, 206 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

18.42.5. komməriya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş ehtiyatların balans dəyəri bazar qiymətindən yuxarı olduqda, balans dəyəri ilə bazar qiyməti arasındakı fərq məbləğinə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

18.43. Təşkilatın ehtiyatlarının əskik gəlməsi zamanı müvafiq təqsirkar şəxslərin müəyyən edilməsi mümkün olmayan hallarda, bu əskikgəlmələr təşkilatın xərcinə aid edilməklə ehtiyatların dəyərinin azalmasına görə düzəlişlər üzrə məbləğlər mövcud olduqda 207 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 201, 203, 204, 206 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə, onların ilkin dəyərinə və ya mümkün xalis satış dəyərinə 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 201, 203, 204, 206 Nəli

hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

18.44. Əskik gəlmiş ehtiyatlar aksiz vergisinin obyektı olan material ehtiyatları və hazır məhsullar olduqda, həmin aktivlər üzrə aksiz vergisinin məbləği əvəzləşdirildiyi halda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə, əvəzləşdirilmədiyi halda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-2 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

18.45. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş ehtiyatların əskik gəlməsi zamanı hesablanmış əlavə dəyər vergisi məbləğinə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

18.45.1. əvəzləşdirilməyən hallarda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə;

18.45.2. əvəzləşdirilən hallarda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

18.46. Təşkilatın ehtiyatlar üzrə artıqgəlmələri istismarda olduğu yerdə maddi məsul şəxsin hesabına mədaxil edilir və onların məbləğləri təşkilatın gəlirinə aid edilməklə 201, 203, 204, 205, 206 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

19. Qısamüddətli debitor borclarının uçotu

19.1. Qısamüddətli debitor borclarının uçotu Hesablar Planının 21-ci maddəsində əks etdirilir. "Qısamüddətli debitor borcları" maddəsi hesabat tarixindən sonra 12 ayadək müddətdə ödənilməsi gözlənilən debitor borclar barədə məlumatları ümumiləşdirmək üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bu maddə aşağıdakı hesablardan ibarətdir:

19.1.1. 211 Nəli "Alıcılar və sifarişçilərin qısamüddətli debitor borcları";

19.1.2. 212 Nəli "Əsas idarəetmə heyətinin qısamüddətli debitor borcları";

19.1.3. 213 Nəli "Üzvlər və donorlar üzrə qısamüddətli debitor borcları";

19.1.4. 214 Nəli "Qısamüddətli transferlər üzrə qısamüddətli debitor borcları";

19.1.5. 215 Nəli "İcarə üzrə qısamüddətli debitor borcları";

19.1.6. 216 Nəli “Faizlər üzrə qısamüddətli debitor borcları”;

19.1.7. 217 Nəli “Digər qısamüddətli debitor borcları”;

19.1.8. 218 Nəli “Şübhəli borclar üzrə düzəlişlər”.

19.2. 211 Nəli “Alıcılar və sifarişçilərin qısamüddətli debitor borcları” hesabında təşkilatın fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar malların (işlərin, xidmətlərin) satışı prosesində alıcılar və sifarişçilər tərəfindən ödənilməli olan qısamüddətli debitor borcların hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

19.3. 212 Nəli “Əsas idarəetmə heyətinin qısamüddətli debitor borcları” hesabında təşkilatın fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar malların (işlərin, xidmətlərin) satışı prosesində əsas idarəetmə heyəti tərəfindən ödənilməli olan qısamüddətli debitor borcların hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

19.4. 213 Nəli “Üzvlər və donorlar üzrə qısamüddətli debitor borcları” hesabında təşkilatın fəaliyyəti ilə əlaqədar qeyri-kommersiya və kommersiya əməliyyatlarının həyata keçirilməsi prosesində üzvlər və donorlar tərəfindən ödənilməli olan qısamüddətli debitor borcların hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

19.5. 214 Nəli “Qısamüddətli transferlər üzrə qısamüddətli debitor borcları” hesabında təşkilatın fəaliyyəti ilə əlaqədar qeyri-kommersiya əməliyyatları kimi qısamüddətli transferlərin alınması prosesində ödənilməli olan qısamüddətli debitor borcların hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

19.6. 215 Nəli “İcarə üzrə qısamüddətli debitor borcları” hesabında təşkilatın fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar onun aktivlərindən istifadə etmə hüququnu təmin edən müqavilələrə əsasən icarəçi tərəfindən ödənilməli olan, habelə maliyyə icarəsində olan aktivlərə qoyulmuş xalis investisiya dəyərində bərabər məbləğdə qısamüddətli debitor borcların hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

19.7. 215 Nəli “İcarə üzrə qısamüddətli debitor borcları” hesabı üzrə aşağıdakı subhesablar açılır:

19.7.1. 215-1 Nəli “Maliyyə icarəsi üzrə qısamüddətli debitor borcları”;

19.7.2. 215-2 Nəli “Əməliyyat icarəsi üzrə qısamüddətli debitor borcları”.

19.8. 216 Nəli “Faizlər üzrə qısamüddətli debitor borcları” hesabında təşkilat tərəfindən verilmiş borclara, kreditlərə görə

hesablanmış faizlər üzrə borcalanların ödəməli olduqları qısamüddətli debitor borcların hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

19.9. 217 Nəli "Digər qısamüddətli debitor borcları" hesabında təşkilatın fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar 211-216 Nəli hesablarda əks etdirilməyən qısamüddətli debitor borcların hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

19.10. 218 Nəli "Şübhəli borclar üzrə düzəlişlər" hesabında təşkilatın fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar şübhəli borclar üzrə düzəlişlərin hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

19.11. Hesabat dövrü ərzində təşkilat tərəfindən malların (işlərin, xidmətlərin) satışı, verilmiş borclara, kreditlərə görə hesablanmış faizlər, təşkilatın aktivlərinin istifadə etmə hüququnu təmin edən müqavilələrə əsasən icarəçi tərəfindən ödənilməli olan icarə haqları, giriş və üzvlük haqları, ianələr, hökumət subsidiyaları, qrantlar, xarici qeyri-hökumət təşkilatlarının filial və nümayəndəliklərinin əsas qurumlardan aldıkları məbləğlər, habelə qeyri-kommersiya əməliyyatlarından digər gəlirlər üzrə gəlirin tanınma meyarlarına uyğun olaraq hesablanmış qısamüddətli debitor borcları 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 601, 602, 603, 604, 605, 606, 609, 611, 612, 613, 621, 622, 623, 631, 632, 633 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

19.12. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə təşkilat tərəfindən aksiz vergisinə cəlb edilən malların satışı zamanı aksiz vergisi məbləğinə 211, 212, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

19.13. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə hesabat dövrü ərzində təşkilat tərəfindən malların (işlərin, xidmətlərin) satışı, təşkilatın aktivlərinin istifadə etmə hüququnu təmin edən müqavilələrə əsasən icarəçi tərəfindən ödənilməli olan icarə haqları üzrə əlavə dəyər vergisinin hesablanması 211, 212, 215, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

19.14. Təşkilatın maliyyə icarəsində olan aktivlərə qoyulmuş xalis investisiya dəyərində bərabər məbləğdə qısamüddətli debitor borcları 215-1 Nəli subhesabın debeti və 101, 111, 121 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Həmin aktivə hesablanmış amortizasiya məbləğinə 102, 112, 122 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 215-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

19.15. Təşkilat tərəfindən satılmış malların qaytarılması və ucuzlaşdırılması, habelə verilmiş güzəştlər 614, 615 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 211, 212, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Bu zaman malların qaytarılması və ucuzlaşdırılması, habelə verilmiş güzəştlərlə bağlı hesablanmış əlavə dəyər vergisi ilə əlaqədar 521, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 211, 212, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

19.16. Qısamüddətli debitor borclara görə ödənişlər 221, 222, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

19.17. Qısamüddətli debitor borclar kreditor borclarla əvəzləşdirildikdə 421, 423, 531, 533, 535 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

19.18. Şübhəli borclar üzrə düzəlişlər 706 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 218 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

19.19. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin və Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsinin tələblərinə uyğun olaraq ümitsiz debitor borclar silindikdə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

19.19.1. malların (işlərin, xidmətlərin) satışı, verilmiş borclar, kreditlərə görə hesablanmış faizlər, təşkilatın aktivlərinin istifadə etmə hüququnu təmin edən müqavilələrə əsasən icarəçi tərəfindən ödənilməli olan icarə haqlarının dəyərində 218 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

19.19.2. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə malların (işlərin, xidmətlərin) satışı, təşkilatın aktivlərinin istifadə etmə hüququnu təmin edən müqavilələrə əsasən icarəçi tərəfindən ödənilməli olan icarə haqlarına görə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 521, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

19.20. Təşkilatın əvvəllər ümitsiz borc kimi silinmiş debitorlar tərəfindən borclarının qaytarılması zamanı, silinmiş debitor borcun əlavə dəyər vergisiz məbləğinə 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

19.21. Silinmiş debitor borcun bərpası ilə əlaqədar hesablanmış aksiz vergisi məbləğinə 211, 212, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə, əlavə dəyər vergisi məbləğinə 211, 212, 215, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

19.22. Ümitsiz debitor borclar kimi silinmiş qısamüddətli debitor borcların daxil olması 221, 222, 223, 224, 225 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

19.23. Ümitsiz debitor borca görə şübhəli borclar üzrə əvvəlki dövrlərdə hesablanmış düzəliş məbləği 218 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 609 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

19.24. Təşkilatın qısamüddətli şübhəli və ümitsiz debitor borcları silindikdə, həmin debitor borcun əlavə dəyər vergisiz məbləği 706 Nöli subhesabın debeti və 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

19.25. Silinmiş debitor borcla əlaqədar hesablanmış aksiz vergisinə 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 211, 212, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

19.26. Həmin debitor borcla əlaqədar hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 521, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və

211, 212, 215, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışları verilir.

19.27. Ümitsiz debitor borca görə şübhəli borclar üzrə hesablanan düzəliş məbləği 706 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 218 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

19.28. Qısamüddətli debitor borclar üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Qısamüddətli debitor borclar üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

20. Pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərinin uçotu

20.1. Pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərinin uçotu Hesablar Planının 22-ci maddəsində əks etdirilir. "Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri" maddəsi təşkilatın malik olduğu pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri barədə məlumatları ümumiləşdirmək üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bu maddə aşağıdakı hesablardan ibarətdir:

20.1.1. 221 Nəli "Kassa";

20.1.2. 222 Nəli "Yolda olan pul köçürmələri";

20.1.3. 223 Nəli "Bankda olan hesablaşma hesabları";

20.1.4. 224 Nəli "Tələblərə əsasən açılan digər bank hesabları";

20.1.5. 225 Nəli "Pul vəsaitlərinin ekvivalentləri".

20.2. 221 Nəli "Kassa" hesabında təşkilatın kassalarında milli və xarici valyutada olan pul vəsaitlərinin mövcudluğu və hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

20.3. 222 Nəli "Yolda olan pul köçürmələri" hesabında təşkilatın yolda olan pul vəsaitlərinin mövcudluğu və hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

20.4. 223 Nəli "Bankda olan hesablaşma hesabları" hesabında təşkilatın bank hesablarında milli və xarici valyutada olan pul vəsaitlərinin mövcudluğu və hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

20.5. 224 Nəli “Tələblərə əsasən açılan digər bank hesabları” hesabında təşkilatın fəaliyyəti ilə bağlı hesabına daxil olan və müəyyən şərtlər daxilində əldə olunması mümkün olan milli və xarici valyutada pul vəsaitlərinin mövcudluğu və hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

20.6. 225 Nəli “Pul vəsaitlərinin ekvivalentləri” hesabında təşkilatın qısa ödəniş müddətinə malik olan, pul vəsaitlərinin əvvəlcədən məlum olan məbləğinə asan çevrilə bilən və dəyərini dəyişməsi kimi cüzi riskə məruz qalan yüksək likvidli qoyuluşlarının mövcudluğu və hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Pul vəsaitlərinin ekvivalentləri dedikdə, limitləşdirilmiş çek kitabçaları, pul sənədləri (benzin, sürtkü yağı, ərzaq məhsulları və sairə üçün ödənilmiş talonlar, istirahət evləri, sanatoriya, turist bazalarına ödənilmiş göndəriş vərəqələri, poçt köçürmələrinə, poçt markalarına, dövlət rüsumu markalarının alınmasına bildirişlər, istiqraz vərəqələri və digər sənədlər), maliyyə qoyuluşları (təşkilatların kommersiya fəaliyyətindən əldə olunmuş vəsaitlər hesabına həyata keçirilən bank depozitlərindəki pul (investisiya) qoyuluşları, qiymətli kağızları, faizli istiqrazlar) və başqaları nəzərdə tutulur.

20.7. Təşkilatın kassasına nağd pul vəsaitləri daxil olduqda 221 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 141, 152, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 222, 223, 224, 225, 231, 242, 245, 302, 431, 432, 433, 501, 502, 503, 504, 541, 542, 543, 544, 611, 613, 623 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışları verilir.

20.8. Təşkilatın kassasından nağd pul vəsaitləri məxaric edildikdə 141, 151, 152, 223, 231, 241, 242, 244, 401, 402, 403, 404, 421, 422, 423, 434, 501, 502, 503, 504, 511, 512, 513, 521, 522, 523, 531, 532, 533, 534, 535, 542, 544, 706, 715, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 221 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışları verilir.

20.9. Təşkilatın 222 Nəli “Yolda olan pul köçürmələri” hesabına daxil olmuş pul vəsaitləri 222 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 141, 152, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 222, 223, 224, 225, 231, 242, 245, 302, 431, 432, 433, 501, 502, 503, 504, 541, 542, 543, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

20.10. Yolda olan pul köçürmələri təşkilatın kassasına və ya bankda olan hesablaşma hesablarına daxil olduqda 221, 223 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 222 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

20.11. Təşkilatın kassasından və ya bankda olan hesablaşma hesablarından digər təşkilatlara ödənişlər edilən zaman yolda olan pul vəsaitləri üzrə 222 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

20.12. Təşkilatın kassasından və ya bankda olan hesablaşma hesablarından digər təşkilatlara ödənişlər edilən zaman yolda olan pul vəsaitləri həmin təşkilatlara daxil olduqda 141, 151, 152, 223, 231, 241, 242, 245, 401, 402, 403, 404, 421, 422, 423, 434, 501, 502, 503, 504, 511, 512, 513, 521, 522, 523, 531, 532, 533, 534, 535, 542, 544, 706, 715, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 222 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

20.13. Təşkilatın bank hesablama hesablarına pul vəsaitləri daxil olduqda 223 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 141, 152, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 222, 223, 224, 225, 231, 242, 245, 302, 431, 432, 433, 501, 502, 503, 504, 541, 542, 543, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

20.14. Təşkilatın bank hesablama hesablarından pul vəsaitləri məxaric edildikdə 141, 151, 152, 223, 231, 241, 242, 244, 401, 402, 403, 404, 421, 422, 423, 434, 501, 502, 503, 504, 511, 512, 513, 521, 522, 523, 531, 532, 533, 534, 535, 542, 544, 706, 715, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 223 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

20.15. Təşkilatın tələblərə əsasən açılan digər bank hesablarına pul vəsaitləri daxil olduqda 224 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 223, 401, 403, 404, 433, 501, 503, 543 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

20.16. Təşkilatın tələblərə əsasən açılan digər bank hesablarından pul vəsaitləri məxaric edildikdə 202, 223, 242, 245, 401, 403, 404, 411, 412, 421, 422, 423, 434, 501, 503, 504, 511, 512, 513, 521, 522, 523, 531, 532, 533, 534, 535, 544, 706, 715, 721 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 224 Nəli

hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

20.17. Pul vəsaitlərinin ekvivalentləri əldə edildikdə 225 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 141, 152, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 222, 223, 224, 225, 245, 302, 421, 422, 423, 501, 503, 504, 541, 542, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

20.18. Pul vəsaitlərinin ekvivalentləri istifadə edildikdə 101, 103, 111, 113, 121, 123, 154, 201, 204, 206, 401, 402, 403, 404, 421, 422, 423, 501, 502, 503, 504, 531, 532, 533, 534, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 225 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

20.19. Təşkilatın malik olduğu pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda 221, 222, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 222, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

21. Sair qısamüddətli maliyyə aktivlərinin uçotu

21.1. Sair qısamüddətli maliyyə aktivlərinin uçotu Hesablar Planının 23-cü maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə qısamüddətli verilmiş borclar, qısamüddətli verilmiş borclardan və digər qısamüddətli debitor borclardan fərqli olan qısamüddətli maliyyə aktivləri ilə bağlı ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim olunur. Bu maddə aşağıdakı hesablardan ibarətdir:

21.1.1. 231 Nəli “Qısamüddətli verilmiş borclar”;

21.1.2. 232 Nəli “Qısamüddətli verilmiş borclardan və digər qısamüddətli debitor borclardan fərqli olan qısamüddətli maliyyə aktivləri”.

21.2. 231 Nəli “Qısamüddətli verilmiş borclar” hesabında təşkilat tərəfindən verilmiş qısamüddətli borcların hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Qısamüddətli verilmiş borclar 231 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221,

223, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

21.3. Təşkilatın debitor borcları verilmiş qısamüddətli borclar kimi təsnifləşdirildikdə 231 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 133, 134, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

21.4. 234 Nəli “Qısamüddətli verilmiş borclardan və digər qısamüddətli debitor borclardan fərqli olan qısamüddətli maliyyə aktivləri” hesabında təşkilatın 231 Nəli hesaba aid edilməyən və digər qısamüddətli debitor borclardan fərqli olan qısamüddətli maliyyə aktivlərinin hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Qısamüddətli verilmiş borclardan və digər qısamüddətli debitor borclardan fərqli olan qısamüddətli maliyyə aktivlərinin əldə edilməsi zamanı 232 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 423, 434, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

21.5. Təşkilat tərəfindən debitor borclarının müqabilində əldə edilmiş qısamüddətli verilmiş borclardan və digər qısamüddətli debitor borclardan fərqli olan qısamüddətli maliyyə aktivlərinə 232 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

22. Sair qısamüddətli aktivlərin uçotu

22.1. Sair qısamüddətli aktivlərin uçotu Hesablar Planının 24-cü maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri, verilmiş qısamüddətli avanslar, xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan qısamüddətli vəsaitlər, təhtəlhesab məbləğlər, əvəzləşdirilən vergilər və digər qısamüddətli aktivlərlə bağlı ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim olunur. Bu maddə aşağıdakı hesablardan ibarətdir:

22.1.1. 241 Nəli “Gələcək hesabat dövrünün xərcləri”;

22.1.2. 242 Nəli “Verilmiş qısamüddətli avanslar”;

22.1.3 243 Nəli “Xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan qısamüddətli vəsaitlər”;

22.1.4. 244 Nəli “Təhtəlhesab məbləğlər”;

22.1.5. 245 Nəli “Əvəzləşdirilən vergilər”;

22.1.6. 246 Nəli “Digər qısamüddətli aktivlər”.

22.2. 241 Nəli “Gələcək hesabat dövrünün xərcləri” hesabında 12 aydan artıq olmayan müddətdə təşkilatın gələcək hesabat dövrlərində tanınacaq xərclərinin hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Gələcək hesabat dövrünün xərcləri cari hesabat dövründə çəkilməmiş, lakin 12 aydan artıq olmayan müddət ərzində gələcək dövrün gəlirlərinin əldə edilməsi üzrə çəkilən xərclərdir. Bu çəkilməmiş xərclər üzrə iqtisadi səmərənin gələcək hesabat dövrlərində əldə edilməsi gözlənilir. Bu zaman 241 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 151, 412, 413, 422, 423, 434, 512, 513, 521, 522, 523, 532, 533, 534, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

22.3. Nizamnamə kapitalı kimi çəkilən gələcək hesabat dövrünün xərclərinə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

22.3.1. Nizamnamə kapitalının dəyərinə 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 301 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

22.3.2. gələcək hesabat dövrünün xərclərinin çəkilməsinə 241 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

22.4. 241 Nəli “Gələcək hesabat dövrünün xərcləri” hesabına aşağıdakı subhesablar açılır:

22.4.1. 241-1 Nəli “Qeyri-kommersiya əməliyyatları üzrə gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri”;

22.4.2. 241-2 Nəli “Kommersiya əməliyyatları üzrə gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri”;

22.4.3. 241-3 Nəli “Sair xərclər üzrə gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri”;

22.4.4. 241-4 Nəli “Maliyyə xərcləri üzrə gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri”.

22.5. Gələcək hesabat dövrünün xərcləri cari hesabat dövründə xərc kimi tanındıqda 202, 701, 702, 703, 704, 706, 711, 712, 713, 714, 715, 721, 722, 723, 731 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 241 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

22.6. 242 Nəli “Verilmiş qısamüddətli avanslar” hesabında 12 aydan artıq olmayan müddətdə təşkilatın fəaliyyəti ilə əlaqədar alınacaq əsas fondlar, qeyri-maddi aktivlər, ehtiyatlar, iş və

xidmətlərə görə əvvəlcədən ödənilmiş vəsaitlərin hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Bu zaman 242 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 222, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

22.7. Nizamnamə kapitalı hesabına təşkilat tərəfindən verilmiş qısamüddətli avanslara aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

22.7.1. nizamnamə kapitalının məbləğinə 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 301 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

22.7.2. nizamnamə kapitalının dəyərinin ödənişinə 242 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

22.8. Verilmiş qısamüddətli avanslara görə əsas fondlar, qeyri-maddi aktivlər, ehtiyatlar, iş və xidmətlər əldə edildikdə 101, 103, 111, 113, 121, 123, 201, 202, 204, 206, 702, 703, 704, 706, 711, 712, 713, 714, 715, 721, 722, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 531, 533, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə, eyni zamanda 531, 533, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 242 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

22.9. Qiymətləri xarici valyuta ilə göstərilən əsas fondlar, qeyri-maddi aktivlər, ehtiyatlar, iş və xidmətlərin alışı zamanı onların ilkin dəyəri əməliyyatın həyata keçirildiyi tarixdə Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının müəyyənləşdirdiyi məzənnəyə uyğun tanınmasına, habelə verilmiş qısamüddətli avanslarla kreditor borc məbləğlərinin əvəzləndirilməsinə və bu zaman yaranan məzənnə fərqinə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

22.9.1. əldə edilmiş əsas fondlar, qeyri-maddi aktivlər, ehtiyatlar, iş və xidmətlərin ilkin dəyərinə 101, 103, 111, 113, 121, 123, 201, 202, 204, 206, 702, 703, 704, 706, 711, 712, 713, 714, 715, 721, 722, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 531, 533, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

22.9.2. eyni zamanda, verilmiş qısamüddətli avansla kreditor borc məbləğindən ən aşağı olanının məbləği həddində 531, 533, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 245 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

22.9.3. yaranmış kreditor borc məbləği verilmiş qısamüddətli avans məbləğindən artıq olduqda, artıq olan məbləğ həddində 531, 533, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

22.9.4. verilmiş qısamüddətli avans məbləği yaranmış kreditor borc məbləğindən artıq olduqda, artıq olan məbləğ həddində 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 242 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

22.10. Verilmiş uzunmüddətli avanslar hesabında əks etdirilmiş məbləğlər verilmiş qısamüddətli avanslar kimi təsnifləşdirildikdə 242 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 152 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

22.11. 243 Nəli "Xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan qısamüddətli aktivlər" hesabında təşkilatın xeyriyyə məqsədləri üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlərinin hərəkəti barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim olunur. Xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan qısamüddətli aktivlər əldə edildikdə 243 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 421, 422, 423, 434, 531, 534, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

22.12. Xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlər qeyri-monetar aktivin və ya aktivlərin və ya monetar və qeyri-monetar aktivlərdən ibarət olan aktivlərin mübadiləsi hesabına alın bilər. Aşağıdakı hallar istisna olmaqla, mübadilə hesabına alınmış xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlərin ilkin dəyəri ədalətli dəyərle qiymətləndirilir:

22.12.1. mübadilə əməliyyatı kommersiya məzmunlu olmadıqda;

22.12.2. alınmış (və ya verilmiş) aktivin və ya aktivlərin ədalətli dəyərinin etibarlı əsasda müəyyənləşdirilməsi mümkün olmadıqda.

22.13. Mübadilə nəticəsində əldə edilmiş xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan qısamüddətli aktivlərin ədalətli dəyərini müəyyən etmək mümkün olmadığı hallarda, onun dəyəri təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirilir. Təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) ədalətli dəyərini müəyyən etmək mümkün olmadığı hallarda əldə edilmiş xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan qısamüddətli aktivlərin dəyəri təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) balans dəyəri ilə qiymətləndirilir.

22.14. Mübadilə nəticəsində əldə edilmiş xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan qısamüddətli aktivlərlə əlaqədar aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

22.14.1. mübadilə nəticəsində əldə edilmiş xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan qısamüddətli aktivlərin mühasibat uçotunda əks etdirilməsi üçün 243 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 421, 422, 423, 434, 531, 534, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

22.14.2. əldə edilmiş xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan qısamüddətli aktivlərin mübadiləsi məqsədi ilə təqdim edilən aktivlərin dəyərində 131, 132, 137, 211, 212, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 611, 613, 621, 622, 623 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

22.14.3. mübadilə nəticəsində əldə edilmiş xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan qısamüddətli aktivlər üzrə yaranmış kreditor borc məbləğləri mübadilə məqsədi ilə təqdim edilmiş aktivlərin dəyərində görə yaranan debitor borc məbləğləri ilə əvəzləşdirildikdə 421, 422, 423, 434, 531, 534, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 137, 211, 212, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

22.15. Mübadilə üçün verilmiş aktivlər üzrə yığılmış amortizasiya məbləği olduğu hallarda həmin amortizasiya məbləği mübadilə üçün verilmiş aktivin ilkin dəyərindən çıxılır.

22.16. Xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan qısamüddətli aktivlər əvəzsiz olaraq alındıqda, 243 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 606 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində göstərilir.

22.17. Xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan qısamüddətli aktivlərin silinməsi zamanı 722 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 243 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışları verilir.

22.18. Xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlər təşkilatın özünün ehtiyacı üçün istifadə edilməsi məqsədi ilə nəzərdə tutulan aktivlərə aid edildikdə, 103, 113, 123, 201, 202, 203, 204, 206, 246 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 243 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışları verilir.

22.19. Əvəzsiz əldə edilmiş xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlərə görə gəlirlər 606 Nöli hesabın müvafiq

subhesablarının debetində və 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Əvəzsiz verilmiş xüsusi məqsədlər üçün saxlanılan qısamüddətli aktivlər üzrə hesablanmış xərclərə 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 702 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

22.20. 244 Nəli “Təhtəlhesab məbləğlər” hesabında ezamiyyə xərclərinin və digər təsərrüfat ehtiyaclarının ödənilməsi üçün təşkilatın işçilərinə verilmiş təhtəlhesab məbləğlər üzrə hesablaşmalar haqqında məlumatların ümumiləşdirilmiş hərəketi uçota alınır. Təhtəlhesab şəxslərə hesablanmış təhtəlhesab məbləğlər 244 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Təhtəlhesab şəxslər tərəfindən təhtəlhesab məbləğlər üzrə hesabat təqdim olunduqda 101, 103, 111, 113, 152, 154, 201, 202, 204, 206, 221, 223, 225, 242, 245-1, 242, 245, 401, 402, 403, 404, 411, 412, 413, 421, 422, 423, 434, 501, 502, 503, 504, 511, 512, 513, 521, 522, 523, 531, 532, 533, 534, 535, 541, 542, 544, 701, 702, 703, 704, 706, 711, 712, 713, 714, 715, 721, 722, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 244 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Eyni zamanda, xarici valyuta ilə olan və ilkin dəyəri ilə qiymətləndirilən qeyri-monetar maddə hesab edilən təhtəlhesab məbləğlər əməliyyatın həyata keçirildiyi tarixdə Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının müəyyənləşdirdiyi məzənnə ilə çevrilməlidirlər.

22.21. Qiymətləri xarici valyuta ilə göstərilən əsas fondlar, qeyri-maddi aktivlər, ehtiyatlar, iş və xidmətlərin təhtəlhesab şəxslər tərəfindən alışı zamanı onların ilkin dəyəri əməliyyatın həyata keçirildiyi tarixdə Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının müəyyənləşdirdiyi məzənnəyə uyğun tanınmasına və bu zaman yaranan məzənnə fərqinə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

22.21.1. əldə edilmiş əsas fondlar, qeyri-maddi aktivlər, ehtiyatlar, iş və xidmətlərin ilkin dəyərinə 101, 103, 111, 113, 121, 123, 201, 202, 204, 206, 701, 702, 703, 704, 706, 711, 712, 713, 714, 715, 721, 722, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 244 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

22.21.2. əldə edilmiş əsas fondlar, qeyri-maddi aktivlər, ehtiyatlar, iş və xidmətlərin məbləği təhtəlhesab məbləğdən artıq olduqda, artıq olan məbləğ həddində 244 Nəli hesabın müvafiq

subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

22.21.3. təhtəlhesab məbləğ əldə edilmiş əsas fondlar, qeyri-maddi aktivlər, ehtiyatlar, iş və xidmətlərin məbləğindən artıq olduqda, artıq olan həmin məbləğ həddində 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 244 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

22.22. 245 Nəli “Əvəzləşdirilən vergilər” hesabında təşkilatın kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə etdiyi aktivlər və xidmətlər üzrə əlavə dəyər vergisi məbləğlərinin, habelə aksiz vergisi tətbiq edilən məhsul istehsalında istifadə olunan aksiz vergili xammal və materialların əldə edilməsi zamanı həmin xammal və materiallar üzrə hesablanılan aksiz vergisi məbləğlərinin hərəkəti haqqında ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

22.23. 245 Nəli “Əvəzləşdirilən vergilər” hesabına aşağıdakı subhesablar açılır:

22.23.1. 245-1 Nəli “Əvəzləşdirilən əlavə dəyər vergisi”;

22.23.2. 245-2 Nəli “Əvəzləşdirilən aksiz vergisi”.

22.24. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə aksiz vergisi tətbiq edilən məhsul istehsalında istifadə olunan aksiz vergili xammal və materialların əldə edilməsi zamanı həmin xammal və materiallar üzrə hesablanılan aksiz vergisinə 245-2 Nəli subhesabın debeti və 421, 423, 434, 531, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Əldə edilmiş aktivlər və xidmətlərlə əlaqədar əlavə dəyər vergisinin hesablanması zamanı 245-1 Nəli subhesabın debeti və 421, 423, 434, 531, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Əldə edilmiş aktivlər və xidmətlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Həmin aktivlər və xidmətlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 101, 103, 111, 113, 121, 123, 151, 154, 201, 202, 204, 206, 715, 722 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 245-1 Nəli subhesabın kreditində əks etdirilir.

22.25. 246 Nəli “Digər qısamüddətli aktivlər” hesabında 241, 242, 243, 244, 245 Nəli hesablarda əks etdirilməyən, habelə təşkilatın fəaliyyəti ilə əlaqədar 12 aydan artıq olmayan müddətdə istifadəsi nəzərdə tutulan qısamüddətli aktivlərinin hərəkəti barədə

ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim olunur. Digər qısamüddətli aktivlər əldə edildikdə 246 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 421, 423, 434, 531, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Digər qısamüddətli aktivlərin silinməsi 202, 702, 706, 715, 722 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 246 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

22.26. Digər qısamüddətli aktivlər hesabında əks etdirilmiş aktivlər digər uzunmüddətli aktivlər kimi təsnifləşdirildikdə 154 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 246 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

22.27. Nizamnamə kapitalı kimi qoyulan digər qısamüddətli aktivlərə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

22.27.1. nizamnamə kapitalının məbləğinə 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 301 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

22.27.2. digər qısamüddətli aktivlərin əldə edilməsinə 246 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

22.28. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş digər qısamüddətli aktivlərlə əlaqədar əlavə dəyər vergisinin hesablanması üzrə 245-1 Nəli subhesabın debeti və 421, 423, 434, 531, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

22.29. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş digər qısamüddətli aktivlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

22.30. Digər qısamüddətli aktivlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 246 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

22.31. Digər qısamüddətli aktivlər qeyri-monetar aktivin və ya aktivlərin və ya monetar və qeyri-monetar aktivlərdən ibarət olan aktivlərin, habelə görülmüş iş və göstərilmiş xidmətlərin mübadiləsi hesabına alına bilər. Aşağıdakı hallar istisna olmaqla, digər qısamüddətli aktivlərin ilkin dəyəri ədalətli dəyərlə qiymətləndirilir:

22.31.1. mübadilə əməliyyatı kommersiya məzmunlu olmadıqda;

22.31.2. alınmış (və ya verilmiş) aktivin və ya aktivlərin ədalətli dəyərini etibarlı əsasda müəyyənləşdirilməsi mümkün olmadıqda.

22.32. Mübadilə nəticəsində əldə edilmiş digər qısamüddətli aktivlərin ədalətli dəyərini müəyyən etmək mümkün olmadığı hallarda, onun dəyəri təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirilir. Təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) ədalətli dəyərini müəyyən etmək mümkün olmadığı hallarda əldə edilmiş digər qısamüddətli aktivlərin dəyəri təhvil verilmiş aktivin (aktivlərin) balans dəyəri ilə qiymətləndirilir.

22.33. Mübadilə nəticəsində əldə edilmiş digər qısamüddətli aktivlərlə əlaqədar aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

22.33.1. mübadilə nəticəsində əldə edilmiş digər qısamüddətli aktivlərin mühasibat uçotunda əks etdirilməsi üçün 246 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 421, 423, 434, 531, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

22.33.2. mübadilə nəticəsində əldə edilmiş digər qısamüddətli aktivlərlə əlaqədar əlavə dəyər vergisinin hesablanması üzrə 245-1 Nöli subhesabın debeti və 421, 423, 434, 531, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

22.33.3. mübadilə nəticəsində əldə edilmiş digər qısamüddətli aktivlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nöli subhesabın krediti üzrə;

22.33.4. mübadilə edilmiş aktivlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 246 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nöli subhesabın krediti üzrə;

22.33.5. əldə edilmiş digər qısamüddətli aktivlərin mübadiləsi məqsədi ilə təqdim edilən aktivlərin, görülmüş işlərin və göstərilmiş xidmətlərin dəyərinə 131, 132, 135, 137, 211, 212, 215, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 611, 613, 622, 623 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

22.33.6. kommertiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə əldə edilmiş digər qısamüddətli aktivlərin mübadiləsi məqsədi ilə təqdim edilən aktivlərə, görülmüş işlərə və göstərilmiş xidmətlərə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 131, 132, 135, 137, 211, 212, 215, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nöli hesabın müvafiq

subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

22.33.7. mübadilə nəticəsində əldə edilmiş digər qısamüddətli aktivlər üzrə yaranmış kreditor borc məbləğləri mübadilə məqsədi ilə təqdim edilmiş aktivlərin, görülmüş işlərin və göstərilmiş xidmətlərin dəyərində görə yaranan debitor borc məbləğləri ilə əvəzləşdirildikdə 421, 423, 434, 531, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 135, 137, 211, 212, 215, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

22.34. Mübadilə üçün verilmiş aktivlər üzrə yığılmış amortizasiya məbləği olduğu hallarda həmin amortizasiya məbləği mübadilə üçün verilmiş aktivin ilkin dəyərindən çıxılır.

22.35. Digər qısamüddətli aktivlərin təsərrüfat üsulu ilə yaradılması zamanı 246 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 102, 112, 201, 204, 206, 243, 244, 521, 522, 523, 532 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışları verilir.

22.36. Digər qısamüddətli aktivlərin alınması və ya istehsalı ilə birbaşa əlaqəli olan borclara görə faiz xərclərinə 246 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 422, 534 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışları verilir. Sonrakı dövrlərə aid olan faiz xərcləri isə təşkilatın xərclərinə aid edilir.

22.37. Digər qısamüddətli aktivlər əvəzsiz olaraq alındıqda 246 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 606 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində göstərilir.

22.38. Digər qısamüddətli aktivlərin silinməsi zamanı 706, 715, 722 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 246 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışları verilir.

22.39. Digər qısamüddətli aktivlərin satılması və ya əvəzsiz verilməsi ilə bağlı xərclər 706, 722 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 246 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində uçota alınır. Satılmış digər qısamüddətli aktivlər üçün hesablanmış gəlirlər 131, 132, 135, 137, 211, 212, 215, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 613, 622 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində uçota alınır. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə təqdim edilmiş aktivlərə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 131, 132, 135, 137, 211, 212, 215, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının

kredit, b dce qarşısında vergi  hdeliyinin yaranması zamanı isə 544 N li hesabın müvafiq subhesablarının debeti v  521 N li hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

22.40. Satılmış və ya əvəzsiz əldə edilmiř digər qısamüddətli aktivlərə görə gəlirlər 606, 613, 622 N li hesabların müvafiq subhesablarının debetində v  801, 802 N li hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Satılmış, əvəzsiz verilmiř v  silinmiř digər qısamüddətli aktivlər üzrə hesablanmış x rc r 801, 802 N li hesabların müvafiq subhesablarının debeti v  722 N li hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

22.41. Digər qısamüddətli aktivl r n qiymətdən d řm si, itirilməsi və ya qaytarılmasından imtina olunması hallarında həmin aktivlər üzrə  çunc  tərəfdən alınan kompensasiyalar onların daxil olması ehtimalı yarandıqda, Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatda daxil edilir. Bu zaman 217 N li hesabın müvafiq subhesablarının debeti v  613, 622 N li hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

23. Kapital

23.1. “Kapital” bölməsi t řkilatın  d nilmiř nizamnamə (nominal) kapitalının, emissiya gəlirinin, geri alınmiř kapitalının (səhmlərinin), kapital ehtiyatlarının, b l řd r lm miř m nf atının ( d nilm miř zərərinin)  çota alınmasına dair  mumil řdirilm i məlumatları əks etdirir.

23.2. Bu bölmə ařağıdakı maddələrdən ibarətdir:

23.2.1. 30 - “Nizamnamə kapitalı”;

23.2.2. 31 - “Ehtiyat fondları (kapital ehtiyatları)”;

23.2.3. 32 - “B l řd r lm miř m nf at ( d nilm miř zərər)”.

24. Nizamnamə kapitalının  çotu

24.1. Nizamnamə kapitalının  çotu Hesablar Planının 30-cu maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə t řkilatın nizamnamə kapitalının hərəkəti üzrə  mumil řdirilm i məlumatlar təqdim edilir. Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda nizamnamə kapitalının yalnız  d nilmiř hissəsinin ümumi məbləği göstərilir. Nizamnamə kapitalının ümumi dəyəri və  d nilm miř hissəsi komponentləri

barədə məlumat isə uçot siyasəti və izahlı qeydlərdə açıqlanmalıdır. Bu maddə üzrə aşağıdakı hesablar açılır:

24.1.1. 301 Nəli “Nizamnamə (nominal) kapitalı”;

24.1.2. 302 Nəli “Nizamnamə (nominal) kapitalının ödənilməmiş hissəsi”.

24.2. 301 Nəli “Nizamnamə (nominal) kapitalı” hesabında təşkilatın nizamnamə (nominal) kapitalı barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Təşkilatın nizamnamə (nominal) kapitalının ümumi dəyəri müəyyən edildikdə 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 301 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

24.3. Təşkilatın nizamnamə kapitalının dəyərinin ödənilməsi üzrə məbləğlər 101, 103, 111, 113, 121, 123, 141, 142, 152, 154, 201, 202, 204, 206, 221, 223, 225, 231, 241, 242, 246 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində uçota alınır.

24.4. 302 Nəli “Nizamnamə (nominal) kapitalının ödənilməmiş hissəsi” hesabında təşkilat tərəfindən nizamnamə (nominal) kapitalının ödənilməmiş hissəsi barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar uçota alınır.

24.5. Uzunmüddətli və qısamüddətli öhdəliklər nizamnamə kapitalına çevrildikdə, aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

24.5.1. nizamnamə kapitalının dəyərinə 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 301 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

24.5.2. nizamnamə kapitalı dəyərinin ödənilməsinə 401, 402, 403, 404, 411, 412, 421, 422, 423, 432, 434, 501, 502, 503, 504, 511, 512, 521, 522, 523, 531, 532, 533, 534, 535, 542, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

24.6. Məqsədli maliyyələşmələr və daxilolmalar nizamnamə kapitalına çevrildikdə, aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

24.6.1. nizamnamə kapitalının dəyərinə 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 301 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

24.6.2. nizamnamə kapitalı dəyəri məbləğinə 433, 543 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

25. Ehtiyat fondlarının (kapital ehtiyatlarının) uçotu

25.1. Ehtiyat fondlarının (kapital ehtiyatlarının) uçotu Hesablar Planının 31-ci maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə təşkilatın ehtiyat fondlarının (kapital ehtiyatlarının) hərəkəti üzrə ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim edilir. Bu maddə üzrə aşağıdakı hesablar açılır:

25.1.1. 311 Nəli “Qanunvericilik üzrə yaradılan ehtiyat fondları”;

25.1.2. 312 Nəli “Nizamnamə üzrə yaradılan ehtiyat fondları”;

25.1.3. 313 Nəli “Yaradılan digər ehtiyat fondları”.

25.2. 311 Nəli “Qanunvericilik üzrə yaradılan ehtiyat fondları” hesabında təşkilatın qanunvericilik aktlarına əsasən müəyyən edilmiş ehtiyat fondları (kapital ehtiyatları) üzrə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Qanunvericilik üzrə yaradılan ehtiyat fondlarının yaradılması zamanı 321, 323 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 311 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

25.3. Qanunvericilik üzrə yaradılan ehtiyat fondlarının istifadəsi üzrə 311 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

25.4. Qanunvericilik üzrə ehtiyat fondları geri qaytarıldığı halda 311 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 321, 323 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

25.5. 312 Nəli “Nizamnamə üzrə yaradılan ehtiyat fondları” hesabında təşkilatın nizamnaməsinə əsasən yaradılan ehtiyat fondları barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Nizamnamə üzrə ehtiyat fondunun yaradılması zamanı 321, 323 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 312 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

25.6. Nizamnamə üzrə yaradılan ehtiyat fondlarının istifadəsinə görə 312 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

25.7. Nizamnamə üzrə yaradılan ehtiyat fondları geri qaytarıldığı halda 312 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 321, 323 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

25.8. 313 Nəli “Yaradılan digər ehtiyat fondları” hesabında təşkilatın öz istəyi ilə yaradılan sair ehtiyat fondları üzrə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Belə ehtiyat fondları, onların təyinatı, yaranması və istifadəsindən asılı olaraq, bölüşdürülməsi mümkün olan və ya mümkün olmayan komponentlərə aid edilə bilər. Digər ehtiyat fondlarının yaradılması zamanı 321, 323 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 313 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

25.9. Yaradılan digər ehtiyat fondlarının istifadəsi üzrə 313 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

25.10. Yaradılan digər ehtiyat fondları geri qaytarıldığı halda 313 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 321, 323 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

26. Bölüşdürülməmiş mənfəətin (ödənilməmiş zərərin) uçotu

26.1. Bölüşdürülməmiş mənfəətin (ödənilməmiş zərərin) uçotu Hesablar Planının 32-ci maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə təşkilatın bölüşdürülməmiş mənfəətinin (ödənilməmiş zərərinin) hərəkəti üzrə ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim edilir. Bu maddə üzrə aşağıdakı hesablar açılır:

26.1.1. 321 Nəli “Hesabat dövrünün mənfəəti (zərəri)”;

26.1.2. 322 Nəli “Uçot siyasətində dəyişikliklər və səhvlərlə bağlı bölüşdürülməmiş mənfəət (ödənilməmiş zərəri) üzrə düzəlişlər”;

26.1.3. 323 Nəli “Keçmiş illər üzrə bölüşdürülməmiş mənfəət (ödənilməmiş zərəri)”;

26.2. 321 Nəli “Hesabat dövrünün mənfəəti (zərəri)” hesabında təşkilatın hesabat dövrü ərzində əldə edilmiş xalis mənfəəti (zərəri) barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Bu zaman hesabat dövrü ərzində xalis mənfəət əldə edildikdə 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 321 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Hesabat dövrü ərzində zərəri əldə edildikdə 321 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

26.3. 322 Nəli “Uçot siyasətində dəyişikliklər və səhvlərlə bağlı bölüşdürülməmiş mənfəət (ödənilməmiş zərəri) üzrə düzəlişlər”

hesabında təşkilatın hesabat dövrü ərzində uçot siyasətində dəyişikliklərlə əlaqədar keçmiş illər üzrə əhəmiyyətli səhvlərlə bağlı mənfəəti (zərəri) barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Bu zaman hesabat dövrü ərzində dəyişikliklərlə bağlı müəyyən edilmiş məbləğlər və əhəmiyyətli səhvlərə görə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

26.3.1. keçmiş illərdə çəkilmiş xərclərin tanınaraq uçotda əks etdirilməsi məqsədi ilə düzəlişlərin verilməsinə 322 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 102, 112, 151, 201, 206, 223, 224, 241, 245-1, 246, 411, 412, 413, 421, 422, 423, 511, 512, 513, 521, 522, 523, 531, 532, 534, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

26.3.2. kommertiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar keçmiş illərdə çəkilmiş xərclərin tanınması zamanı mənfəət vergisinə təsirinin hesablanması üzrə düzəliş məbləğinə 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 322 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

26.3.3. keçmiş illərdə tanınmış xərclərin azaldılması məqsədi ilə düzəlişlərin verilməsinə 102, 112, 132, 191, 201, 207, 223, 224, 241-1, 242, 244, 245, 411, 412, 413, 421, 422, 423, 511, 512, 513, 515, 521, 522, 531, 532, 533, 534, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 322 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

26.3.4. həmin xərclərin azaldılması nəticəsində kommertiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar yaranmış mənfəət vergisinin hesablanması üzrə düzəliş məbləğinə 322 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

26.4. Mühasibat uçotu siyasətində dəyişikliklərlə bağlı yaranmış mənfəət (zərar) üzrə məbləğlər bölüşdürülməmiş mənfəətə (ödənilməmiş zərəərə) aid edildikdə 323 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 322 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində və ya 322 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 323 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

26.5. 323 Nəli "Keçmiş illər üzrə bölüşdürülməmiş mənfəət (ödənilməmiş zərar)" hesabında təşkilatın keçmiş illər ərzində əldə edilmiş xalis mənfəəti (zərəri) barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Bu zaman əldə edilmiş xalis mənfəət 321 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 323 Nəli hesabın müvafiq

subhesablarının kreditində, əldə edilmiş zərər isə 323 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 321 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

26.6. Keçmiş illər üzrə bölüşdürülməmiş mənfəət (ödənilməmiş zərər) hesabına ehtiyat fondlar yaradıldıqda 323 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 311, 312, 313 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

26.7. Keçmiş illər üzrə bölüşdürülməmiş mənfəət (ödənilməmiş zərər) hesabına yaradılmış ehtiyat fondlar geri qaytarıldığı hallarda 311, 312, 313 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 323 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

27. Uzunmüddətli öhdəliklər

27.1. “Uzunmüddətli öhdəliklər” bölməsi təşkilatın uzunmüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəlikləri, uzunmüddətli qiymətləndirilmiş öhdəlikləri, uzunmüddətli kreditor borcları və sair uzunmüddətli öhdəliklərinin uçota alınmasına dair ümumiləşdirilmiş məlumatları əks etdirir.

27.2. Bu bölmə aşağıdakı maddələrdən ibarətdir:

27.2.1. 40 - “Uzunmüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər”;

27.2.2. 41 - “Uzunmüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər”;

27.2.3. 42 - “Uzunmüddətli kreditor borcları”;

27.2.4. 43 - “Sair uzunmüddətli öhdəliklər”.

28. Uzunmüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklərin uçotu

28.1. Uzunmüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklərin uçotu Hesablar Planının 40-cı maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə təşkilatın uzunmüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklərinin hərəkəti üzrə ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim edilir. Bu maddə üzrə aşağıdakı hesablar açılır:

28.1.1. 401 Nəli “Uzunmüddətli bank kreditləri”;

28.1.2. 402 Nəli “İşçilər üçün uzunmüddətli bank kreditləri”;

28.1.3. 403 Nəli “Uzunmüddətli borclar”;

28.1.4. 404 Nəli “Digər uzunmüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər”.

28.2. 401 Nəli “Uzunmüddətli bank kreditləri” hesabında təşkilatın hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində ödənilməsi tələb

olunmayan bank kreditləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Uzunmüddətli bank kreditləri yarandıqda 223, 224 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 401 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Uzunmüddətli bank kreditləri qısamüddətli bank kreditləri kimi təsnifləşdirildikdə 401 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 501 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

28.3. Uzunmüddətli bank kreditləri üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda, 401 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 633 Nəli hesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Uzunmüddətli bank kreditləri üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda 731 Nəli hesabın debeti və 401 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

28.4. Uzunmüddətli bank kreditləri qısamüddətli bank kreditləri kimi təsnifləşdirilmədən birbaşa ödənildikdə 401 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

28.5. Uzunmüddətli bank kreditlərinin üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 401 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

28.6. Uzunmüddətli bank kreditlərinin bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi 401 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 633 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

28.7. 402 Nəli "İşçilər üçün uzunmüddətli bank kreditləri" hesabında təşkilatın öz işçiləri üçün götürdüyü uzunmüddətli bank öhdəlikləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. İşçilər üçün uzunmüddətli bank kreditləri əldə edildikdə 223, 224 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 402 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. İşçilər üçün uzunmüddətli bank kreditləri işçilər üçün qısamüddətli bank kreditləri kimi təsnifləşdirildikdə 402 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 502 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Təşkilatın bank hesablarına

daxil olmuş işçilər üçün uzunmüddətli bank kreditləri işçilərə verildikdə 141, 231 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 223, 224 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

28.8. İşçilər üçün uzunmüddətli bank kreditləri üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda 402 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 633 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. İşçilər üçün uzunmüddətli bank kreditləri üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda 731 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 402 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

28.9. İşçilər üçün uzunmüddətli bank kreditləri işçilər üçün qısamüddətli bank kreditləri kimi təsnifləşdirilmədən birbaşa olaraq ödənildikdə 402 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

28.10. İşçilər üçün uzunmüddətli bank kreditlərinin üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 402 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

28.11. İşçilər üçün uzunmüddətli bank kreditlərinin bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi 402 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 633 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

28.12. 403 Nəli “Uzunmüddətli borclar” hesabında təşkilatın hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində ödənilməsi tələb olunmayan borcları barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Uzunmüddətli borclar yarandıqda 223, 224 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 403 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Uzunmüddətli borclar qısamüddətli borclar kimi təsnifləşdirildikdə 403 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 503 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

28.13. Uzunmüddətli borclar üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda 403 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 633 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Uzunmüddətli borclar üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda

731 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 403 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

28.14. Uzunmüddətli borclar qısamüddətli borclar kimi təsnifləşdirilmədən birbaşa olaraq ödənildikdə 403 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

28.15. Uzunmüddətli borcların üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 403 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

28.16. Uzunmüddətli borcların bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi 403 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 633 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

28.17. 404 Nəli "Digər uzunmüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər" hesabında təşkilatın 401-403 Nəli hesablarda göstərilməyən bütün digər uzunmüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəlikləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Digər uzunmüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər yarandıqda 223, 224 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 404 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Digər uzunmüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər qısamüddətli kimi təsnifləşdirildikdə 404 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 504 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

28.18. Digər uzunmüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda 404 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 633 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Digər uzunmüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda 731 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 404 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

28.19. Digər uzunmüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər qısamüddətli kimi təsnifləşdirilmədən birbaşa olaraq ödənildikdə 404 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 224, 225

Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

28.20. Digər uzunmüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklərin üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 404 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

28.21. Digər uzunmüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklərin bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi 404 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 633 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

28.22. Uzunmüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər nizamnamə kapitalına çevrildikdə, aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

28.22.1. nizamnamə kapitalı məbləğinə 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 301 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

28.22.2. nizamnamə kapitalının dəyərinin ödənişinə 401, 402, 403, 404 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

29. Uzunmüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklərin uçotu

29.1. Uzunmüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklərin uçotu Hesablar Planının 41-ci maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə təşkilatın uzunmüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklərinin hərəkəti üzrə ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim edilir. Bu maddə üzrə aşağıdakı hesablar açılır:

29.1.1. 411 Nəli “Uzunmüddətli zəmanət öhdəlikləri”;

29.1.2. 412 Nəli “Uzunmüddətli hüquqi öhdəliklər”;

29.1.3. 413 Nəli “Digər uzunmüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər”.

29.2. 411 Nəli “Uzunmüddətli zəmanət öhdəlikləri” hesabında təşkilatın hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində yerinə yetirilməsi tələb olunmayan zəmanət öhdəlikləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Uzunmüddətli zəmanət öhdəlikləri yaradıldıqda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 411 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat

yazılışı verilir. Uzunmüddətli zəmanət öhdəlikləri qısamüddətli kimi təsnifləşdirildikdə 411 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 511 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

29.3. Uzunmüddətli zəmanət öhdəlikləri üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda 411 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Uzunmüddətli zəmanət öhdəlikləri üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 411 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

29.4. Uzunmüddətli zəmanət öhdəliklərinin yerinə yetirilməsi zamanı görülən işlər və ya göstərilən xidmətlər üzrə 411 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 423, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

29.5. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı uzunmüddətli zəmanət öhdəlikləri ilə əlaqədar görülən işlərə və göstərilən xidmətlərə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisi üzrə 245-1 Nəli subhesabın debeti və 423, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Bu əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildiyi halda 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti, əvəzləşdirilmədiyi hallarda isə 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Həmin işlərin və xidmətlərin ödənilməsi 423, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 221, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

29.6. Uzunmüddətli zəmanət öhdəlikləri ilə əlaqədar görülən işlər və göstərilən xidmətlərin üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 423, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

29.7. Uzunmüddətli zəmanət öhdəlikləri yaranmadığı və ya həmin yaradılmış öhdəliyin hesabına çəkilmiş xərclərin hesabat dövrünün xərclərindən çıxarılması hallarında 411 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

29.8. 412 Nöli “Uzunmüddətli hüquqi öhdəliklər” hesabında təşkilatın hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində yerinə yetirilməsi nəzərdə tutulmayan hüquqi öhdəlikləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Uzunmüddətli hüquqi öhdəliklər yarandıqda 113, 123, 723 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 412 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Uzunmüddətli hüquqi öhdəliklər qısamüddətli kimi təsnifləşdirildikdə 412 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 512 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

29.9. Uzunmüddətli hüquqi öhdəliklər üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda, 412 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Uzunmüddətli hüquqi öhdəliklər üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda 723 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 412 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

29.10. Uzunmüddətli hüquqi öhdəliklərin yerinə yetirilməsi zamanı görülən işlər və ya göstərilən xidmətlər üzrə 412 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 423, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

29.11. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı uzunmüddətli hüquqi öhdəliklərlə əlaqədar görülən işlərə və göstərilən xidmətlərə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisi üzrə 245-1 Nöli subhesabın debeti və 423, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Bu əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildiyi halda 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nöli subhesabın krediti, əvəzləşdirilmədiyi hallarda isə 723 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nöli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Həmin işlərin və xidmətlərin ödənilməsi 423, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 221, 223, 224, 225 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

29.12. Uzunmüddətli hüquqi öhdəliklərlə əlaqədar görülən işlər və göstərilən xidmətlərin üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 423, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217,

242, 244 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

29.13. Əvvəlki dövrlər üzrə uzunmüddətli hüquqi öhdəliklər kimi tanınmaqla, xərcə aid edilmiş öhdəliyin geri qaytarılması zamanı 412 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

29.14. 413 Nöli "Digər uzunmüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər" hesabında təşkilatın hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində yerinə yetirilməsi tələb olunmayan digər uzunmüddətli qiymətləndirilmiş öhdəlikləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

29.15. Digər uzunmüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər yarandıqda, 723 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 413 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Digər uzunmüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər qısamüddətli kimi təsnifləşdirildikdə 413 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 513 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

29.16. Digər uzunmüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda, 413 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Digər uzunmüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda 723 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 413 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

29.17. Digər uzunmüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklərin yerinə yetirilməsi zamanı görülən işlər və ya göstərilən xidmətlər üzrə 413 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 423, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

29.18. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı digər uzunmüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklərlə əlaqədar görülən işlərə və göstərilən xidmətlərə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisi üzrə 245-1 Nöli subhesabın debeti və 423, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Bu əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildiyi halda 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nöli subhesabın krediti, əvəzləşdirilmədiyi hallarda isə 723 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nöli subhesabın krediti üzrə

mühasibat yazılışı verilir. Həmin işlərin və xidmətlərin ödənilməsi 423, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 221, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

29.19. Digər uzunmüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklərlə əlaqədar görülən işlər və göstərilən xidmətlərin üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 423, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

29.20. Digər uzunmüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklərin üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 413 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

29.21. Əvvəlki dövrlər üzrə digər uzunmüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər kimi tanınmaqla xərcə aid edilmiş öhdəliyin geri qaytarılması zamanı 413 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

29.22. Uzunmüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər nizamnamə kapitalına çevrildikdə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

29.22.1. nizamnamə kapitalının məbləğinə 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 301 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

29.22.2. nizamnamə kapitalının məbləğinin ödənişinə 411, 412, 413 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

30. Uzunmüddətli kreditor borclarının uçotu

30.1. Uzunmüddətli kreditor borclarının uçotu Hesablar Planının 42-ci maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə təşkilatın uzunmüddətli kreditor borclarının hərəkəti üzrə ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim edilir. Bu maddə üzrə aşağıdakı hesablar açılır:

30.1.1. 421 Nəli "Malsatan və podratçılar üzrə uzunmüddətli kreditor borcları";

30.1.2. 422 Nəli "Faizlər üzrə uzunmüddətli kreditor borcları";

30.1.3. 423 Nəli "Digər uzunmüddətli kreditor borcları".

30.2. 421 Nöli "Malsatan və podratçılar üzrə uzunmüddətli kreditor borcları" hesabında təşkilatın hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində ödənilməsi tələb olunmayan əsas fondlar, qeyri-maddi aktivlər və ehtiyatların əldə edilməsi üzrə yaranan kreditor borcları barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Malsatan və podratçılar üzrə uzunmüddətli kreditor borcları yarandıqda 101, 103, 111, 113, 121, 123, 153, 154, 201, 204, 206, 246 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 421 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

30.3. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı aksiz vergisi tətbiq edilən məhsul istehsalında istifadə olunan aksiz vergili xammal və materiallar əldə edilən zaman aksiz vergisinin hesablanması ilə bağlı aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

30.3.1. həmin xammal və materiallar üzrə hesablanan aksiz vergisinə 245-2 Nöli subhesabın debeti və 421 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

30.3.2. əldə edilmiş xammal və materiallar üzrə ödənilmiş aksiz vergisi əvəzləşdirildikdə 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-2 Nöli subhesabın krediti üzrə;

30.3.3. aksiz vergisi tətbiq edilən məhsul istehsalında istifadə olunan aksiz vergili xammal və materiallar üzrə aksiz vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 201 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-2 Nöli subhesabın krediti üzrə.

30.4. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı əsas fondlar, qeyri-maddi aktivlər və ehtiyatların əldə edilməsi nəticəsində yaranan əlavə dəyər vergisi 245-1 Nöli subhesabın debetində və 421 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Əldə edilmiş həmin aktivlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nöli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Bu aktivlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 101, 103, 111, 113, 121, 123, 153, 154, 201, 204, 206, 246 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nöli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

30.5. Malsatan və podratçılar üzrə uzunmüddətli kreditor borcları qısamüddətli kimi təsnifləşdirildikdə 421 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 531 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

30.6. Malsatan və podratçılar üzrə uzunmüddətli kreditor borcları üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda 421 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Malsatan və podratçılar üzrə uzunmüddətli kreditor borcları üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda, 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 421 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

30.7. Malsatan və podratçılar üzrə uzunmüddətli kreditor borcları qısamüddətli kimi təsnifləşdirilmədən birbaşa olaraq ödənildikdə 421 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

30.8. Malsatan və podratçılar üzrə uzunmüddətli kreditor borclarının üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 421 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

30.9. Malsatan və podratçılar üzrə uzunmüddətli kreditor borclarının bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi 421 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 609 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Aksiz vergisi tətbiq edilən xammal və materialların aksiz vergisi əvəzləşdirildiyi halda, 421 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə, əvəzləşdirilmədiyi halda 421 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-2 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Bu zaman hesablanmış əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildiyi halda həmin məbləğə 421 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilmədiyi halda həmin məbləğə 421 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

30.10. 422 Nəli "Faizlər üzrə uzunmüddətli kreditor borcları" hesabında təşkilatın hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində ödənilməsi tələb olunmayan faizlər üzrə yaranan kreditor borcları barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Faizlər üzrə uzunmüddətli kreditor borcları yarandıqda 101, 103, 111, 113, 121,

123, 153, 154, 201, 202, 204, 206, 246, 706, 715, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 422 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

30.11. Faizlər üzrə uzunmüddətli kreditor borcları qısamüddətli kimi təsnifləşdirildikdə 422 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 534 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

30.12. Faizlər üzrə uzunmüddətli kreditor borcları üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda 422 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623, 632 Nəli hesabların krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Faizlər üzrə uzunmüddətli kreditor borcları üzrə mənfə məzənnə fərqi yarandıqda 723, 731 Nəli hesabların debeti və 422 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

30.13. Faizlər üzrə uzunmüddətli kreditor borcları qısamüddətli kimi təsnifləşdirilmədən birbaşa olaraq ödənildikdə 422 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

30.14. Faizlər üzrə uzunmüddətli kreditor borclarının üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 422 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

30.15. Faizlər üzrə uzunmüddətli kreditor borclarının bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi 422 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 609, 632 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

30.16. 423 Nəli "Digər uzunmüddətli kreditor borcları" hesabında təşkilatın 421-422 Nəli hesablarında göstərilməyən, hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində ödənilməsi tələb olunmayan görülmüş işlərin və göstərilmiş xidmətlərin qəbulu nəticəsində yaranan bütün digər uzunmüddətli kreditor borcları barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Digər uzunmüddətli kreditor borcları yarandıqda 103, 111, 113, 123, 151, 153, 154, 201, 202, 204, 206, 225, 241, 246, 411, 706, 715, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 423 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

30.17. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı görülmüş işlərin və göstərilmiş xidmətlərin qəbulu nəticəsində yaranan əlavə dəyər vergisi 245-1 Nəli subhesabın debetində və 423 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Qəbul edilmiş həmin işlər və xidmətlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Bu işlər və xidmətlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 103, 111, 113, 123, 151, 153, 154, 201, 202, 204, 206, 225, 241, 246, 411, 706, 715, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

30.18. Digər uzunmüddətli kreditor borcları qısamüddətli kimi təsnifləşdirildikdə 423 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 535 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

30.19. Digər uzunmüddətli kreditor borcları üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda 423 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

30.20. Digər uzunmüddətli kreditor borcları qısamüddətli kimi təsnifləşdirilmədən birbaşa olaraq ödənildikdə 423 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

30.21. Digər uzunmüddətli kreditor borclarının üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 423 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

30.22. Digər uzunmüddətli kreditor borclarının bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi 423 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 609 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Bu zaman kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar hesablanmış əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildiyi halda həmin məbləğə 423 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilmədiyi halda

həmin məbləğə 423 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

30.23. Uzunmüddətli kreditor borcları nizamnamə kapitalına çevrildikdə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

30.23.1. nizamnamə kapitalının məbləğinə 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 301 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

30.23.2. nizamnamə kapitalının dəyərinin ödənişinə 421, 422, 423 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

31. Sair uzunmüddətli öhdəliklərin uçotu

31.1. Sair uzunmüddətli öhdəliklərin uçotu Hesablar Planının 43-cü maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə təşkilatın sair uzunmüddətli öhdəliklərinin hərəkəti üzrə ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim edilir. Bu maddə üzrə aşağıdakı hesablar açılır:

31.1.1. 431 Nəli "Gələcək hesabat dövrlərinin gəlirləri";

31.1.2. 432 Nəli "Alınmış uzunmüddətli avanslar";

31.1.3. 433 Nəli "Uzunmüddətli məqsədli maliyyələşmələr və daxilolmalar";

31.1.4. 434 Nəli "Digər uzunmüddətli öhdəliklər".

31.2. 431 Nəli "Gələcək hesabat dövrlərinin gəlirləri" hesabında təşkilatın hesabat tarixindən 12 aydan sonrakı dövrlərə aid ediləcək gəlirləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Gələcək hesabat dövrlərinin gəlirləri yarandıqda 221, 222, 223, 224, 225, 433, 543 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 431 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

31.3. Gələcək hesabat dövrlərinin gəlirləri qısamüddətli kimi təsnifləşdirildikdə 431 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 541 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

31.4. Gələcək hesabat dövrlərinin gəlirləri üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda 431 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Gələcək hesabat dövrlərinin gəlirləri üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda 723 Nəli hesabın müvafiq

subhesablarının debeti və 431 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

31.5. Gələcək hesabat dövrlərinin gəlirləri qısamüddətli kimi təsnifləşdirilmədən birbaşa olaraq gəlir kimi tanındıqda 431 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 601, 602, 603, 604, 605, 609, 611, 613, 632, 633 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

31.6. 432 Nəli “Alınmış uzunmüddətli avanslar” hesabında təşkilatın hesabat tarixindən 12 aydan sonrakı dövrlərdə alıcılara və sifarişçilərə göstərəcəyi xidmətlərə görə əldə edilmiş pul vəsaitləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Alınmış uzunmüddətli avanslar yarandıqda 221, 222, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 432 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Eyni zamanda, xarici valyuta ilə olan və ilkin dəyəri ilə qiymətləndirilən qeyri-monetar maddə hesab edilən alınmış uzunmüddətli avanslar əməliyyatın həyata keçirildiyi tarixdə Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının müəyyənləşdirdiyi məzənnə ilə çevrilməlidir.

31.7. Alınmış uzunmüddətli avanslar ilə bağlı əlavə dəyər vergisinə görə büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 545 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

31.8. Alınmış uzunmüddətli avanslar qısamüddətli kimi təsnifləşdirildikdə 432 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 542 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

31.9. Alınmış qısamüddətli avanslar kimi təsnifləşdirilmədən alınmış uzunmüddətli avanslara görə satılmış mallar, görülmüş işlər və göstərilmiş xidmətlərə görə 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 609, 611, 612, 613, 621, 622, 623, 632, 633 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə, həmin əməliyyatlar üzrə yaranmış əlavə dəyər vergisinə 131, 132, 133, 135, 137, 211, 212, 213, 215, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 545 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Eyni zamanda 432 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 133, 134, 135, 137,

211, 212, 213, 214, 215, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

31.10. Qiymətləri xarici valyuta ilə göstərilən malların satılması, işlərin görülməsi və xidmətlərin göstərilməsi zamanı onların satış dəyərinin əməliyyatın həyata keçirildiyi tarixdə Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının müəyyənləşdirdiyi məzənnəyə uyğun tanınmasına, habelə alınmış uzunmüddətli avanslarla debitor borc məbləğlərinin əvəzləşdirilməsinə və bu zaman yaranan məzənnə fərqiə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

31.10.1. satılmış mallar, görülmüş işlər və göstərilmiş xidmətlərə görə 131, 132, 133, 134, 135, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 609, 611, 612, 613, 621, 622, 623, 632, 633 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə, həmin əməliyyatlar üzrə yaranmış əlavə dəyər vergisinə 131, 132, 133, 134, 135, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

31.10.2. eyni zamanda, alınmış uzunmüddətli avansla debitor borc məbləğindən ən aşağı olanının məbləği həddində 432 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 133, 134, 135, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

31.10.3. yaranmış debitor borc məbləği alınmış uzunmüddətli avans məbləğindən artıq olduqda, artıq olan məbləğ həddində 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 133, 134, 135, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

31.10.4. alınmış uzunmüddətli avans məbləği yaranmış debitor borc məbləğindən artıq olduqda, artıq olan məbləğ həddində 432 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

31.11. Alınmış uzunmüddətli avansların geri ödənilməsi 432 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 221, 222, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Alınmış uzunmüddətli avansların geri ödənilməsi zamanı əlavə dəyər vergisinə görə 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

31.12. Alınmış uzunmüddətli avansların bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi 432 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 609 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

31.13. Alınmış uzunmüddətli avansların bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi zamanı əlavə dəyər vergisinə görə 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

31.14. 433 Nəli “Uzunmüddətli məqsədli maliyyələşmələr və daxilolmalar” hesabında təşkilatın hesabat tarixindən 12 aydan sonrakı dövrlərdə məqsədli tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün nəzərdə tutulmuş digər müəssisələrdən daxil olmuş vəsaitlər, habelə dövlət orqanlarının maddi yardımları barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Uzunmüddətli məqsədli maliyyələşmələr və daxilolmalar yarandıqda 221, 222, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 433 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

31.15. Uzunmüddətli məqsədli maliyyələşmələr və daxilolmalar qısamüddətli kimi təsnifləşdirildikdə 433 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 533 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

31.16. Uzunmüddətli məqsədli maliyyələşmələr və daxilolmalar gələcəkdə gəlir kimi tanınmalı olduğu hallarda 433 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 431 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

31.17. Uzunmüddətli məqsədli maliyyələşmələr və daxilolmalar nizamnamə kapitalına aid edilməli olduğu hallarda 433 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 301 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

31.18. Uzunmüddətli məqsədli maliyyələşmələr və daxilolmalar üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda 433 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Uzunmüddətli məqsədli maliyyələşmələr və daxilolmalar üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 433 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

31.19. Uzunmüddətli məqsədli maliyyələşmələr və daxilolmalar baş vermiş maliyyə təsərrüfat əməliyyatlarının mahiyyətinə görə qısamüddətli kimi təsnifləşdirilmədən birbaşa olaraq, gəlirdə tanındıqda 433 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 601, 602, 603, 604, 605, 609 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

31.20. Uzunmüddətli məqsədli maliyyələşmələr və daxilolmaların geri qaytarılması 433 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 221, 222, 223, 224, 225, 545 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

31.21. 434 Nəli "Digər uzunmüddətli öhdəliklər" hesabında təşkilatın 431-433 Nəli hesablarında göstərilməyən, hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində ödənilməsi və işlərin görülməsi tələb olunmayan bütün digər öhdəlikləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Digər uzunmüddətli öhdəliklər yarandıqda 103, 111, 113, 123, 151, 153, 154, 201, 202, 204, 206, 225, 241, 246, 411, 706, 715, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 434 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

31.22. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı görülmüş işlərin və göstərilmiş xidmətlərin qəbulu nəticəsində yaranan əlavə dəyər vergisi 245-1 Nəli subhesabın debetində və 434 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Qəbul edilmiş həmin işlər və xidmətlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə, 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Bu işlər və xidmətlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 103, 111, 113, 123, 151, 153, 154, 201, 202, 204, 206, 225, 241, 246, 411, 706, 715, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

31.23. Digər uzunmüddətli öhdəliklər qısamüddətli kimi təsnifləşdirildikdə 434 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

31.24. Digər uzunmüddətli öhdəliklər üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda 434 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Digər uzunmüddətli öhdəliklər üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda 723

Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 434 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

31.25. Digər uzunmüddətli öhdəliklər qısamüddətli kimi təsnifləşdirilmədən birbaşa olaraq ödəniləndə 434 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

31.26. Digər uzunmüddətli öhdəliklərin üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 434 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

31.27. Digər uzunmüddətli öhdəliklərin bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi 434 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 609 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı hesablanmış əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildiyi halda həmin məbləğə 434 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilmədiyi halda həmin məbləğə 434 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

31.28. Sair uzunmüddətli öhdəliklər nizamnamə kapitalına çevrildikdə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

31.28.1. nizamnamə kapitalının məbləğinə 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 301 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

31.28.2. nizamnamə kapitalı məbləğinin ödənişinə 432, 434 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

32. Qısamüddətli öhdəliklər

32.1. "Qısamüddətli öhdəliklər" bölməsi təşkilatın qısamüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəlikləri, qısamüddətli qiymətləndirilmiş öhdəlikləri, vergi və sair məcburi ödənişlər üzrə öhdəlikləri, qısamüddətli kreditör borcları və sair qısamüddətli öhdəliklərinin uçota alınmasına dair ümumiləşdirilmiş məlumatları əks etdirir.

32.2. Bu bölmə aşağıdakı maddələrdən ibarətdir:

32.2.1. 50 - “Qısamüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər”;

32.2.2. 51 - “Qısamüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər”;

32.2.3. 52 - “Vergi və sair məcburi ödənişlər üzrə öhdəliklər”;

32.2.4. 53 - “Qısamüddətli kreditor borcları”;

32.2.5. 54 - “Sair qısamüddətli öhdəliklər”.

33. Qısamüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklərin uçotu

33.1. Qısamüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklərin uçotu Hesablar Planının 50-ci maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə təşkilatın qısamüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklərinin hərəkəti üzrə ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim edilir. Bu maddə üzrə aşağıdakı hesablar açılır:

33.1.1. 501 Nəli “Qısamüddətli bank kreditləri”;

33.1.2. 502 Nəli “İşçilər üçün qısamüddətli bank kreditləri”;

33.1.3. 503 Nəli “Qısamüddətli borclar”;

33.1.4. 504 Nəli “Digər qısamüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər”.

33.2. 501 Nəli “Qısamüddətli bank kreditləri” hesabında təşkilatın hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində ödənilməli olan bank kreditləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

33.3. Qısamüddətli bank kreditləri yarandıqda 223, 224 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 501 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Qısamüddətli bank kreditləri uzunmüddətli bank kreditləri kimi təsnifləşdirildikdə 501 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 401 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

33.4. Qısamüddətli bank kreditləri üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda 501 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 633 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Qısamüddətli bank kreditləri üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda 731 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 501 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

33.5. Qısamüddətli bank kreditləri ödənildikdə 501 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 224, 225 Nəli

hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

33.6. Qısamüddətli bank kreditlərinin üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 501 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

33.7. Qısamüddətli bank kreditlərinin bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi 501 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 609 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

33.8. 502 Nəli “İşçilər üçün qısamüddətli bank kreditləri” hesabında təşkilatın öz işçiləri üçün götürdüyü və hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində ödənilməli olan qısamüddətli bank öhdəlikləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. İşçilər üçün qısamüddətli bank kreditləri əldə edildikdə 223, 224 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 502 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. İşçilər üçün qısamüddətli bank kreditləri uzunmüddətli kimi təsnifləşdirildikdə 502 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 402 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Təşkilatın bank hesablarına daxil olmuş işçilər üçün uzunmüddətli bank kreditləri işçilərə verildikdə 141, 231 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 223, 224 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

33.9. İşçilər üçün qısamüddətli bank kreditləri üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda 502 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 633 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. İşçilər üçün qısamüddətli bank kreditləri üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda, 731 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 502 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

33.10. İşçilər üçün qısamüddətli bank kreditləri ödənildikdə 502 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

33.11. İşçilər üçün qısamüddətli bank kreditlərinin üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 502 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının

debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

33.12. İşçilər üçün qısamüddətli bank kreditlərinin bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi 502 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 633 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

33.13. 503 Nəli “Qısamüddətli borclar” hesabında təşkilatın hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində ödənilməli olan borcları barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Qısamüddətli borclar yarandıqda 223, 224 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 504 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Qısamüddətli borclar uzunmüddətli borclar kimi təsnifləşdirildikdə 503 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 403 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

33.14. Qısamüddətli borclar üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda 503 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 633 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Qısamüddətli borclar üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda 731 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 503 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

33.15. Qısamüddətli borclar ödənildikdə 503 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

33.16. Qısamüddətli borcların üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 503 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

33.17. Qısamüddətli borcların bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi 503 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 609 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

33.18. 504 Nəli “Digər qısamüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər” hesabında təşkilatın 501-503 Nəli hesablarda

göstərilməyən, hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində ödənilməli olan bütün digər qısamüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Digər qısamüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər yarandıqda 223, 224 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 504 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Digər qısamüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər uzunmüddətli kimi təsnifləşdirildikdə 504 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 404 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

33.19. Digər qısamüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda, 504 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 633 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Digər qısamüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda 731 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 504 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

33.20. Digər qısamüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər ödənildikdə 504 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

33.21. Digər qısamüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklərin üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 504 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

33.22. Digər qısamüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklərin bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi 504 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 609 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

33.23. Qısamüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər nizamnamə kapitalına çevrildikdə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

33.23.1. nizamnamə kapitalının məbləğinə 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 301 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

33.23.2. nizamnamə kapitalının məbləğinin ödənişinə 501, 502, 503, 504 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

34. Qısamüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklərin uçotu

34.1. Qısamüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklərin uçotu Hesablar Planının 51-ci maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə təşkilatın qısamüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklərinin hərəkəti üzrə ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim edilir. Bu maddə üzrə aşağıdakı hesablar açılır:

34.1.1. 511 Nəli “Qısamüddətli zəmanət öhdəlikləri”;

34.1.2. 512 Nəli “Qısamüddətli hüquqi öhdəliklər”;

34.1.3. 513 Nəli “Digər qısamüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər”.

34.2. 511 Nəli “Qısamüddətli zəmanət öhdəlikləri” hesabında təşkilatın hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində ödənilməli olan zəmanət öhdəlikləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Qısamüddətli zəmanət öhdəlikləri yarandıqda, 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 511 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Qısamüddətli zəmanət öhdəlikləri uzunmüddətli kimi təsnifləşdirildikdə 511 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 411 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

34.3. Qısamüddətli zəmanət öhdəlikləri üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda, 511 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Qısamüddətli zəmanət öhdəlikləri üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 511 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

34.4. Qısamüddətli zəmanət öhdəliklərinin yerinə yetirilməsi zamanı görülən işlər və ya göstərilən xidmətlər üzrə 511 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 423, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

34.5. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı qısamüddətli zəmanət öhdəlikləri ilə əlaqədar görülən işlərə və göstərilən xidmətlərə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisi üzrə 245-1 Nəli subhesabın debeti və 423, 535, 544 Nəli hesabların

müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Bu əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildiyi halda 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti, əvəzləşdirilmədiyi hallarda isə 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Həmin işlərin və xidmətlərin ödənilməsi 423, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 221, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

34.6. Qısamüddətli zəmanət öhdəlikləri ilə əlaqədar görülən işlər və göstərilən xidmətlərin üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 423, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

34.7. Qısamüddətli zəmanət öhdəlikləri yaranmadığı və ya həmin yaradılmış öhdəliyin hesabına çəkilmiş xərclərin hesabat dövrünün xərclərindən çıxarılması hallarında 511 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

34.8. 512 Nəli “Qısamüddətli hüquqi öhdəliklər” hesabında təşkilatın hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində ödənilməli olan hüquqi öhdəlikləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Qısamüddətli hüquqi öhdəliklər yarandıqda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 512 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Qısamüddətli hüquqi öhdəliklər uzunmüddətli kimi təsnifləşdirildikdə 512 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 412 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

34.9. Qısamüddətli hüquqi öhdəliklər üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda, 512 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Qısamüddətli hüquqi öhdəliklər üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 512 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

34.10. Qısamüddətli hüquqi öhdəliklərin yerinə yetirilməsi zamanı görülən işlər və ya göstərilən xidmətlər üzrə 512 Nəli hesabın

müvafiq subhesablarının debeti və 423, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

34.11. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı qısamüddətli hüquqi öhdəliklərlə əlaqədar görülən işlərə və göstərilən xidmətlərə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisi üzrə 245-1 Nəli subhesabın debeti və 423, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Bu əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildiyi halda 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti, əvəzləşdirilmədiyi hallarda isə 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Həmin işlərin və xidmətlərin ödənilməsi 423, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 221, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

34.12. Qısamüddətli hüquqi öhdəliklərlə əlaqədar görülən işlər və göstərilən xidmətlərin üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 423, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

34.13. Əvvəlki dövrlər üzrə qısamüddətli hüquqi öhdəliklər kimi tanınmaqla, xərcə aid edilmiş öhdəliyin geri qaytarılması zamanı 512 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

34.14. 513 Nəli "Digər qısamüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər" hesabında təşkilatın hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində ödənilməli olan digər qısamüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

34.15. Digər qısamüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər yarandıqda, 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 513 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Digər qısamüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər uzunmüddətli kimi təsnifləşdirildikdə 513 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 413 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

34.16. Digər qısamüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda, 513 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının

kreditu üzrə mühasibat yazılışı verilir. Digər qısamüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda, 723 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 513 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

34.17. Digər qısamüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklərin yerinə yetirilməsi zamanı görülən işlər və ya göstərilən xidmətlər üzrə 513 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 423, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

34.18. Digər qısamüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklərlə əlaqədar görülən işlərə və göstərilən xidmətlərə görə hesablanmış əlavə dəyər vergisi üzrə 245-1 Nöli subhesabın debeti və 423, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Bu əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilədiyi halda 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nöli subhesabın krediti, əvəzləşdirilmədiyi hallarda isə 723 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nöli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Həmin işlərin və xidmətlərin ödənilməsi 423, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 221, 223, 224, 225 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

34.19. Digər qısamüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklərlə əlaqədar görülən işlər və göstərilən xidmətlərin üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi, 423, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

34.20. Digər qısamüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklərin üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 513 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

34.21. Əvvəlki dövrlər üzrə digər qısamüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər kimi tanınmaqla xərcə aid edilmiş, öhdəliyin geri qaytarılması zamanı 513 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

34.22. Qiymətləndirilmiş qısamüddətli öhdəliklər nizamnamə kapitalına çevrildikdə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

34.22.1. nizamnamə kapitalının məbləğinə 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 301 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

34.22.2. nizamnamə kapitalının məbləğinin ödənişinə 511, 512, 513 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

35. Vergi və sair məcburi ödənişlər üzrə öhdəliklərin uçotu

35.1. Vergi və sair məcburi ödənişlər üzrə öhdəliklərin uçotu Hesablar Planının 52-ci maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə vergi və sair məcburi ödənişlər üzrə öhdəliklər barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim olunur. Vergi və sair məcburi ödənişlər üzrə öhdəliklər maddəsində vergi öhdəlikləri, sosial sığorta və təminat üzrə öhdəliklər və digər məcburi ödənişlər üzrə öhdəliklər uçota alınır. Bu maddə aşağıdakı hesablardan ibarətdir:

35.1.1. 521 Nəli “Vergi öhdəlikləri”;

35.1.2. 522 Nəli “Sosial sığorta və təminat üzrə öhdəliklər”;

35.1.3. 523 Nəli “Digər məcburi ödənişlər üzrə öhdəliklər”.

35.2. 521 Nəli “Vergi öhdəlikləri” hesabında təşkilatın fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsinə əsasən hesablanmış, tutulmuş və hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində büdcəyə ödənilməli olan vergilər barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

35.3. Vergi öhdəlikləri yarandıqda, 103, 113, 123, 151, 154, 202, 241, 246, 322, 532, 544, 711, 712, 714, 715, 721, 722, 723, 901 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

35.4. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı malların qaytarılması və ucuzlaşdırılması, habelə verilmiş güzəştlərlə bağlı hesablanmış əlavə dəyər vergisinə görə aparılmış dəqiqləşdirilmə ilə əlaqədar 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 211, 212, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

35.5. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı əldə edilmiş aktivlər üzrə hesablanmış əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə, 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

35.6. Kreditor borclarının bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi zamanı, həmin kreditor borclarla bağlı hesablanmış əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilmişdirsə, bu halda həmin məbləğə 421, 423, 434, 531, 533, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

35.7. Keçmiş illərə aid vergi xərclərinin uçotda əks etdirilməsi məqsədi ilə düzəlişlərə 322 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

35.8. Keçmiş illərə aid vergi xərclərinin tanınmasının mənfəət vergisinin hesablanması ilə əlaqədar düzəliş məbləğinə 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 322 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

35.9. Keçmiş illərə aid vergi xərclərinin azaldılması məqsədi ilə düzəlişlərin verilməsinə 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 322 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

35.10. Keçmiş illərə aid vergi xərclərinin azaldılması nəticəsində mənfəət vergisinin hesablanması ilə əlaqədar düzəliş məbləğinə 322 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

35.11. Vergi öhdəlikləri ödənildikdə 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 224, 225 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

35.12. Vergi öhdəliklərinin üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

35.13. Vergi öhdəliklərinin bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 609 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

35.14. 522 Nöli "Sosial sığorta və təminat üzrə öhdəliklər" hesabında təşkilatın fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı "Sosial

sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən hesablanmış, tutulmuş və hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin yanında Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna ödənilməli olan sosial sığorta və təminat üzrə öhdəliklər barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

35.15. Sosial sığorta və təminat üzrə öhdəliklər yarandıqda, 103, 113, 123, 151, 153, 202, 241, 246, 322, 532, 544, 703, 711, 712, 714, 715, 721, 722, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 522 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

35.16. Keçmiş illərə aid sosial sığorta və təminat üzrə xərclərin uçotda əks etdirilməsi məqsədi ilə düzəlişlərə 322 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 522 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

35.17. Keçmiş illərə aid sosial sığorta və təminat üzrə xərclərin azaldılması məqsədi ilə düzəlişlərin verilməsinə 522 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 322 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

35.18. Sosial sığorta və təminat üzrə öhdəliklər ödənildikdə, 522 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

35.19. Sosial sığorta və təminat üzrə öhdəliklərin üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 522 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

35.20. Sosial sığorta və təminat üzrə öhdəliklərin bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi 522 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 609 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

35.21. 523 Nəli “Digər məcburi ödənişlər üzrə öhdəliklər” hesabında təşkilatın fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı Azərbaycan Respublikasının qanunlarına əsasən hesablanmış, tutulmuş və hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində ödənilməli olan digər məcburi ödənişlər üzrə öhdəliklər barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

35.22. Digər məcburi ödənişlər üzrə öhdəliklər yarandıqda 103, 113, 123, 151, 153, 202, 241, 246, 322, 532, 544, 703, 706, 711, 712, 714, 715, 721, 722, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 523 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

35.23. Keçmiş illərə aid digər məcburi ödənişlər üzrə xərclərin artırılması məqsədi ilə düzəlişlərə 322 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 523 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

35.24. Keçmiş illərə aid digər məcburi ödənişlər üzrə xərclərin azaldılması məqsədi ilə düzəlişlərin verilməsinə 523 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 322 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

35.25. Digər məcburi ödənişlər üzrə öhdəliklər ödəniləndə 523 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

35.26. Digər məcburi ödənişlər üzrə öhdəliklərin üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 523 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

35.27. Digər məcburi ödənişlər üzrə öhdəliklərin bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi 523 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 609 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

35.28. Vergi və sair məcburi ödənişlər üzrə öhdəliklər nizamnamə kapitalına çevrildikdə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

35.28.1. nizamnamə kapitalı məbləğinə 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 301 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

35.28.2. nizamnamə kapitalının məbləğinin ödənişinə 521, 522, 523 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

35.29. Artıq ödənilmiş vergi və sair məcburi ödənişlər üzrə məbləğlərə 217 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521, 522, 523 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə

mühasibat yazılışı verilir. Həmin artıq ödənilmiş vergi və sair məcburi ödəniş məbləğləri təşkilatın hesabına daxil olduqda, 221, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 217 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

35.30. Təşkilat tərəfindən artıq ödənilmiş vergi və sair məcburi ödənişlər üzrə məbləğlər onun hesablanmış vergi, sosial sığora və təminat, habelə digər məcburi ödəniş məbləğləri ilə əvəzləşdirildikdə 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 217 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

36. Qısamüddətli kreditor borclarının uçotu

36.1. Qısamüddətli kreditor borclarının uçotu Hesablar Planının 53-cü maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə təşkilatın qısamüddətli kreditor borclarının hərəkəti üzrə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Bu maddə üzrə aşağıdakı hesablar açılır:

36.1.1. 531 Nəli “Malsatan və podratçılar üzrə qısamüddətli kreditor borcları”;

36.1.2. 532 Nəli “İşçi heyəti üzrə qısamüddətli kreditor borcları”;

36.1.3. 533 Nəli “İcarə üzrə qısamüddətli kreditor borcları”;

36.1.4. 534 Nəli “Faizlər üzrə qısamüddətli kreditor borcları”;

36.1.5. 535 Nəli “Digər qısamüddətli kreditor borcları”.

36.2. 531 Nəli “Malsatan və podratçılar üzrə qısamüddətli kreditor borcları” hesabında təşkilatın hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində ödənilməli olan əsas fondlar, qeyri-maddi aktivlər və ehtiyatların əldə edilməsi üzrə yaranan kreditor borcları barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Malsatan və podratçılar üzrə qısamüddətli kreditor borcları yarandıqda, 101, 103, 111, 113, 121, 123, 153, 154, 201, 204, 206, 243, 246 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 531 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

36.3. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı aksiz vergisi tətbiq edilən məhsul istehsalında istifadə olunan aksiz vergili xammal və materiallar əldə edilən zaman aksiz vergisinin hesablanması ilə bağlı aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

36.3.1. həmin xammal və materiallar üzrə hesablanan aksiz vergisinə 245-2 Nəli subhesabın debeti və 531 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

36.3.2. əldə edilmiş xammal və materiallar üzrə ödənilmiş aksiz vergisi əvəzləşdirildikdə, 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-2 Nöli subhesabın krediti üzrə;

36.3.3. aksiz vergisi tətbiq edilən məhsul istehsalında istifadə olunan aksiz vergili xammal və materiallar üzrə aksiz vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 201 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-2 Nöli subhesabın krediti üzrə.

36.4. Əsas fondlar, qeyri-maddi aktivlər və ehtiyatların əldə edilməsi nəticəsində yaranan əlavə dəyər vergisi 245-1 Nöli subhesabın debetində və 531 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Əldə edilmiş həmin aktivlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə, 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nöli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Bu aktivlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 101, 103, 111, 113, 121, 123, 153, 154, 201, 204, 206, 243, 246 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nöli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

36.5. Malsatan və podratçılar üzrə qısamüddətli kreditor borcları uzunmüddətli kimi təsnifləşdirildikdə, 531 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 421 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

36.6. Malsatan və podratçılar üzrə qısamüddətli kreditor borclarına görə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda, 531 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Malsatan və podratçılar üzrə qısamüddətli kreditor borclarına görə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda, 723 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 531 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

36.7. Malsatan və podratçılar üzrə qısamüddətli kreditor borcları ödənildikdə, 531 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 224, 225 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

36.8. Malsatan və podratçılar üzrə qısamüddətli kreditor borclarının üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 531 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244, 535, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

36.9. Malsatan və podratçılar üzrə qısamüddətli kreditor borclarının bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi 531 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 609 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı aksiz vergisi tətbiq edilən xammal və materialların aksiz vergisi əvəzləşdirildiyi halda, 531 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə, əvəzləşdirilmədiyi halda 531 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-2 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Bu zaman hesablanmış əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildiyi halda, həmin məbləğə 531 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilmədiyi halda həmin məbləğə 531 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

36.10. 532 Nəli "İşçi heyəti üzrə qısamüddətli kreditor borcları" hesabında təşkilatın fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı işçi heyətinin mükafatlandırılması ilə əlaqədar ödənilməli olan borclar barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

36.11. İşçi heyəti üzrə qısamüddətli kreditor borclar yarandıqda, 103, 113, 123, 151, 153, 154, 202, 241, 246, 322, 544, 703, 712 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 532 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

36.12. İşçi heyəti üzrə hesablanan qısamüddətli kreditor borclardan tutulmalar aparıldıqda, 532 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 217, 521, 522, 523, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

36.13. Keçmiş illərə aid işçi heyəti üzrə qısamüddətli kreditor borclara görə xərclərin uçotda əks etdirilməsi məqsədi ilə düzəlişlərə 322 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 532 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

36.14. Keçmiş illərə aid işçi heyəti üzrə qısamüddətli kreditor borclara görə xərclərin azaldılması məqsədi ilə düzəlişlərin verilməsinə 532 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 322

Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

36.15. İşçi heyəti üzrə qısamüddətli kreditor borclar ödənildikdə, 532 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

36.16. İşçi heyəti üzrə qısamüddətli kreditor borclarının üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 532 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

36.17. Əməyin ödənişi üzrə işçi heyətinə olan borcların bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi 532 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 609 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

36.18. 533 Nəli "İcarə üzrə qısamüddətli kreditor borcları" hesabında təşkilatın fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı maliyyə və ya əməliyyat icarəsi nəticəsində yaranan bütün qısamüddətli öhdəliklər ilə əlaqədar ödənilməli olan borclar barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

36.19. 533 Nəli "İcarə üzrə qısamüddətli kreditor borcları" hesabı üzrə aşağıdakı subhesablar açılır:

36.19.1. 533-1 Nəli "Maliyyə icarəsi üzrə qısamüddətli kreditor borcları";

36.19.2. 533-2 Nəli "Əməliyyat icarəsi üzrə qısamüddətli kreditor borcları".

36.20. Təşkilatın icarə üzrə qısamüddətli kreditor borcları yarandıqda, 111, 113, 121, 123, 151, 202, 241, 706, 715, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 533 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində, icarə ilə bağlı hər hansı dolayı xərclər isə 111, 113, 121, 123, 151, 202, 241, 706, 715, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 423, 434, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

36.21. İcarə üzrə qısamüddətli kreditor borcları uzunmüddətli öhdəliklər kimi təsnifləşdirildikdə, 533 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 423 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. İcarə üzrə qısamüddətli öhdəliklərə görə ödənişlər həyata keçirildikdə, 533 Nəli hesabın

müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

36.22. İcarə üzrə qısamüddətli kreditor borclarının üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 533 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

36.23. İcarə üzrə qısamüddətli kreditor borclarının bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi 533 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 609 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

36.24. 534 Nəli "Faizlər üzrə qısamüddətli kreditor borcları" hesabında təşkilatın hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində ödənilməli olan faizlər üzrə yaranan kreditor borcları barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Faizlər üzrə qısamüddətli kreditor borcları yarandıqda, 101, 103, 111, 113, 121, 123, 151, 153, 154, 201, 202, 204, 206, 241, 243, 246, 706, 715, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 534 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

36.25. Faizlər üzrə qısamüddətli kreditor borcları uzunmüddətli kimi təsnifləşdirildikdə, 534 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 422 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

36.26. Faizlər üzrə qısamüddətli kreditor borcları üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda, 534 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623, 633 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Faizlər üzrə qısamüddətli kreditor borcları üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda, 723, 731 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 534 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

36.27. Faizlər üzrə qısamüddətli kreditor borcları ödənildikdə, 534 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

36.28. Faizlər üzrə qısamüddətli kreditor borclarının üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 534 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137,

211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

36.29. Faizlər üzrə qısamüddətli kreditor borclarının bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi 534 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 609 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

36.30. 535 Nəli “Digər qısamüddətli kreditor borcları” hesabında təşkilatın 531-534 Nəli hesablarında göstərilməyən, hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində ödənilməli olan görülmüş işlərin və göstərilmiş xidmətlərin qəbulu nəticəsində yaranan bütün digər qısamüddətli kreditor borcları barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Digər qısamüddətli kreditor borcları yarandıqda, 103, 111, 113, 123, 142, 151, 153, 154, 201, 202, 204, 206, 225, 232, 241, 246, 411, 706, 715, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 535 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

36.31. Görülmüş işlərin və göstərilmiş xidmətlərin qəbulu nəticəsində yaranan əlavə dəyər vergisi 245-1 Nəli subhesabın debetində və 535 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Qəbul edilmiş həmin işlər və xidmətlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə, 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Bu işlər və xidmətlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 103, 111, 113, 123, 142, 151, 153, 154, 201, 202, 204, 206, 225, 232, 241, 246, 411, 706, 715, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

36.32. Digər qısamüddətli kreditor borcları uzunmüddətli kimi təsnifləşdirildikdə, 535 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 423 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

36.33. Digər qısamüddətli kreditor borcları üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda, 535 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Digər qısamüddətli kreditor borcları üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda, 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 538 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

36.34. Digər qısamüddətli kreditor borcları ödənildikdə, 535 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

36.35. Digər qısamüddətli kreditor borclarının üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 535 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

36.36. Digər qısamüddətli kreditor borclarının bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi 535 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 609 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Bu zaman hesablanmış əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilədiyi halda, həmin məbləğə 535 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilmədiyi halda, həmin məbləğə 535 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

36.37. Qısamüddətli kreditor borcları nizamnamə kapitalına çevrildikdə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

36.37.1. nizamnamə kapitalının məbləğinə 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 301 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

36.37.2. nizamnamə kapitalının məbləğinin ödənişinə 531, 532, 533, 534, 535 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

37. Sair qısamüddətli öhdəliklərin uçotu

37.1. Sair qısamüddətli öhdəliklərin uçotu Hesablar Planının 54-cü maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə təşkilatın sair qısamüddətli öhdəliklərinin hərəkəti üzrə ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim edilir. Bu maddə üzrə aşağıdakı hesablar açılır:

37.1.1. 541 Nəli "Gələcək hesabat dövrünün gəlirləri";

37.1.2. 542 Nəli "Alınmış qısamüddətli avanslar";

37.1.3. 543 Nəli "Qısamüddətli məqsədli maliyyələşmələr və daxilolmalar";

37.1.4. 544 Nəli "Digər qısamüddətli öhdəliklər".

37.2. 541 Nəli “Gələcək hesabat dövrünün gəlirləri” hesabında təşkilatın cari dövrə aid ediləcək gəlirləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Gələcək hesabat dövrünün gəlirləri yarandıqda, 221, 222, 223, 224, 225, 433, 543 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 541 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

37.3. 541 Nəli “Gələcək hesabat dövrünün gəlirləri” hesabına aşağıdakı subhesablar açılır:

37.3.1. 541-1 Nəli “Qeyri-kommersiya əməliyyatları üzrə gələcək hesabat dövrünün gəlirləri”;

37.3.2. 541-2 Nəli “Kommersiya əməliyyatları üzrə gələcək hesabat dövrünün gəlirləri”.

37.4. Gələcək hesabat dövrünün gəlirləri uzunmüddətli kimi təsnifləndirildikdə, 541 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 431 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

37.5. Gələcək hesabat dövrünün gəlirləri üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda, 541 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Gələcək hesabat dövrünün gəlirləri üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda, 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 541 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

37.6. Gələcək hesabat dövrünün gəlirləri cari hesabat dövrünün gəliri kimi tanındıqda, 541 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 601, 603, 604, 605, 609, 611, 612, 613 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

37.7. 542 Nəli “Alınmış qısamüddətli avanslar” hesabında təşkilatın hesabat tarixindən cari dövrdə alıcılara və sifarişçilərə göstərəcəyi xidmətlərə görə əldə edilmiş pul vəsaitləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Alınmış qısamüddətli avanslar yarandıqda, 221, 222, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 542 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Eyni zamanda, xarici valyuta ilə olan və ilkin dəyəri ilə qiymətləndirilən qeyri-monetar maddə hesab edilən alınmış qısamüddətli avanslar əməliyyatın həyata keçirildiyi tarixdə Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının müəyyənləşdirdiyi məzənnə ilə çevrilməlidir.

37.8. Alınmış qısamüddətli avanslarla bağlı əlavə dəyər vergisinə görə büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı 544 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

37.9. Alınmış uzunmüddətli avanslar qısamüddətli kimi təsnifləşdirildikdə, 432 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 542 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

37.10. Alınmış qısamüddətli avanslarla bağlı 131, 132, 133, 134, 135, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 601, 605, 609, 611, 612, 613 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə, həmin əməliyyatlar üzrə əlavə dəyər vergisi yarandığı halda 131, 132, 133, 135, 137, 211, 212, 213, 215, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Eyni zamanda, alınmış qısamüddətli avansların debitor borclarla əvəzləşdirilməsinə 542 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 133, 134, 135, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

37.11. Xarici valyuta ilə əməliyyatların həyata keçirilməsi zamanı, onların əməliyyat tarixində Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının müəyyənləşdirdiyi məzənnəyə uyğun tanınmasına, habelə alınmış qısamüddətli avanslarla debitor borc məbləğlərinin əvəzləşdirilməsinə və bu zaman yaranan məzənnə fərqinə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

37.11.1. satılmış mallar, görülmüş işlər və göstərilmiş xidmətlərə görə 131, 132, 133, 134, 135, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə, həmin əməliyyatlar üzrə yaranmış əlavə dəyər vergisinə 131, 132, 133, 134, 135, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

37.11.2. eyni zamanda, alınmış qısamüddətli avansla debitor borc məbləğindən ən aşağı olanının məbləği həddində 432 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 133, 134, 135, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

37.11.3. yaranmış debitor borc məbləği alınmış qısamüddətli avans məbləğindən artıq olduqda, artıq olan məbləğ həddində 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 133, 134, 135, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

37.11.4. alınmış qısamüddətli avans məbləği yaranmış debitor borc məbləğindən artıq olduqda, artıq olan məbləğ həddində 542 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

37.12. Alınmış qısamüddətli avansların geri ödənilməsi 542 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 221, 222, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Alınmış qısamüddətli avansların geri ödənilməsi zamanı əlavə dəyər vergisi yarandığı halda 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

37.13. Alınmış qısamüddətli avansların bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi 542 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 609 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

37.14. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar alınmış qısamüddətli avansların bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi zamanı əlavə dəyər vergisinə görə 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

37.15. Alınmış qısamüddətli avanslar uzunmüddətli kimi təsnifləşdirildikdə, 542 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 432 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

37.16. 543 Nəli "Qısamüddətli məqsədli maliyyələşmələr və daxilolmalar" hesabında təşkilatın cari dövrdə məqsədli tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün nəzərdə tutulmuş digər müəssisələrdən daxil olmuş vəsaitlər, habelə dövlət orqanlarının maddi yardımları barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Qısamüddətli məqsədli maliyyələşmələr və daxilolmalar yarandıqda, 217, 221, 222, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 543 Nəli

hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

37.17. Qısamüddətli məqsədli maliyyələşmələr və daxilolmalar uzunmüddətli kimi təsnifləşdirildikdə, 543 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 433 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

37.18. Qısamüddətli məqsədli maliyyələşmələr və daxilolmalar gələcəkdə gəlir kimi tanınmalı olduğu hallarda 543 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 431, 541 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

37.19. Qısamüddətli məqsədli maliyyələşmələr və daxilolmalar kapital hesabına aid edilməli olduğu hallarda 543 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 301 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

37.20. Qısamüddətli məqsədli maliyyələşmələr və daxilolmalar üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda, 543 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Qısamüddətli məqsədli maliyyələşmələr və daxilolmalar üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda, 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 543 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

37.21. Qısamüddətli məqsədli maliyyələşmələr və daxilolmaların geri qaytarılması 543 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 221, 222, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

37.22. 544 Nəli "Digər qısamüddətli öhdəliklər" hesabında təşkilatın 541-543 Nəli hesablarında göstərilməyən, hesabat tarixindən sonra 12 ay ərzində ödənilməli və işlərin görülməsi tələb olunan bütün digər öhdəlikləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Digər qısamüddətli öhdəliklər yarandıqda, 103, 111, 113, 123, 151, 153, 154, 201, 202, 204, 206, 225, 232, 241, 243, 246, 411, 706, 715, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

37.23. Kommersiya fəaliyyəti ilə əlaqədar yaranan əlavə dəyər vergisi 245-1 Nəli subhesabın debetində və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Qəbul edilmiş həmin işlər və xidmətlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildikdə, 521 Nəli hesabın

müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Bu işlər və xidmətlər üzrə əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilməyən hallarda 103, 111, 113, 123, 151, 153, 154, 201, 202, 204, 206, 225, 232, 241, 243, 246, 411, 706, 715, 723 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

37.24. Digər qısamüddətli kreditor borcları uzunmüddətli kimi təsnifləşdirildikdə, 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 423 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

37.25. Digər qısamüddətli öhdəliklər üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda, 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Digər qısamüddətli öhdəliklər üzrə mənfi məzənnə fərqi yarandıqda, 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

37.26. Digər qısamüddətli öhdəliklər ödənildikdə, 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

37.27. Digər qısamüddətli öhdəliklərin üçüncü şəxs tərəfindən ödənilməsi 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 242, 244, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

37.28. Digər qısamüddətli öhdəliklərin bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsi 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 609 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar hesablanmış əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirildiyi halda həmin məbləğə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, əlavə dəyər vergisi əvəzləşdirilmədiyi halda həmin məbləğə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 245-1 Nəli subhesabın krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

37.29. Sair qısamüddətli öhdəliklər nizamnamə kapitalına çevrildikdə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

37.29.1. nizamnamə kapitalının məbləğinə 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 301 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

37.29.2. nizamnamə kapitalının məbləğinin ödənişinə 542, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 302 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

38. Gəlirlər

38.1. “Gəlirlər” bölməsi təşkilatın qeyri-kommersiya əməliyyatlarından gəlirlərinin, kommersiya əməliyyatlarından gəlirlərinin, sair gəlirlərinin və maliyyə gəlirlərinin uçota alınmasına dair ümumiləşdirilmiş məlumatları əks etdirir.

38.2. Bu bölmə aşağıdakı maddələrdən ibarətdir:

38.2.1. 60 - “Qeyri-kommersiya əməliyyatlarından gəlirlər”;

38.2.2. 61 - “Kommersiya əməliyyatlarından gəlirlər”;

38.2.3. 62 - “Sair əməliyyat gəlirləri”;

38.2.4. 63 – “Maliyyə gəlirləri”.

39. Qeyri-kommersiya əməliyyatlarından gəlirlərin uçotu

39.1. Qeyri-kommersiya əməliyyatlarından gəlirlərin uçotu Hesablar Planının 60-cı maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə təşkilatın qeyri-kommersiya fəaliyyəti zamanı giriş və üzvlük haqlarının, ianələrin, hökumət subsidiyalarının, qrantların, xarici qeyri-hökumət təşkilatlarının filial və nümayəndəliklərinin əsas qurumdan aldıkları məbləğlərin, əvəzsiz alınmış aktivlərin və alınmış hədiyyələrin, üzv olduğu assosiasiyalar və federasiyalardan alınan məbləğlər, təqvim haqları, habelə qeyri-kommersiya əməliyyatları üzrə digər gəlirlərinin hərəkəti üzrə ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim edilir. Bu maddə üzrə aşağıdakı hesablar açılır:

39.1.1. 601 Nəli “Giriş və üzvlük haqları”;

39.1.2. 602 Nəli “İanələr”;

39.1.3. 603 Nəli “Hökumət subsidiyaları”;

39.1.4. 604 Nəli “Qrantlar”;

39.1.5. 605 Nəli “Xarici qeyri-hökumət təşkilatlarının filial və nümayəndəliklərinin əsas qurumdan aldıkları məbləğlər”;

39.1.6. 606 Nəli “Əvəzsiz alınmış aktivlər və alınmış hədiyyələr”;

39.1.7. 607 Nöli "Üzv olduğu assosiasiyalardan və federasiyalardan alınan məbləğlər";

39.1.8. 608 Nöli "Təqvim haqları";

39.1.9. 609 Nöli "Qeyri-kommersiya əməliyyatları üzrə digər gəlirlər".

39.2. 601 Nöli "Giriş və üzvlük haqları" hesabında təşkilatın qeyri-kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı giriş və üzvlük haqları üzrə gəliri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

39.3. Giriş və üzvlük haqları üzrə əldə edilmiş gəlirin dəyərində 133, 213 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 601 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

39.4. Giriş və üzvlük haqları üzrə əldə edilmiş gəlirin dəyəri təşkilata ödəniləndə, 221, 222, 223, 224, 225 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 133, 213 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

39.5. Giriş və üzvlük haqları üzrə əldə edilmiş gəlirlər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 601 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 801 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Giriş və üzvlük haqları üzrə əldə edilmiş gəlirlər üzrə hesablanmış xərclərə 801 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 701, 702, 703, 704, 706 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

39.6. 602 Nöli "İlanələr" hesabında təşkilatın qeyri-kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı əldə etdiyi ilanələr və oxşar məbləğlər üzrə gəlirləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

39.7. İlanələr üzrə əldə edilmiş gəlirlərin dəyərində 137, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 602 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

39.8. İlanələr üzrə əldə edilmiş gəlirlərin dəyəri təşkilata ödəniləndə, 221, 222, 223, 224, 225 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 137, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

39.9. İlanələr üzrə əldə edilmiş gəlirlər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 602 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 801 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. İlanələr üzrə əldə edilmiş gəlirlər üzrə hesablanmış xərclərə

801 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 701, 702, 703, 704, 706 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

39.10. 603 Nöli "Hökumət subsidiyaları" hesabında təşkilatın qeyri-kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı əldə etdiyi hökumət subsidiyaları üzrə gəlirləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

39.11. Hökumət subsidiyaları hər hansı işin görülməsi, xidmətin göstərilməsi və aktivin əldə edilməsi üçün təşkilatlara verilir. Hökumət subsidiyaları hər hansı bir şərt daxil edilmədən verilsə, bu zaman həmin köçürmələr təşkilatın maliyyə hesabatlarında aktiv və gəlir kimi tanınır.

39.12. Şərtsiz əldə edilən edilən hökumət subsidiyaları pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri formasında daxil olduqda 221, 222, 223, 224, 225 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 603 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, torpaq, tikili və avadanlıq kimi daxil olduqda isə 113 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 603 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

39.13. Hökumət subsidiyaları xidmətin göstərilməsi, işin görülməsi və aktivin əldə edilməsi üçün hər hansı bir şərt daxil edilməklə verilsə, bu zaman həmin daxilolmalar təşkilatın maliyyə hesabatlarında aktiv və uzunmüddətli və ya qısamüddətli öhdəlik kimi tanınır. Hər hansı bir şərt daxil edilməklə əldə edilmiş hökumət subsidiyaları 113, 221, 222, 223, 224, 225 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 433, 543 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

39.14. Hökumət subsidiyalarının verilmə şərtləri yerinə yetirildikdə, gəlir kimi tanınmaqla 543 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 603 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

39.15. Hökumət subsidiyalarının verilmə şərtləri daxilində yerinə yetirilməsi bir neçə hesabat dövrünü əhatə etdiyi hallarda həmin hökumət subsidiyaları gələcək hesabat dövrünün gəlirləri kimi mühasibat uçotunda əks etdirilir və bu zaman aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

39.15.1. hökumət subsidiyaları gələcək hesabat dövrünə aid edildikdə, 433, 543 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının

debetində və 431, 541 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

39.15.2. hökumət subsidiyalarının verilmə şərtlərinin təmin edilməsi müqabilində gəlir kimi tanınması zamanı 431, 541 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 603 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

39.16. Hökumət subsidiyaları üzrə əldə edilmiş gəlirlər 603 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Hökumət subsidiyaları üzrə əldə edilmiş gəlirlər üzrə hesablanmış xərclərə 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 701, 702, 703, 704, 706 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

39.17. Hökumət subsidiyaları geri qaytarıldığı hallarda 433 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 221, 222, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

39.18. Gələcək hesabat dövrlərinin gəlirlərinə aid edilmiş hökumət subsidiyaları geri qaytarıldığı hallarda 431, 541 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 433 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində, eyni zamanda 433 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 221, 222, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

39.19. 604 Nəli "Qrantlar" hesabında təşkilatın qeyri-kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı əldə etdiyi qrantlar üzrə gəlirləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

39.20. Qrantlar əldə edildikdə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

39.20.1. qrant maliyyə vəsəti kimi təşkilatın hesabına daxil olduqda 221, 222, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının, torpaq, tikili və avadanlıq kimi daxil olduqda 113 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 433, 543 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

39.20.2. qrantın hesabat dövrü ərzində gəlir kimi tanınması zamanı 433, 543 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 604 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

39.20.3. əldə edilmiş qrant növbəti hesabat dövrlərində yerinə yetirildikdə gəlir kimi tanınacağı hallarda 433, 543 Nəli hesabların

müvafiq subhesablarının debetində və 431, 541 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

39.20.4. gələcək hesabat dövrünün gəlirlərinə aid edilmiş qrant məbləğləri gəlir kimi tanındıqda, 431, 541 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 604 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

39.21. Qrantlar üzrə əldə edilmiş gəlirlər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 604 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Qrantlar üzrə əldə edilmiş gəlirlərə görə hesablanmış xərclərə 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 701, 702, 703, 704, 706 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

39.22. Qrantlar geri qaytarıldığı hallarda 433 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 221, 222, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

39.23. Gələcək hesabat dövrlərinin gəlirlərinə aid edilmiş qrantlar geri qaytarıldığı hallarda 431, 541 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 433 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində, eyni zamanda 433 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 221, 222, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

39.24. 605 Nəli "Xarici qeyri-hökumət təşkilatlarının filial və nümayəndəliklərinin əsas qurumdan aldıkları məbləğlər" hesabında təşkilatın qeyri-kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı əsas qurumdan əldə etdiyi gəlirləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

39.25. Xarici qeyri-hökumət təşkilatlarının filial və nümayəndəliklərinin əsas qurumdan aldıkları məbləğlər təşkilatın hesabına daxil olan zaman 221, 222, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 605 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

39.26. Xarici qeyri-hökumət təşkilatlarının filial və nümayəndəliklərinin əsas qurumdan aldıkları məbləğlər üzrə əldə edilmiş gəlirlərin mənfəətə (zərərə) aid edilməsi zamanı 605 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Hökumət subsidiyaları üzrə əldə edilmiş gəlirlər üzrə hesablanmış xərclərə 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 701, 702, 703,

704, 706 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

39.27. Xarici qeyri-hökumət təşkilatlarının filial və nümayəndəliklərinin əsas qurumdan aldıkları məbləğlər geri qaytarıldığı hallarda 605 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 221, 222, 223, 224, 225 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

39.28. 606 Nöli “Əvəzsiz alınmış aktivlər və alınmış hədiyyələr” hesabında təşkilatın qeyri-kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı əvəzsiz alınmış aktivlər və alınmış hədiyyələr üzrə yaranmış gəlirləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

39.29. Əvəzsiz alınmış aktivlər və alınmış hədiyyələr təşkilata daxil olan zaman 101, 103, 111, 113, 121, 123, 142, 153, 154, 201, 202, 203, 204, 206, 221, 223, 224, 225, 232, 243, 246 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 606 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

39.30. Təşkilatın əvəzsiz alınmış aktivlər və alınmış hədiyyələr üzrə əldə edilmiş gəlirləri mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 606 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 801 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

39.31. 607 Nöli “Üzv olduğu assosiasiyalardan və federasiyalardan alınan məbləğlər” hesabında təşkilatın qeyri-kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı üzv olduğu assosiasiyalardan və federasiyalardan alınan məbləğlər üzrə gəlirləri əks etdirilir.

39.32. Üzv olduğu assosiasiyalardan və federasiyalardan alınan məbləğlərə 137, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 607 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

39.33. Üzv olduğu assosiasiyalardan və federasiyalardan alınan məbləğlər təşkilata ödənildikdə, 221, 222, 223, 224, 225 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 137, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

39.34. Üzv olduğu assosiasiyalardan və federasiyalardan alınan məbləğlər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 607 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 801 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Üzv olduğu

assosiasiyalardan və federasiyalardan alınan məbləğlər üzrə hesablanmış xərclərə 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 701, 702, 703, 704, 706 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

39.35. 608 Nəli “Təqvim haqları” hesabında təşkilatın qeyri-kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı təqvim haqları üzrə gəlirləri əks etdirilir.

39.36. Təqvim haqları üzrə məbləğlərə 137, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 608 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

39.37. Təqvim haqları üzrə məbləğlər təşkilata ödənildikdə, 221, 222, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 137, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

39.38. Təqvim haqları üzrə məbləğlər mənfəətə (zərəərə) aid edildikdə 608 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Təqvim haqları üzrə məbləğlərə görə hesablanmış xərclərə 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 701, 702, 703, 704, 706 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

39.39. 609 Nəli “Qeyri-kommersiya əməliyyatları üzrə digər gəlirlər” hesabında təşkilatın qeyri-kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı əldə etdiyi və 601-608 Nəli hesablarda əks etdirilməyən digər gəlirləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

39.40. Faiz xərci yaradan öhdəliklərin, kreditor borcların, alınmış avansların, vergi və sair məcburi ödənişlər üzrə öhdəliklərin bağışlanması və ya iddia müddətinin keçməsi ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada silinməsinə 401, 402, 403, 404, 421, 422, 423, 432, 434, 501, 502, 503, 504, 521, 522, 523, 531, 532, 533, 534, 535, 542, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 609 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

39.41. Təşkilatın əvvəllər ümitsiz borc kimi silinmiş debitorlar tərəfindən debitor borclarının qaytarılması zamanı, həmin borcların əlavə dəyər vergisiz məbləğinə 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217 Nəli hesabların müvafiq

subhesablarının debeti və 609 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

39.42. Qeyri-kommersiya əməliyyatları üzrə digər gəlirlər mənfəətə (zərəyə) aid edildikdə, 609 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Qeyri-kommersiya əməliyyatları üzrə digər gəlirlər üzrə hesablanmış xərclər mənfəətə (zərəyə) aid edildikdə, 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 701, 702, 703, 704, 706 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

40. Kommersiya əməliyyatlarından gəlirlərin uçotu

40.1. Kommersiya əməliyyatlarından gəlirlərin uçotu Hesablar Planının 61-ci maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə təşkilatın kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı malların satışı, işlərin görülməsi və xidmətlərin göstərilməsindən, icarədən əldə edilmiş gəlirlərinin və kommersiya fəaliyyəti üzrə digər gəlirlərinin hərəkəti barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim edilir. Bu maddə üzrə aşağıdakı hesablar açılır:

40.1.1. 611 Nəli “Malların satışı və xidmətlərin göstərilməsi üzrə gəlirlər”;

40.1.2. 612 Nəli “İcarə müqavilələri üzrə gəlirlər”;

40.1.3. 613 Nəli “Kommersiya əməliyyatları üzrə digər gəlirlər”;

40.1.4. 614 Nəli “Satılmış malların qaytarılması və ucuzlaşdırılması”;

40.1.5. 615 Nəli “Verilmiş güzəştlər”.

40.2. 611 Nəli “Malların satışı, işlərin görülməsi və xidmətlərin göstərilməsi üzrə gəlirlər” hesabında təşkilatın kommersiya fəaliyyəti zamanı malların satışından, işlərin görülməsindən və xidmətlərin göstərilməsindən əldə edilən gəlirinin dəyəri əks etdirilir.

40.3. 612 Nəli “İcarə müqavilələri üzrə gəlirlər” hesabında təşkilatın kommersiya fəaliyyəti zamanı əməliyyat icarəsindən əldə edilən gəlirinin dəyəri əks etdirilir.

40.4. 613 Nəli “Kommersiya əməliyyatları üzrə digər gəlirlər” hesabında təşkilatın 611-612 Nəli hesablarda əks olunmayan digər kommersiya tipli gəlirlərinin dəyəri əks etdirilir.

40.5. Malların təqdim edilməsinin, xidmətlərin göstərilməsinin, işlərin görülməsinin, icarə müqavilələri üzrə gəlirin və kommersiya

əməliyyatları üzrə digər gəlirlərin dəyərində 131, 132, 133, 135, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 611, 612, 613 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

40.6. Malların təqdim edilməsinin, xidmətlərin göstərilməsinin, işlərin görülməsinin, icarə müqavilələri üzrə gəlirlərin və kommərsiya əməliyyatları üzrə digər gəlirlərinin dəyərində görə hesablanmış əlavə dəyər vergisinə 131, 132, 133, 135, 137, 211, 212, 213, 215, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, bədcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

40.7. Malların təqdim edilməsi, xidmətlərin göstərilməsi, işlərin görülməsi, icarə müqavilələri və kommərsiya əməliyyatları üzrə digər gəlirlərin dəyəri təşkilata ödəniləndə, 221, 222, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 133, 135, 137, 211, 212, 213, 215, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

40.8. Gələcək hesabat dövrlərinin gəlirləri qısamüddətli kimi təsnifləşdirilmədən birbaşa olaraq gəlir kimi tanındıqda, 431 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 611, 612, 613 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

40.9. Qısamüddətli kimi təsnifləşdirilən gələcək hesabat dövrünün gəlirləri gəlir kimi tanındıqda, 541 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 611, 612, 613 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

40.10. Malların təqdim edilməsi, xidmətlərin göstərilməsi, işlərin görülməsi, icarə müqavilələri və kommərsiya əməliyyatları üzrə digər gəlirlər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 611, 612, 613 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 802 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Malların təqdim edilməsi, xidmətlərin göstərilməsi, işlərin görülməsi, icarə müqavilələri və kommərsiya əməliyyatları üzrə digər gəlirlər üzrə hesablanmış xərclər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 802 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 711, 712, 713, 714, 715 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

40.11. 614 Nöli “Satılmış malların qaytarılması və ucuzlaşdırılması” hesabında təşkilat tərəfindən satılmış malların qaytarılması və ucuzlaşdırılması barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Satılmış malların qaytarılması və ucuzlaşdırılması üzrə məbləğlər 614 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 133, 137, 211, 212, 213, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Bu zaman malların qaytarılması və ucuzlaşdırılması ilə bağlı hesablanmış əlavə dəyər vergisi ilə əlaqədar 521, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 133, 137, 211, 212, 213, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışları verilir.

40.12. Əgər satınalan təşkilat malların dəyərini ödəmişdirsə, təşkilat satılmış malların qaytarılması və ucuzlaşdırılması ilə əlaqədar pul vəsaitlərinin qaytarılmasını həyata keçirərsə, əvvəllər gəlir kimi tanınmış məbləğ 614 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 222, 223, 225 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Bu zaman, malların qaytarılması və ucuzlaşdırılması ilə bağlı hesablanmış əlavə dəyər vergisi ilə əlaqədar 521 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 222, 223, 225 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışları verilir.

40.13. Satılmış malların qaytarılması və ucuzlaşdırılması üzrə yaranmış məbləğlər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 802 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 614 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

40.14. 615 Nöli “Verilmiş güzəştlər” hesabında təşkilat tərəfindən satılmış mallar, görülmüş işlər və göstərilmiş xidmətlər üzrə verilmiş güzəştlər barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Verilmiş güzəştlər 615 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 133, 137, 211, 212, 213, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir. Bu zaman verilmiş güzəştlərlə bağlı hesablanmış əlavə dəyər vergisi üzrə 521, 544 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 133, 137, 211, 212, 213, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

40.15. Verilmiş güzəştlər üzrə yaranmış məbləğlər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 802 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının

debeti və 615 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

41. Sair əməliyyat gəlirlərinin uçotu

41.1. Sair əməliyyat gəlirlərinin uçotu Hesablar Planının 62-ci maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə təşkilatın uzunmüddətli aktivlərinin xaricolmasından, qısamüddətli aktivlərinin xaricolmasından gəlirlərinin, habelə digər gəlirlərinin hərəkəti barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim edilir.

41.2. Bu maddə üzrə aşağıdakı hesablar açılır:

41.2.1. 621 Nəli “Uzunmüddətli aktivlərin satışından gəlir”;

41.2.2. 622 Nəli “Ədalətli dəyərlə ölçülən aktivlərin dəyərinin artmasından yaranan gəlir”;

41.2.3. 623 Nəli “Digər gəlirlər”.

41.3. 621 Nəli “Uzunmüddətli aktivlərin satışından gəlir” hesabında təşkilatın torpaq, tikili, avadanlıqlarının və digər uzunmüddətli aktivlərinin satışından yaranan gəlirləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

41.4. Torpaq, tikili, avadanlıqların və digər uzunmüddətli aktivlərin satışından gəlirlərin əldə edilməsi zamanı aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

41.4.1. aktivin satış dəyərində 131, 132, 133, 211, 212, 213 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 621 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

41.4.2. kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olaraq əlavə dəyər vergisi hesablandıqda, 131, 132, 133, 211, 212, 213 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti, büdcə qarşısında vergi öhdəliyinin yaranması zamanı isə 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

41.5. Uzunmüddətli aktivlərin balans dəyərinin xərcə aid edilməsi zamanı 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 205 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışları verilir.

41.6. Uzunmüddətli aktivlərin satışından gəlir mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 621 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının

debeti və 802 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

41.7. Uzunmüddətli aktivlərin xaricolmasından xərclər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 802 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

41.8. 622 Nəli "Ədalətli dəyərlə ölçülən aktivlərin dəyərinin artmasından yaranan gəlir" hesabında təşkilatın kommertiya fəaliyyəti ilə əlaqədar ədalətli dəyərlə ölçülən aktivlərin dəyərinin artmasından yaranan gəliri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

41.9. Ədalətli dəyərlə ölçülən aktivlərin dəyərinin artmasından yaranan gəlir məbləğinə 121, 142, 232 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 621 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışları verilir.

41.10. Ədalətli dəyərlə ölçülən aktivlərin dəyərinin artmasından yaranan gəlir mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 622 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 802 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

41.11. 623 Nəli "Digər gəlirlər" hesabında təşkilatın digər gəlirləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

41.12. Təşkilatın qeyri-maddi aktivləri, torpaq tikili və avadanlıqları, investisiya mülkiyyəti, material ehtiyatları, bitməmiş istehsal, hazır məhsulları, mallar və digər ehtiyatları üzrə artıqgəlmələr istismarda olduğu yerdə maddi məsul şəxsin hesabına mədaxil edilir və onların məbləğləri təşkilatın gəlirinə aid edilməklə, 101, 103, 111, 113, 121, 123, 201, 202, 203, 204, 206 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

41.13. Təşkilatın aktivlərinin qiymətdən düşməsi, itirilməsi və ya qaytarılmasından imtina olunması hallarında həmin aktivlər üzrə üçüncü tərəflərdən alınan kompensasiyalar, onların daxil olması ehtimalı yarandıqda, maliyyə fəaliyyətinin nəticələrinə aid edilir. Bu zaman 217 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

41.14. Təşkilatın malik olduğu pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda, 221, 222, 223, 224, 225 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli

hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

41.15. Debitor borclar üzrə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

41.16. Faiz xərci yaradan öhdəliklər, kreditor borclar, alınmış avanslar, vergi və sair məcburi ödənişlər üzrə öhdəliklərə görə müsbət məzənnə fərqi yarandıqda, 401, 402, 403, 404, 421, 422, 423, 432, 434, 501, 502, 503, 504, 521, 522, 523, 531, 532, 533, 534, 535, 542, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

41.17. Təşkilatın istifadə edilməmiş ehtiyatlarının sonrakı dövrlərdə mümkün xalis satış dəyəri onların ilkin dəyərindən artıq olduqda, əvvəlki dövrlərdə ehtiyatların xərc kimi tanınmış azalma məbləğinə 207 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

41.18. 623 Nəli "Digər gəlirlər" hesabının kreditində yığılmış məbləğlər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 623 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 801, 802 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

42. Maliyyə gəlirlərinin uçotu

42.1. Maliyyə gəlirlərinin uçotu Hesablar Planının 63-cü maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə təşkilatın maliyyə fəaliyyəti ilə əlaqədar əldə edilmiş gəlirləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim edilir. Bu maddə üzrə aşağıdakı hesablar açılır:

42.1.1. 631 Nəli "Alınmış dividend gəliri" hesabı;

42.1.2. 632 Nəli "Faiz gəliri" hesabı;

42.1.3. 633 Nəli "Digər maliyyə gəlirləri" hesabı.

42.2. 631 Nəli "Alınmış dividend gəliri" hesabında təşkilatın qiymətli kağızlar üzrə əldə etdikləri dividendlərə görə gəlirləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Qiymətli kağızlar üzrə dividendlər alışdan əvvəlki mənfəətdən elan olunduqda, həmin dividendlər qiymətli kağızların dəyərindən çıxılır. Əgər şərti

əsaslanma istisna olmaqla, bu cür bölüşdürməni aparmaq çətin olarsa, dividendlər qiymətli kağızların dəyərinin bərpa oluna bilən hissəsini formalaşdıranadək gəlir kimi tanınır. Qiymətli kağızlar təşkilat tərəfindən əldə edildikdən sonra növbəti dövrlər üzrə mənfəətdən elan olunmuş dividendlər qiymətli kağızların balans dəyərini artırmaqla gəlir kimi tanınır. Bu zaman 142, 232 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 631 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

42.3. Qiymətli kağızlar üzrə elan edilmiş dividendlər təşkilatın hesabına daxil olduqda, həmin məbləğlər 221, 223 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 142, 232 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

42.4. 632 Nöli “Faiz gəliri” hesabında təşkilatın maliyyə fəaliyyəti zamanı əldə edilən faiz gəliri əks etdirilir.

42.5. Hesabat dövrü ərzində təşkilat tərəfindən verilmiş borclara, kreditlərə görə hesablanmış faizlər üzrə gəlirin tanınma meyarlarına uyğun olaraq hesablanmış uzunmüddətli və qısamüddətli debitor borcları 136, 216 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 632 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

42.6. Faiz gəliri üzrə yaranan məbləğə hesabat dövrünün mənfəəti kimi 632 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 802 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

42.7. 633 Nöli “Digər maliyyə gəlirləri” hesabında təşkilatın 631-632 Nöli hesablarında əks etdirilməyən digər maliyyə gəlirləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

42.8. Təşkilatın digər maliyyə gəlirlərinin yaranması zamanı 137, 217 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 633 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

42.9. Digər maliyyə gəliri üzrə yığılan məbləğə hesabat dövrünün mənfəəti kimi 633 Nöli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 801, 802 Nöli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

43. Xərclər

43.1. “Xərclər” bölməsi təşkilatın qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı xərclərinin, kommersiya əməliyyatları ilə bağlı

xərclərinin, sair xərclərinin və maliyyə xərclərinin uçota alınmasına dair ümumiləşdirilmiş məlumatları əks etdirir.

43.2. Bu bölmə aşağıdakı maddələrdən ibarətdir:

43.2.1. 70 - "Qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı xərclər";

43.2.2. 71 - "Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı xərclər";

43.2.3. 72 - "Sair xərclər";

43.2.4. 73 - "Maliyyə xərcləri".

44. Qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı xərclərin uçotu

44.1. Qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı xərclərin uçotu Hesablar Planının 70-ci maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə təşkilatın qeyri-kommersiya fəaliyyəti zamanı pul formasında verilmiş yardımların, Natural formada verilmiş yardımların, qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı əməyin ödənişi üzrə xərclərinin, qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı istifadə edilən aktivlər üzrə amortizasiya xərclərinin, qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı digər xərclərin hərəkəti üzrə ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim edilir. Bu maddə üzrə aşağıdakı hesablar açılır:

44.1.1. 701 Nəli "Pul formasında verilmiş yardımlar";

44.1.2. 702 Nəli "Natural formada verilmiş yardımlar";

44.1.3. 703 Nəli "Qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı əməyin ödənişi üzrə xərclər";

44.1.4. 704 Nəli "Qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı istifadə edilən aktivlər üzrə amortizasiya xərcləri";

44.1.5. 705 Nəli "Qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı xammal və istifadə olunmuş materiallar";

44.1.6. 706 Nəli "Qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı digər xərclər".

44.2. 701 Nəli "Pul formasında verilmiş yardımlar" hesabında təşkilat tərəfindən qeyri-kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı pul formasında verilmiş yardımların dəyəri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Bu zaman 701 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Pul formasında yardım ödəniləndə, 544 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 221, 223 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

44.3. Pul formasında verilmiş yardımlar üzrə xərclərə 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 701 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

44.4. 702 Nəli "Natural formada verilmiş yardımlar" hesabında təşkilat tərəfindən qeyri-kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar Natural formada verilmiş yardımların dəyəri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Bu zaman 702 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 101, 103, 111, 113, 121, 123, 142, 153, 154, 201, 202, 203, 204, 206, 232, 243, 246 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Amortizasiya olunmuş, habelə dəyərdən düşmüş aktivlərin verilməsi zamanı 102, 112, 122, 207 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 702 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

44.5. Natural formada verilmiş yardımlar üzrə xərclər 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 702 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

44.6. 703 Nəli "Qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı əməyin ödənişi üzrə xərclər" hesabında təşkilat tərəfindən qeyri-kommersiya fəaliyyəti ilə əlaqədar əməyin ödənişi üzrə xərclər və əməkhaqqı ilə əlaqədar sosial sığorta və təminat, habelə digər məcburi ödənişlər üzrə ayırmalar barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Bu zaman 703 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 522, 523, 532 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

44.7. Qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı əməyin ödənişi üzrə xərclər 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 703 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

44.8. 704 Nəli "Qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı istifadə edilən aktivlər üzrə amortizasiya xərcləri" hesabında təşkilat tərəfindən qeyri-kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı 704 Nəli hesabda qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı istifadə edilən aktivlər üzrə amortizasiya xərcləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Bu zaman 704 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 102, 112, 122 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

44.9. Qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı istifadə edilən aktivlər üzrə amortizasiya xərclərinə 801 Nəli hesabın müvafiq

subhesablarının debeti və 704 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

44.10. 705 Nəli “Qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı xammal və istifadə olunmuş materiallar” hesabında təşkilatın qeyri-kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar xammal, material və digər ehtiyatlarla əlaqədar çəkilmiş xərclərin dəyəri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Bu zaman 705 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 201, 206 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Xammal, material və digər ehtiyatlarla bağlı dəyərin azalmasına görə düzəlişlər mövcud olduğu halda 207 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 201, 206 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

44.11. Qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı xammal və istifadə olunmuş materiallarla əlaqədar xərclər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 705 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

44.12. 706 Nəli “Qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı digər xərclər” hesabında təşkilat tərəfindən qeyri-kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı 701-704 Nəli hesablarda əks etdirilməyən və 706 Nəli hesabda uçota alınan xərclər barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Bu zaman 706 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 151, 201, 206, 221, 223, 225, 241, 245, 411, 412, 413, 422, 423, 434, 511, 512, 513, 521, 523, 533, 534, 535, 544 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

44.13. Qeyri-kommersiya əməliyyatları ilə bağlı digər xərclərə 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 706 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

45. Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı xərclərin uçotu

45.1. Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı xərclərin uçotu Hesablar Planının 71-ci maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə təşkilatın kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı istifadə olunmuş xammal və istifadə olunmuş materiallar, əməyin ödənişi üzrə xərclər və əməkhaqqı ilə əlaqədar sosial sığorta və təminat, habelə digər məcburi ödənişlər üzrə ayırmalar, kommersiya fəaliyyəti

ilə bağlı aktivlərin amortizasiya xərcləri, kommersiya fəaliyyəti ilə bağlı mallar və hazır məhsullar üzrə xərclər və kommersiya əməliyyatları ilə bağlı digər xərclər barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim edilir. Bu maddə üzrə aşağıdakı hesablar açılır:

45.1.1. 711 Nəli “Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı xammal və istifadə olunmuş materiallar”;

45.1.2. 712 Nəli “Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı əməyin ödənişi üzrə xərclər”;

45.1.3. 713 Nəli “Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı istifadə olunan aktivlər üzrə amortizasiya xərcləri”;

45.1.4. 714 Nəli “Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı hazır məhsul və mallar üzrə xərclər”;

45.1.5. 715 Nəli “Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı digər xərclər”.

45.2. 711 Nəli “Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı xammal və istifadə olunmuş materiallar” hesabında təşkilatın kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar xammal, material və digər ehtiyatlarla əlaqədar çəkilmiş xərclərin dəyəri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Bu zaman 711 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 201, 206 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir. Xammal, material və digər ehtiyatlarla bağlı dəyərin azalmasına görə düzəlişlər mövcud olduğu halda 207 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 201, 206 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

45.3. Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı xammal və istifadə olunmuş materiallarla əlaqədar xərclərə 802 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 711 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

45.4. 712 Nəli “Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı əməyin ödənişi üzrə xərclər” hesabında təşkilat tərəfindən kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı əməyin ödənişi üzrə xərclər və əməkhaqqı ilə əlaqədar sosial sığorta və təminat, habelə digər məcburi ödənişlər üzrə ayırmalar barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Bu zaman 712 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 522, 523, 532 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

45.5. Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı əməyin ödənişi üzrə xərclərinə 802 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 712

Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

45.6. 713 Nəli “Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı istifadə olunan aktivlər üzrə amortizasiya xərcləri” hesabında təşkilatın kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı istifadə olunan aktivlər üzrə amortizasiya xərcləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Bu zaman 713 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 102, 112, 122 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

45.7. Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı istifadə olunan aktivlər üzrə amortizasiya xərclərinə 802 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 713 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

45.8. 714 Nəli “Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı hazır məhsul və mallar üzrə xərclər” hesabında təşkilatın kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı mallar və hazır məhsullar üzrə xərclərinin dəyəri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Bu zaman 714 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 203, 204 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

45.9. Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı hazır məhsul və mallar üzrə xərclərə 802 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 714 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

45.10. 715 Nəli “Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı digər xərclər” hesabında təşkilat tərəfindən kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı 711-714 Nəli hesablarda əks etdirilməyən və 715 Nəli hesabda uçota alınan xərclər barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir. Bu zaman 715 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 151, 201, 206, 221, 223, 225, 241, 245, 411, 412, 413, 422, 423, 434, 511, 512, 513, 521, 523, 533, 534, 535, 544 Nəli hesabların krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

45.11. Kommersiya əməliyyatları ilə bağlı digər xərclərə 802 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 715 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

46. Sair xərclərin uçotu

46.1. Sair xərclərin uçotu Hesablar Planının 72-ci maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə təşkilatın uzunmüddətli aktivlərinin

xaricolmasından xərcləri, ədalətli dəyərle ölçülən aktivlərinin dəyərinin azalmasından yaranan xərcləri və digər xərcləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim edilir. Bu maddə üzrə aşağıdakı hesablar açılır:

46.1.1. 721 Nəli “Uzunmüddətli aktivlərin xaricolmasından xərclər”;

46.1.2. 722 Nəli “Ədalətli dəyərle ölçülən aktivlərin dəyərinin azalmasından yaranan xərclər”;

46.1.3. 723 Nəli “Digər xərclər”.

46.2. 721 Nəli “Uzunmüddətli aktivlərin xaricolmasından xərclər” hesabında təşkilatın torpaq, tikili, avadanlıqlarının və digər uzunmüddətli aktivlərinin satışından, silinməsindən, habelə hər hansı xaricolmasından yaranan xərclər barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

46.3. Torpaq, tikili, avadanlıqların və digər uzunmüddətli aktivlərin satışından, silinməsindən, habelə hər hansı xaricolmasından yaranan xərclərin tanınması zamanı aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

46.3.1. amortizasiya olunan aktivlərin ilkin dəyərinə görə 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 101, 111, 121 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə və onların yığılmış amortizasiya məbləği, habelə qiymətdəndüşmə zərərinə görə 102, 112, 122 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

46.3.2. amortizasiya olunmayan uzunmüddətli aktivlərin balans dəyərinə görə 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 154 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

46.4. 721 Nəli “Uzunmüddətli aktivlərin xaricolmasından xərclər” hesabının debetində yığılmış məbləğlər hesabat dövrünün zərəri kimi 801, 802 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debetində və 721 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

46.5. 722 Nəli “Ədalətli dəyərle ölçülən aktivlərin dəyərinin azalmasından yaranan xərclər” hesabında təşkilatın ədalətli dəyərle ölçülən aktivlərinin dəyərinin azalmasından yaranan xərclər barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

46.6. Ədalətli dəyərle ölçülən aktivlərin dəyərinin azalmasından yaranan xərclərin tanınması zamanı aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

46.6.1. ədalətli dəyərlə ölçülən aktivlərin dəyərinin azalmasından yaranan xərclərə görə 722 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 121, 142, 232 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

46.6.2. həmin xərclər mənfəətə (zərərə) aid edildikdə, 802 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 722 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

46.7. 722 Nəli “Ədalətli dəyərlə ölçülən aktivlərin dəyərinin azalmasından yaranan xərclər” hesabının debetində yığılmış məbləğlər hesabat dövrünün zərəri kimi 801, 802 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 722 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

46.8. 723 Nəli “Digər xərclər” hesabında təşkilatın digər xərcləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

46.9. Digər xərclər yarandıqda 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 131, 132, 133, 134, 135, 137, 211, 212, 213, 214, 215, 217, 242, 244, 245, 411, 412, 413, 421, 422, 423, 431, 433, 434, 511, 512, 513 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

46.10. 723 Nəli “Digər xərclər” hesabının debetində yığılmış məbləğlər hesabat dövrünün zərəri kimi 801, 802 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debetində və 723 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

47. Maliyyə xərclərinin uçotu

47.1. Maliyyə xərclərinin uçotu Hesablar Planının 73-cü maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə təşkilatın maliyyə fəaliyyəti ilə əlaqədar yaranmış xərcləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim edilir. Bu maddə üzrə 731 Nəli “Maliyyə xərcləri” hesabı açılır.

47.2. 731 Nəli “Maliyyə xərcləri” hesabında təşkilatın maliyyə fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı maliyyə icarəsi üzrə faiz xərcləri, faiz xərcləri yaradan öhdəliklər üzrə məzənnə xərcləri və digər maliyyə xərcləri barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar əks etdirilir.

47.3. Hesabat dövrü ərzində təşkilat tərəfindən yaranmış faiz xərcləri 731 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 401, 402, 403, 404, 422, 501, 502, 503, 504, 534 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının kreditində əks etdirilir.

47.4. Faiz xərcləri kimi yığılan məbləğə hesabat dövrünün zərəri kimi 801, 802 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 731 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

48. Mənfəət (zərər)

48.1. “Mənfəət (zərər)” bölməsi təşkilatın hesabat dövrü ərzində əldə etdiyi ümumi mənfəətin (zərərin) uçota alınmasına dair ümumiləşdirilmiş məlumatları əks etdirir.

48.2. Bu bölmə 80 - “Hesabat ili üzrə mənfəət (zərər)” maddəsindən ibarətdir.

49. Hesabat ili üzrə mənfəətin (zərərin) uçotu

49.1. Hesabat ili üzrə mənfəətin (zərərin) uçotu Hesablar Planının 80-ci maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə təşkilatın hesabat dövrü ərzində maliyyə-təsərrüfat fəaliyyəti üzrə ümumi mənfəəti (zərəri) barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim edilir. Bu maddə üzrə aşağıdakı hesablar açılır:

49.1.1. 801 Nəli “Qeyri-kommersiya əməliyyatları üzrə mənfəət (zərər)”;

49.1.2. 802 Nəli “Kommersiya əməliyyatları üzrə mənfəət (zərər)”.

49.2. Qeyri-kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı yaranan gəlirlər üzrə məbləğlər hesabat dövrünün mənfəəti kimi 601, 602, 603, 604, 605, 606, 609, 621, 622, 623, 631, 632, 633 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

49.3. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı yaranan gəlirlər üzrə məbləğlər hesabat dövrünün mənfəəti kimi 611, 612, 613, 614, 615, 621, 622, 623, 631, 632, 633 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 802 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

49.4. Qeyri-kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı yaranan xərclər üzrə məbləğlər hesabat dövrünün zərəri kimi 801 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 701, 702, 703, 704, 706, 721, 722, 723, 731 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

49.5. Kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı yaranan xərclər üzrə məbləğlər hesabat dövrünün zərəri kimi 802 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 711, 712, 713, 714, 715, 721, 722, 723, 731 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışı verilir.

49.6. Təşkilat illik maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətini mənfəətlə başa vurarsa, aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

49.6.1. mənfəət vergisi üzrə xərclərə görə 802 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 901 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

49.6.2. hesabat dövrünün xalis mənfəətinə görə 801, 802 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının debeti və 321 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

49.7. Təşkilat illik maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətini zərərlə başa vurarsa, bu zaman 321 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 801, 802 Nəli hesabların müvafiq subhesablarının krediti üzrə mühasibat yazılışları verilir.

50. Mənfəət vergisi

50.1. "Mənfəət vergisi" bölməsi təşkilatın hesabat dövrü ərzində əldə etdiyi ümumi mənfəət vergisi üzrə xərclərin hesablanmasına dair ümumiləşdirilmiş məlumatları əks etdirir.

50.2. Bu bölmə 90 - "Mənfəət vergisi" maddəsindən ibarətdir.

51. Mənfəət vergisinin uçotu

51.1. Mənfəət vergisinin uçotu Hesablar Planının 90-cı maddəsində əks etdirilir. Bu maddədə təşkilatın hesabat dövrü ərzində maliyyə-təsərrüfat fəaliyyəti üzrə hesablanmış mənfəət vergisi üzrə xərclər barədə ümumiləşdirilmiş məlumatlar təqdim edilir. Bu maddə üzrə 901 Nəli "Mənfəət vergisi üzrə xərclər" hesabı açılır.

51.2. Təşkilat illik kommersiya fəaliyyətini mənfəətlə başa vurduqda, bu zaman hesablanmış mənfəətdən mənfəət vergisi üzrə xərclərə aşağıdakı mühasibat yazılışları verilir:

51.2.1. mənfəət vergisi üzrə xərclərə 802 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 901 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə;

51.2.2. həmin məbləğin dövlət büdcəsinə hesablanması üzrə 901 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının debeti və 521 Nəli hesabın müvafiq subhesablarının krediti üzrə.

52. Yekun müddəalar

52.1. Təşkilatlar baş vermiş maliyyə-təsərrüfat əməliyyatlarının xüsusiyyətlərindən asılı olaraq, İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartlarının ümumi prinsiplərinə uyğun olaraq, bu Qaydalarda əks etdirilməyən mühasibat yazılışları vermək hüququna malikdirlər.

52.2. Təşkilatlar tərəfindən hesabat dövrü ərzində maliyyə-təsərrüfat əməliyyatları üzrə səhv verilmiş mühasibat yazılışlarına düzəlişlər həmin yazılışlara əks və ya storno üsulu ilə (mənfi rəqəmlə mühasibat yazılışı) müxabirləşmələr verilməklə həyata keçirilir.